

**AGRAARIKYSYMYS VENÄJÄLLÄ
XIX VUOSISADAN LOPULLA ³²**

*Julkaistu ensi kerran vuonna 1918
erillisessä kirjasena „Zhizn
& Znanije” kustantamon julkaisemanä*

*Julkaistaan kirjasen
tekstin mukaan*

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on antaa lyhyt kokonaiskuva yhteiskunnallisista ja taloudellisista suhteista Venäjän maataloudessa. Tällainen kirjoitus ei voi olla luonteeltaan erikoistutkielma. Sen on tehtävä yhteenvedo marxilaisista tutkimuksista, osoitettava, mikä paikka kullakin maatalouselämämme vähänkin huomattavalla piirteellä on Venäjän kansantalouden yleisessä rakenteessa, kuvattava Venäjän agraarisuhteiden yleinen kehityssuunta sekä osoitettava ne luokkavoimat, jotka tavalla tai toisella määräävät tämän kehityksen. Siksi tarkastelemme mainitusta näkökulmasta maanhallintaa Venäjällä, sitten tilanherra- ja talonpoikaistaloutta ja lopuksi teemme yleiset johtopäätökset siitä, mihin kehityksemme XIX vuosisadan kuluessa on johtanut ja mitä tehtäviä se on jättänyt perinnöksi XX vuosisadalle.

I

Euroopan-Venäjällä XIX vuosisadan lopulla vallinnutta maanhallintaa voimme kuvata uusimman, vuoden 1905 maanhallintatilaston tietojen mukaan (Keskustilastokomitean julkaisu, Pietari, 1907³³).

Tämän tutkimuksen mukaan Euroopan-Venäjällä oli maata luetteloilla kaikkiaan 395,2 miljoonaa desjatiinaa. Se jakautui kolmeen pääryhmään seuraavasti:

I ryhmä—yksityisten omistamat maat.....	101,7	milj. desj.
II „ —osuusmaat	138,8	„ „
III „ —kruunun y.m. maat	154,7	„ „

Kaikkiaan Euroopan-Venäjällä 395,2 milj. desj.

On sanottava, että tilastotutkimuksemme sisällyttää kruunun maihin yli sata miljoonaa desjatiinaa maita, jotka ovat kaukana pohjolassa, Arkangelin, Aunuksen ja Vologdan läänissä. Koska kysymys on Euroopan-Venäjän todellisesta

maataloudellisesta varannosta, niin valtava osa kruunun maista on jätettävä pois laskuista. Teoksessani sosialidemokraattien agrariohjelmasta Venäjän vallankumouksessa (se on kirjoitettu vuoden 1907 lopulla, mutta sen ilmestyminen on viivästynyt tekijästä riippumattomien syiden takia) määrittelin Euroopan-Venäjän todellisen maataloudellisen varannon suunnilleen 280 miljoonaksi desjatiinaksi*. Kruunun maista siihen on liitetty vain 39,5 milj. desjatiinaa eikä sataa viittäkymmentä miljoonaa. Euroopan-Venäjällä jää siis tilanherrojen ja talonpoikain maanomistuksen ulkopuolelle *vähemmän kuin seitsemäsosa* koko maa-alasta. Kuusi seitsemäsosaa on kahden antagonistisen luokan hallussa.

Tarkastelkaamme näiden luokkien maanhallintaa, luokkien, jotka eroavat säätyinäkin toisistaan, sillä suurin osa yksityisomistuksellisista maista on aateliston maita, mutta osuusmaat — talonpoikain maita. Yksityisten omistamista 101,7 miljoonasta desjatiinasta 15,8 miljoonaa kuuluu yhtymille ja yhdistyksille, ja loput 85,9 milj. desj. ovat yksityisten henkilöiden omaisuutta. Tässä tuon viimeksi mainitun maan jakautuminen säätyjen kesken vuonna 1905 ja rinnalla — vuonna 1877:

	Maasta kuului				Vuonna 1905	
	vuonna 1905		vuonna 1877		lisääntyi + vähentyi —	
Omistajat säädyittäin	milj. desj.	%	milj. desj.	%	milj. desj.	montako kertaa
Aatelisille	53,2	61,9	73,1	79,9	—19,9	—1,40
Hengelliseen säätyyn kuuluville	0,3	0,4	0,2	0,2	+ 0,1	+1,74
Kauppiaille ja kunniaporvareille	12,9	15,0	9,8	10,7	+ 3,1	+1,30
Pikkuporvareille	3,8	4,4	1,9	2,1	+ 1,9	+1,85
Talonpojille	13,2	15,4	5,8	6,3	+ 7,4	+2,21
Muille säädyille	2,2	2,5	0,3	0,3	+ 1,9	+8,07
Ulkomaiden alamaisille	0,3	0,4	0,4	0,5	— 0,1	—1,52

Kaikkiaan yksityisille omistajille 85,9 100,0 91,5 100,0 — 5,6 —1,09

Siis tärkeimpiä yksityisiä maanomistajia Venäjällä ovat aateliset. Heille kuuluu suunnaton määrä maata. Mutta kehityksen suunta on sellainen, että aateliston maanomistus vähenee. Säätyjen ulkopuolinen maanomistus kasvaa ja kasvaa erittäin nopeasti. Vuosien 1877 ja 1905 välisenä kautena laajeni nopeimmin „muiden säätyjen” maanomistus

* Ks. Teokset, 13. osa, s. 209. Toim.

(kahdeksankertaisesti 28 vuoden ajalla), ja sitä seuraavalla sijalla on talonpoikain maanomistus (enemmän kuin kaksi kertaa). Talonpojista erottautuu siis yhä enemmän sellaisia yhteiskunnallisia aineksia, joista tulee maan yksityisomistajia. Tämä on yleinen tosiasia. Ja talonpoikais-taloutta analysoidessamme meidän täytyy paljastaa se yhteiskunnallis-taloudellinen mekaniikka, mikä saa aikaan tällaisen erottautumisen. Toistaiseksi on todettava tarkalleen se, että maan yksityisomistuksen kehitys Venäjällä on siirtymistä säätyomistuksesta säätyjen ulkopuoliseen omistukseen. Aateliston feodaalinen eli maaorjuuteen perustuva maaomaisuus käsittää XIX vuosisadan lopulla edelleenkin suurimman osan kaikesta yksityisestä maaomaisuudesta, mutta kehitys käy selvästi maan porvarillisen yksityisomistuksen luomisen suuntaan. Se yksityinen maaomaisuus, joka on saatu perintönä ruhtinaitten sotureilta, perintötilallisilta, sotilashenkilöiltä y.m., vähenee. Yksinkertaisesti rahalla hankittu yksityinen maaomaisuus lisääntyy. Maan valta pienenee, rahan valta kasvaa. Maa joutuu yhä suuremmassa määrin kauppavaihtoon; myöhemmästä esityksestä näemme, että tämän maan kauppavaihtoon joutumisen mittasuhteet ovat vielä monta kertaa suuremmat kuin mitä yksistään maanomistusta koskevat tiedot osoittavat.

Mutta kuinka voimakasta on vieläkin „maan valta”, s.o. maaorjuuttajatilanherrojen keskiaikaisen maanomistuksen valta Venäjällä XIX vuosisadan lopulla, se näkyy erikoisen havainnollisesti tiedoista, jotka osoittavat yksityisen maaomaisuuden jakautumista maaomaisuuksien suuruuden mukaan. Tietolähde, jota olemme käyttäneet, tuo erittäin yksityiskohtaisesti esiin suurinta yksityistä maanomistusta koskevat tiedot. Tällainen on yleinen jakautuminen maaomaisuuksien suuruuden mukaan:

O m a i s u u s r y h m ä t	Omaisuuksia	Maata desj.	Keskimmäinen 1 omaisuutta kohti desj.
10 desj. tai vähemmän	409.864	1.625.226	3,9
10— 50 „	209.119	4.891.031	23,4
50— 500 „	106.065	17.326.495	163,3
500— 2.000 „	21.748	20.590.708	947
2.000—10.000 „	5.386	20.602.109	3.825
Yli 10.000 „	699	20.798.504	29.754
<i>Kaikkiaan yli 500 desj.</i>	27.833	61.991.321	2.227
<i>Yhteensä Euroopan-Venäjällä</i>	752.881	85.834.073	114

Tästä näkyy, että pienomistuksella on mitättömän vähäinen merkitys maan henkilökohtaisessa yksityisomistuksessa. Kuusi seitsemäsosaa maanomistajien kokonaismäärästä, 619 tuhatta 753 tuhannesta, omistaa kaikkiaan 6½ milj. desjatiinaa. Sitä vastoin on olemassa äärettömän suuria latifundioita: *seitsemälläsadalla* maanomistajalla on kullakin *keskimäärin kolmekymmentä tuhatta desjatiinaa*. Näillä seitsemälläsadalla henkilöllä on maata kolme kertaa enemmän kuin kuudellasadalla tuhannella pienomistajalla. Yleensä latifundiot ovatkin Venäjän yksityisen maanomistuksen erikoispiirre. Kun erotamme kaikki yli 500 desjatiinaa käsittävät tilat, niin saamme kaksikymmentä kahdeksan tuhatta omistajaa, joilla on yhteensä 62 miljoonaa desjatiinaa, s.o. kullakin keskimäärin 2.227 desjatiinaa. Näiden 28 tuhannen hallussa on kolme neljäsosaa koko yksityisestä maaomaisuudesta *. Omistajiensa säädyn mukaan nämä äärettömät latifundiot ovat etupäässä aatelistöjä. 27.833 maaomaisuudesta 18.102, s.o. melkein kaksi kolmasosaa, on aatelisten, ja heille kuuluu 44½ milj. desjatiinaa maata, s.o. yli 70% koko maamäärästä on latifundioina. Näin ollen on siis selvää, että XIX vuosisadan lopulla valtava määrä maita — ja sitä paitsi, kuten tunnettua, laadultaan parhaita maita, — oli Venäjällä edelleenkin (keskiaikaiseen tapaan) keskitettynä etuoikeutetun aatelissäädyn käsiin, eilisten maaorjanomistaja-tilanherrojen käsiin. Siitä, millaisiksi talouden muodot näillä latifundioilla muodostuvat, puhumme yksityiskohtaisesti tuonnempana. Nyt lisäämme vain lyhyen viittauksen siihen yleisesti tunnettuun tosiasiasta, jota hra Rubakin on niin selvästi kuvannut kirjallisuudessa, — että virkavallan ylhäisimmät virkamiehet kuuluivat kaikki järjestään näiden aatelislatifundioiden omistajien joukkoon ³⁴.

Siirtäkäämme tarkastelemaan osuusmaiden hallintaa. Lukuunottamatta niitä 1,9 milj. desjatiinaa, joita ei ole jaoteltu maaomaisuuden suuruuden mukaan, koko muu maa-ala, 136,9 milj. desjatiinaa, on 12¼ miljoonan talonpoikaistalouden hallinnassa. Taloutta kohti tulee keskimäärin 11,1 desjatiinaa. Mutta osuusmaitakaan ei ole jaettu tasapuoli-

* Välttääksemme tekstin kirjavoittamista lainauksilla mainitsemme tässä heti, että tiedot on suurimmaksi osaksi otettu edellä mainitusta teoksesta ja „Kapitalismin kehitys Venäjällä” teoksesta, 2. painos, Pietari, 1908. (Ks. Teokset, 3. osa. *Toim.*.)

sesti: melkein puolet niistä, 64 milj. desjatiinaa 137:stä miljoonasta, kuuluu 2,1 miljoonalle maarikkaalle taloudelle, s.o. yhdelle kuudennelle osalle talouksien kokonaisluvusta.

Tässä ovat yhteenvetotiedot osuusmaiden jakaantumisesta Euroopan-Venäjällä:

Talouksien ryhmät	Talouksia	Desjatiinaa	Keskim. 1 taloutta kohti desjatiinaa
5 desj. saakka	2.857.650	9.030.333	3,1
5—8 „	3.317.601	21.706.550	6,5
<i>Kaikkiaan 8 desj. saakka</i>	6.175.251	30.736.883	4,9
8—15 desj.	3.932.485	42.182.923	10,7
15—30 „	1.551.904	31.271.922	20,1
Yli 30 „	617.715	32.695.510	52,9
<i>Yhteensä Euroopan-Venäjällä</i>	12.277.355	136.887.238	11,1

Siis enemmällä kuin puolella osuusmaita omistavista talouksista — 6,2 miljoonalla 12,3 miljoonasta — on alle 8 desjatiinan taloutta kohti. Yleensä ja keskimääräisesti ottaen koko Venäjällä tämä määrä on ehdottomasti riittämätön perheen ylläpitämiseksi. Jotta voitaisiin päätellä, millainen on näiden talouksien taloudellinen tila, palautamme mieliin sotilaallisten hevostilastokyselyjen (ainoan, koko Venäjää käsittävän, määrätyn väliajoin ja säännöllisesti suoritettavan tilastokyselyn) antamat yleiset tiedot. Euroopan-Venäjän 48 läänissä, s.o. Donin aluetta ja Arkangelin lääniä lukuunottamatta, laskettiin vuosina 1896—1900 olleen 11.112.287 talonpoikaistaloutta. Niistä oli hevoseettomia 3.242.462 taloutta, s.o. 29,2%. Yhden hevosen omistavia talouksia oli 3.361.778, s.o. 30,3%. Tunnettua on, mikä on hevoseeton talonpoika Venäjällä (otamme tietenkin tässä yleisnumerot emmekä mitään poikkeusluontoisia alueita, sellaisia kuin ovat tupakanviljelys- tai kaupunkien ympäristöjen maitotalousalueet j.n.e.). Tunnettua on myös yhden hevosen omistavan talonpojan puutteenalaisuus ja köyhyys. Kuusimiljoonainen joukko talouksia merkitsee 24—30-miljoonasta väestöä. Ja koko tämä väestö on köyhiä, kerjäläisiä, joille on lohkaistu mitättömän pienen maatilkut, jotka eivät elätä, vaan joilla voi ainoastaan kuolla nälkään. Jos oletetaan, että vakavarainen maanviljelystalouksien tarvitsee toimeentuloaan varten vähintään 15 desjatiinaa maata, niin saamme 10 milj. talonpoikaistaloutta,

jotka ovat tämän tason alapuolella, ja niillä on maata 72,9 miljoonaa desjatiinaa.

Edelleen. Osuusmaiden hallinnassa on pantava merkille sen eräs tavattoman tärkeä piirre. Epätasaisuus osuusmaiden jakaantumisessa talonpoikain kesken on verrattomasti pienempi kuin epätasaisuus yksityisomistuksellisten maiden jakaantumisessa. Mutta osuusmaita viljelevien talonpoikain välillä on sen sijaan olemassa paljon toisenlaisia eroavaisuuksia, jakoja, väliseiniä. Ne ovat eroavaisuuksia eri talonpoikaisryhmien välillä, jotka ovat historiallisesti muodostuneet monien vuosisatojen kuluessa. Osoittaaksemme havainnollisesti nämä väliseinät otamme aluksi koko Euroopan-Venäjää koskevia yleisiä numerotietoja. Vuoden 1905 tilasto sisältää seuraavat pääryhmät. Entiset tilanomistajain talonpojat — heillä on osuusmaata keskimäärin 6,7 desj. taloutta kohti. Entiset valtion talonpojat — 12,5 desj. Entiset apanaasitalonpojat — 9,5 desj. Siirtoasukkaat — 20,2 desj. Perinnölliset vuokraviljelijät — 3,1 desj. Rezeshit — 5,3 desj. Bashkiirit ja teptjaarit³⁵ — 28,3 desj. Itämerenmaiden talonpojat — 36,9 desj. Kasakat — 52,7 desj. Jo tästä nähdään, että talonpoikain osuusmaiden hallinta on puhtaasti keskiaikaista. Maaorjuus elää yhä niiden lukemattomien väliseinien muodossa, joita on säilynyt talonpoikain välillä. Talonpoikain ryhmät eivät ero toisistaan ainoastaan maa-alojen suuruuden, vaan myös maksujen suuruuden, lunastusehtojen, maanhallinnan luonteen j.n.e. puolesta. Ottakaamme koko Venäjää koskevien yleistietojen asemesta yhtä lääniä koskevat tiedot, niin näemme, mitä kaikki nämä väliseinät merkitsevät. Otamme Saratovin läänin zemstvotilastokokoelman³⁶. Paitsi koko Venäjällä tavattavia ryhmiä, s.o. jo edellä mainitsemiamme ryhmiä, näemme, että tässä paikalliset tutkijat erottavat vielä eri ryhmiksi: lahjamaatalonpojat, yksityisomistajatalonpojat, yhteisöhallinnalliset valtion talonpojat, tshetverttihallinnalliset valtion talonpojat, valtion talonpojat entisistä tilanherrain talonpojista, valtionmaiden vuokraajat, omistajatalonpojat, siirtolaiset, vapautetut talonpojat, verovapaat talonpojat, vapaat maanviljelijät, entiset tehtaiden talonpojat j.n.e. Tämä keskiaikaisten väliseinän verkosto ulottuu niin pitkälle, että toisinaan saman kylänkin talonpojat jakautuvat kahteen aivan erilaiseen kategoriaan, „entisiin hra N.N:n” ja „entisiin rva M. M:n” talonpoikiin.

Liberaali-narodnikkien leiriin kuuluvat kirjailijamme, jotka eivät osaa katsoa Venäjän taloudellisia suhteita kehityksen kannalta, maaorjuudellisen järjestelmän muuttumisena porvarilliseksi, jättävät tavallisesti tämän tosiasian huomioon ottamatta. Asianlaita on kuitenkin niin, että XIX vuosisadan Venäjän historiaa ja varsinkaan sen välitöntä tulosta — XX vuosisadan alun tapahtumia Venäjällä — ei voida lainkaan ymmärtää, ellei oteta huomioon tämän tosiasian koko merkitystä. Maa, jossa tapahtuu vaihdon kasvu ja kapitalismin kehitys, ei voi olla joutumatta kaikenlaisiin kriiseihin, kun kansantalouden perusalalla keskiaikaiset suhteet ovat jarruna ja esteenä joka askelella. Paljon puhuttu yhteisö, jonka merkityksestä joudumme vielä puhumaan, ei varjele talonpoikaa proletarisoitumiselta, vaan näyttelee todellisuudessa keskiaikaisen väliseinän osaa, joka erottaa toisistaan talonpoikia, jotka ovat aivan kuin kahleilla kytketyt pieniin, kaiken „olemassaolon merkityksen” menettäneisiin yhdyskuntiin ja ryhmiin.

Ennen kuin siirrymme esittämään loppupäätelmiä maanhallinnasta Euroopan-Venäjällä meidän on vielä mainittava asian eräästä puolesta. Tiedot „30 tuhannen ylimmän” tilanherran ja miljoonien talonpoikaistalouksien omistaman maan määrästä enempää kuin tiedot talonpoikain maanhallinnassa vallitsevista keskiaikaisista väliseinistäkään eivät riitä vielä antamaan tosiasiallista kuvaa siitä, missä määrin talonpoikaamme „kuristavat”, puristavat ja painavat yhä elävät maaorjuuden jätteet. Ensiksikin, maat, jotka jätettiin talonpojille palstoiksi sen tilanherrojen eduksi suoritetun talonpoikain maiden pakkoluovutuksen jälkeen, jota nimittää vuoden 1861 suureksi reformiksi, ovat laadultaan verrattomasti huonompia kuin tilanherrain maat. Sitä todistaa hyvin laaja paikallisia oloja kuvaileva ja zemstvolitlastojen tutkielmia koskeva kirjallisuus. Siitä on olemassa joukoittain kiistämättömiä tietoja, jotka osoittavat, että tilanherrojen maihin verrattuna talonpoikain mailla on satoisuus pienempi; yleisesti on tunnustettu, että tämä ero johtuu ensi kädessä osuusmaiden huonommasta laadusta ja vasta sen jälkeen huonommasta muokkauksesta ja rutiköyhän talonpoikaistalouden vajavaisuuksista. Toiseksi, „vapauttaessaan” talonpojat maasta vuonna 1861 tilanherrat vetivät monen monissa tapauksissa talonpoikain maiden rajat sillä

tavalla, että talonpojat joutuivat „oman” tilanherransa satimeen. Venäjän zemstvotilastollinen kirjallisuus on rikastuttanut poliittista taloustiedettä kuvaamalla sitä kerrassaan originellia, omaperäistä tilanherratalouden hoitamistapaa, jollaista tuskin on ennen nähty missään muualla maailmassa. Se on talouden hoitamista *otrezkamaiden avulla*. Talonpojat „vapautettiin” vuonna 1861 heidän taloudelleen aivan välttämättömistä juottoaikoista, laidunmaista y.m. Talonpojille lohkaistiin maita siten, että ne kiilautuivat tilanherrain maiden väliin, niin että herroille tilanomistajille oli turvattu tavattoman varmat — ja tavattoman jaloilta näyttävät — tulot syöttövahingoista y.m. perittyinä sakkoina. „Ei ole mihin kanaakaan laskea” — tämä katkera talonpoikainen totuus, tämä „hirtehishuumori” kuvaa paremmin kuin mitkään pitkät sitaatit sitä talonpoikain maanhallinnan erikoisuutta, joka ei ole tilastoilla osoitettavissa. Sanomattakin on selvää, että tämä erikoisuus on mitä puhtainta maaorjuutta niin alkuperänsä kuin sen vaikutuksenkin puolesta, mikä sillä on tilanherratalouden järjestämisen tapaan.

Siirrymme nyt tekemään loppupäätelmiä maanhallinnasta Euroopan-Venäjällä. Osoitimme tilanherrain ja talonpoikain maanhallintaolot, kummatkin erikseen otettuina. Nyt meidän on silmälähtävä niitä niiden keskinäisen yhteyden kannalta. Sitä varten otamme edellä esitetyn likimääräisen numeron maavarannon suuruudesta Euroopan-Venäjällä — 280 milj. desjatiinaa — ja tarkastelemme, miten koko tämä maamäärä jakautuu erityyppisten maaomaisuuksien kesken. Minkälaisia nämä eri tyypit ovat, se osoitetaan yksityiskohtaisesti myöhemmässä esityksessä, ja nyt, rientäen vähän edelle, otamme perustyyppit vain likimääräisesti. Maaomaisuudet, jotka käsittävät alle 15 desjatiinan taloutta kohti, laskemme kuuluviksi ensimmäiseen ryhmään, jonka muodostaa maaorjuudellisen riiston painama köyhtynyt talonpoikaisto. Toisen ryhmän muodostaa keskitalonpoikaisto, jonka maaosuudet käsittävät 15—20 desjatiinaa. Kolmannen — varakas talonpoikaisto (talonpoikaisporvaristo) ja kapitalistinen maanomistus, 20:stä 500 desjatiinaan. Neljännen ryhmän muodostavat maaorjuudelliset latifundiot, — yli 500 desjatiinan. Yhdistellen näiden ryhmien puitteisiin sekä talonpoikaisen että tilanherrain maa-

omaisuuden ja pyöristäen lukuja jonkin verran* sekä tekemällä likimääräisiä arviolaskelmia (jotka olen osoittanut yksityiskohtaisesti edellä mainitussa teoksessa), saamme seuraavan kuvan maanhallinnasta Venäjällä XIX vuosisadan loppuun mennessä.

Maanhallinta Euroopan-Venäjällä XIX vuosisadan lopulla

	Omaisuuksien l u k u (miljoonissa)	Maata des- jatiinaa	Yhtä omal- suutta kohti desj.
a) Maaorjuudellisen riiston painama köyh- tynyt talonpoikaisto	10,5	75,0	7,0
b) Keskitalonpoikaisto	1,0	15,0	15,0
c) Talonpoikaistorvaristo ja kapitalistinen maanomistus	1,5	70,0	46,7
d) Maaorjuudelliset latifundiitit	0,03	70,0	2.333
<i>Kaikkiaan</i>	13,03	230,0	17,6
Jätetty jakamatta omaisuuksien suuruuden mukaan		50,0	
<i>Yhteensä</i>	13,03	280,0	21,4

Toistamme: se, että tässä esitettyjen ryhmien taloudellinen luonnehtiminen on oikea, todistetaan esityksessä tuonnempana. Ja jos tämän yleiskuvan (jonka asian luonteen vuoksi täytyy pakostakin olla vain likimääräinen) yksityiskohdat aiheuttavat arvostelua, niin pyydämme lukijaa pitämään tarkasti silmällä sitä, ettei yksityiskohtien arvostelun varjolla vietäisi salaa läpi itse asian *ytimen* kieltämistä. Ja tämä asian ydin on se, että maanhallinnan toisessa kohtiossa meillä Venäjällä on 10½ miljoonaa taloutta (noin 50-miljoonainen väestö), joilla on maata 75 milj. desjatiinaa, ja toisessa kohtiossa on *kolmekymmentä tuhatta perhettä* (noin puolitoistasataa tuhatta henkeä), joilla on maata 70 milj. desjatiinaa.

Lopettaaksemme maanhallintaa koskevan kysymyksen käsittelyn meidän on nyt siirryttävä Euroopan-Venäjän, varsinaisen Venäjän, rajojen ulkopuolelle ja tarkasteltava yleispiirteissään siirtoasutuksen merkitystä. Antaaksemme lukijalle jonkinlaisen käsityksen Venäjän valtakunnan (Suomea lukuunottamatta) koko maavarannosta käytämme hra Mertvagon esittämiä numerotietoja. Havainnollisuuden

* Esimerkiksi latifundioiden ryhmään on lisätty tilanherrojen omistamien 62 milj. desjatiinan lisäksi 5,1 milj. desjatiinaa hallitsijasuvun maita ja 3,6 milj. desjatiinaa 272:n sellaisen kauppa- ja teollisuusyhtiön maita, joista kullakin on yli 1.000 desjatiinaa.

vuoksi esitämme ne taulukon muodossa ja lisäämme niihin tiedot väestöstä vuoden 1897 väenlaskun mukaan.

	Kaikkiaan maata		Siitä		Siitä käyttömaata				Väestömäärä v. 1897	
	tuhatta nelio- virsuaa	milj. desja- tilinaa	mailla, joista ei ole mitään tietoja, milj. desj.	lueteltuja maitta milj. desj.	peltoa	niittyä	metsää	yhteensä	kaikkiaan tuhansissa	yhtiä nettovirsuaa kohti
Puolan kuningaskunnan 10 läänä	111,6	11,6	—	11,6	7,4	0,9	2,5	10,8	9.402,2	84,3
38 läänä Volgan länsipuolella	1.755,6	183,0	—	183,0	93,6	18,7	34,0	146,3	—	—
12 läänä Volgan pohjois- ja itäpuolella	2.474,9	258,0	—	258,0	22,3	7,1	132,0	161,4	—	—
Yhteensä Euroopan-Venäjän 50 läänissä	4.230,5	441,0	—	441,0	115,9	25,8	166,0	307,7	93.442,9	22,1
Kaukasia	411,7	42,9	22,1	20,8	6,5	2,2	2,5	11,2	9.289,4	22,6
Siperia	10.966,1	1.142,6	639,7	502,9	4,3	3,9	121,0	129,2	5.758,8	0,5
Keski-Aasia	3.141,6	327,3	157,4	169,9	0,9	1,6	8,0	10,5	7.746,7	2,5
Yhteensä Aasian-Venäjällä	14.519,4	1.512,8	819,2	693,6	11,7	7,7	131,5	150,9	—	—
Kaikkiaan Venäjän keisarikunnassa	18.861,5	1.965,4	819,2	1.146,2	135,0	34,4	300,0	469,4	125.640,0	6,7

Näistä numeroista näkyy selvästi, kuinka vähän vielä tiedämme Venäjän reuna-alueista. Olisi tietysti typeryyden huippu ajatella sisä-Venäjän maakysymyksen „ratkaisemista” reuna-alueiden siirtoasuttamisen tietä. On aivan epäilyksetöntä, että tällaista „ratkaisua” voivat ehdottaa vain veijarit ja että ne ristiriidat, joita on Euroopan-Venäjän vanhojen latifundioiden ja saman Euroopan-Venäjän uusien taloudenhoito- ja elämänehtojen välillä ja jotka olemme edellä osoittaneet, on „ratkaistava” tämän taikka tuon kumouksen avulla *Euroopan-Venäjällä* eikä sen ulkopuolella. Ei kysymys ole siitä, että talonpojat pelastettaisiin maaorjuudesta siirtoasutuksen avulla. Kysymys on siitä, että keskiseudun agraarikysymyksen rinnalla on olemassa siirtoasutuksen agraarikysymys. Ei kysymys ole siitä, että Euroopan-Venäjän kriisi hämättäisiin kolonisaatiokysymyksellä, vaan siitä, että osoitetaan ne turmiolliset seuraukset, joihin maaorjuudelliset latifundiot johtavat *niin* keskiseuduilla *kuin* reuna-alueillakin. Maaorjuuden jätteet Venäjän keskuksessa *jarruttavat* venäläistä siirtoasutusta.

Venäjän siirtoasutusta *ei voida* vapauttaa ja säännöstellä muuten kuin suorittamalla agraarikumous Euroopan-Venäjällä, muuten kuin vapauttamalla talonpojat maaorjuudellisten latifundioiden ikeen alta. Tämän säännöstelyn ei pidä olla virkavaltaista „huolenpitoa” siirtoasutuksesta eikä sitä „siirtoasutuksen järjestämistä”, josta liberaalis-narodnikkilaiseen leiriin kuuluvat kynäilijät mielellään puhuvat, vaan sen pitää olla niiden olosuhteiden hävittämistä, jotka tuomitsevat venäläisen talonpojan elämään pimeydessä ja tietämättömyydessä ja metsäläistymään latifundioiden omistajien ikuisessa velkaorjuudessa.

Yhdessä hra Prokopovitshin kanssa kirjoittamassaan kirjassessa („Kuinka paljon Venäjällä on maata ja kuinka sitä käytämme?”, Moskova, 1907) hra Mertvago aivan oikein osoittaa, että maanviljelyskulttuurin kohoaminen tekee kelvottomista maista kelvollisia. Akateemikot Baer ja Helmersen, jotka ovat asiantuntijoita, kirjoittivat vuonna 1845, että Taurian arot „tulevat ilmastonsa ja vedenpuutteen vuoksi *aina* kuulumaan köyhimpiin ja vaikeimmin viljeltäviin seutuihin!”³⁷. Siihen aikaan Taurian läänin väestö tuotti 1,8 milj. tshetverttiä viljaa. 60 vuoden kuluessa väestö on kaksinkertaistunut ja tuottaa nyt 17,6 milj. tshetverttiä, s.o. melkein kymmenen kertaa enemmän.

Tämä on aivan oikea ja tärkeä päätelmä, mutta hra Mertvago unohti erään asian: tärkein ehto, mikä teki mahdolliseksi Novorossijan nopean siirtoasutuksen, oli *maaorjuuden kukistuminen* Venäjän keskustassa. Vain keskiseudulla tapahtunut kumous teki mahdolliseksi asuttaa etelän nopeasti ja laajasti, amerikkalaiseen tapaan, ja teollistaa sen (etelä-Venäjän *amerikkalaisesta* kasvustahan vuoden 1861 jälkeen onkin puhuttu tavattoman paljon). Ja niin nytkin vain kumous Euroopan-Venäjällä, vain täydellinen maaorjuuden jätteiden hävittäminen siellä, talonpoikain vapauttaminen keskiaikaisten latifundioiden kuristuksesta voi *todella* avata uuden aikakauden siirtoasutuksessa.

Venäjällä kysymys siirtoasutuksesta on alistettu kysymys maan keskiseutujen agraarikysymykseen verrattuna. XIX vuosisadan loppu aseftaa eteemme vaihtoehdon: joko maaorjuuden päättäväinen hävittäminen „ikivanhoissa” venäläisissä lääneissä; silloin on siirtoasutuksen nopea, laaja, amerikkalainen kehitys reuna-alueillamme taattu. Tahi agraarikysymyksen vitkuttaminen keskuksessa; silloin

on kiertämätöntä pitkällinen pysähdys tuotantovoimien kehityksessä ja maaorjuuden perinteiden säilyminen myöskin siirtolaisasutuksessa. Edellisessä tapauksessa tulee maanviljelystä harjoittamaan vapaa farmari, jälkimmäisessä tapauksessa orjuutettu maamies ja otrezkojen avulla „isännöivä” tilanherra.

II

Siirrymme tarkastelemaan tilanherratalouden organisaatiota. Yleisesti tunnettua on, että tämän organisaation peruspiirteinä on kapitalistisen järjestelmän („vapaa palkkautuminen”) yhdistyminen työllämaksujärjestelmään. Mitä sitten on tämä työllämaksujärjestelmä?

Vastataksemme tähän kysymykseen meidän on luotava silmäys tilanherratalouden maaorjuudenaikaiseen organisaatioon. Kaikille on tunnettua, mitä maaorjuus oli oikeudelliselta, hallinnolliselta ja elinolojen kannalta. Mutta perin harvoin syvennyttään kysymykseen, millainen oli tilanherrain ja talonpoikain välisten taloudellisten suhteiden olemus maaorjuuden aikana. Tilanherrat antoivat silloin maata talonpoikien käyttöön. Toisinaan he antoivat talonpojille lainaksi muitakin tuotannonvälineitä, esim. tarvepuuta, karjaa j.n.e. Mikä merkitys oli sillä seikalla, että maaorjatalonpoikain käyttöön annettiin tilanherrain maata? Maaosuus oli silloin *työpalkan muoto*, puhuaksemme nykyaikaisia suhteita vastaavasti. Kapitalistisessa tuotannossa työläiselle maksetaan työpalkka rahassa. Kapitalistin voitto realisoituu rahamuotoon. Välttämätön työ sekä lisätyö (s.o. työ, joka korvaa työläisen ylläpidon, ja työ, joka tuottaa kapitalistille maksamattoman lisäarvon) liittyvät toisiinsa yhdeksi työprosessiksi tehtaassa, yhdeksi tehdastyöpäiväksi j.n.e. Toisin on asianlaita veropäivätyötaloudessa. Välttämätön työ ja lisätyö ovat olemassa siinäkin, samoin kuin ne ovat orjataloudessakin. Mutta nämä molemmat työn lajit ovat erotetut toisistaan ajallisesti ja paikkaan nähden. Maaorjatalonpoika tekee kolme päivää työtä tilanherralle ja kolme päivää itselleen. Tilanherralle hän tekee työtä kartanon maalla taikka on kartanon viljatöissä. Omaksi hyväkseen hän tekee työtä hallussaan olevalla maapalstalla itse hankkien itseään ja perhettään varten sen

viljan, joka tarvitaan työvoiman ylläpitämiseksi tilanherraa varten.

Maaorjuuteen eli veropäivätyöhön perustuva talousjärjestelmä on siis yhtäläinen kapitalistisen talousjärjestelmän kanssa siinä suhteessa, että molemmissa työntekijä saa vain välttämättömän työn antaman tuotteen ja luovuttaa lisätyön tuotteen maksutta tuotannonvälineiden omistajalle. Sen sijaan maaorjatalousjärjestelmä eroaa kapitalistisesta järjestelmästä kolmessa allaseuraavassa suhteessa. Ensiksikin, maaorjatalous on luontoistaloutta, kun taas kapitalistinen talous on rahataloutta. Toiseksi, maaorjataloudessa riistämiskeinona on työntekijän *kiinnittäminen* maahan siten, että hänelle annetaan maaosuus, kapitalistisessa taloudessa taas työntekijän vapauttaminen maasta. Saadakseen tuloa (s.o. lisätuotteen) maaorjanomistaja-tilanherralla pitää olla maallaan talonpoika, jolla on maapalsta, työkalusto, karjaa. Maaton ja hevoseton talonpoika, jolla ei ole omaa taloutta, ei kelpaa maaorjuusriiston kohteeksi. Saadakseen tuloa (voittoa) kapitalisti tarvitsee nimenomaan maatonta työntekijää, jolla ei ole omaa taloutta ja jonka on pakko myydä työvoimaansa vapailla työmarkkinoilla. Kolmanneksi, maapalstan saaneen talonpojan pitää olla *henkilökohtaisesti riippuvainen* tilanherrasta, sillä kun hänellä on maata käytössään, hän ei mene kartanon töihin muuten kuin *pakosta*. Talousjärjestelmä synnyttää tässä „ei-taloudellisen pakotuksen”, maaorjuuden, juridisen riippuvaisuuden, vajaaoskudellisuuden j.n.e. „lhanteellinen” kapitalismi sen sijaan on mitä täydellisintä vapailla markkinoilla vallitsevaa sopimusvapautta — omistajan ja proletaarin välillä.

Vain tehtyämme itsellemme aivan selväksi tämän maaorjatalouden eli, mikä on aivan samaa, veropäivätyötalouden olemuksen voimme käsittää työllämaksun paikan ja merkityksen historiassa. Työllämaksu on veropäivätöiden suoranaista ja välitöntä perua. Työllämaksu on siirtymistä veropäivätöistä kapitalismiin. Työllämaksu on olemukseltaan sitä, että talonpojat muokkaavat tilanherran maita *omilla työvälineillään* maksusta, jonka he saavat osaksi rahassa ja osaksi luonnossa (he maksavat työllään maaosuudesta, otrezkoista, laidunmaista, talvellisista veloistaan j.n.e.). Kahdavihjelyksen nimellä tunnettu talouden muoto on eräs työllämaksun laji. Tilanherrain työllämaksutaloudelle on *välttämätöntä*, että on olemassa talonpoika, jolle

on annettu maata ja jolla on vaikkapa kehnompikin elävä ja kuollut inventaari; edelleen on välttämätöntä, että tämä talonpoika on puutteen ahdistama ja suostuu menemään velkaorjuuteen. Työllämaksun ehdottomana seuralaisena on velkaorjuus vapaan palkkauksen asemesta. Tilanherra ei esiinny siinä yrittäjä-kapitalistina, jonka hallussa ovat rahat ja kaikki työvälineet kokonaisuudessaan. Työllämaksun oloissa tilanherra esiintyy koronkiskurina, joka käyttää hyväkseen naapurinaan olevan talonpojan hätää ja ostaa hänen työnsä pilkkahinnasta.

Näyttääksemme sen havainnollisemmin otamme maanviljelysdepartementin tiedot — tietolähteen, jota ei millään voida epäillä pahansuopaisuudesta herroja maanomistajia kohtaan. Tunnettu julkaisu „Vapaa palkkatyö taloudessa” j.n.e. (V vihko, „Maataloudell. ja tilastoll. tietoja *isänniltä* saadun aineiston mukaan”. Pietari, 1892)³⁸ tarjoaa tietoja keskiseltä mustanmullan seudulta 8 vuodelta (1883—1891): keskimaksuksi yhden syysviljadesjatiinan täydellisestä muokkauksesta talonpojan kalustolla on katsottava 6 ruplaa. Mutta jos lasketaan, paljonko samat työt maksavat vapaalla palkkatyöllä teetettyinä, niin tulokseksi saadaan,— sanotaan tuossa samassa julkaisussa,— että yksistään jalkamiehen työ tekee 6 ruplaa 19 kopeekkaa, *ottamatta huomioon* hevostyötä; sitä taas ei voida arvioida 4 ruplaa 50 kop. pienemmäksi (siteeraamme julkaisu, s. 45; „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, s. 141 *). Vapaa-seen palkkatyöhön perustuva hinta on siis 10 ruplaa 69 kopeekkaa, työllämaksuun perustuva sen sijaan — 6 rpl. Kuinka tämä ilmiö on selitettävissä, jos se ei ole mikään tilapäinen eikä yksityinen tapaus, vaan normaalin ja tavallisen ilmiö? Sellaiset sanat kuin „velkaorjuus”, „koronkiskonta”, „kiristys” j.n.e. kuvastavat sopimuksen muotoa ja sen luonnetta, mutta eivät selitä sen taloudellista olemusta. Kuinka talonpoika voi monien vuosien kuluessa suorittaa 6 ruplasta sellaisen työn, mikä maksaa 10 rpl. 69 kop.? Talonpoika *voi* tehdä niin sen vuoksi, että hänen maaosuutensa peittää osan talonpoikaisperheen menoista ja *tekee mahdolliseksi* alentaa työpalkkaa „vapaan palkkatyön” normia alhaisemmaksi. Talonpojan on pakko tehdä täten nimenomaan sen vuoksi, että hänen kurja maaosuu-

* Ks. Teokset, 3. osa, s. 171. *Tolm.*

tensa sitoo hänet naapurina olevaan tilanherraan eikä anna mahdollisuutta elää omasta taloudestaan. Ja on ymmärrettävää, että tällainen ilmiö ei voi olla „normaali” muuna kuin kapitalismin suorittaman veropäivätöiden syrjäyttämisen prosessin yhtenä renkaana. Sillä tällaisten olosuhteiden vuoksi talonpoika joutuu ehdottomasti taloudelliseen häviöön ja muuttuu vähitellen, mutta varmasti proletaariksi.

Tässä on vielä samanluontoisia, mutta jonkin verran täydellisempiä tietoja Saratovin kihlakunnasta. Keskihinta yhden desjatiinan muokkauksesta yhdessä viljan leikkuun, kuljetuksen ja punnin kanssa on talvipestauksessa ja maksettaessa työpalkasta 80—100% etukäteen — 9,6 ruplaa. Maksettaessa peltomaan vuokra työllä — 9,4 ruplaa. Mutta kun käytetään vapaata palkkatyötä — 17½ ruplaa! Työllämaksulla teetettäessä tulee viljan leikkuu ja poisveto maksamaan 3,8 ruplaa desjatiinalta, vapaalla palkkatyöllä teetettäessä 8½ ruplaa j.n.e. Jokainen näistä numeroista sisältää pitkän kertomuksen talonpoikain loputtomasta puutteesta, velkaorjuudesta ja köyhtymisestä. Jokainen näistä numeroista todistaa sitä, miten *eläviä* ovat maanorjuudellinen riisto ja veropäivätyöjärjestelmän jätteet Venäjällä XIX vuosisadan lopulla.

Työllämaksujärjestelmän levinneisyyttä on sängen vaikea luetteloida. Tavallisesti on asianlaita niin, että tilanherrataloudessa yhdistyvät toisiinsa sekä työllämaksu- että kapitalistinen järjestelmä, joita sovelletaan erilaisissa maanviljelysoperaatioissa. Vähäinen osa maasta muokataan tilanherran kalustolla ja palkkatyöläisten voimin. Suurin osa maasta annetaan talonpojille vuokralle, kahdavielijelykseen, työllämaksua vastaan. Tässä muutamia esimerkkejä, jotka olemme lainanneet hra Kaufmannin perusteellisesta teoksesta, johon hän on kokoillut uusimpia tietoja yksityisomistuksellisesta taloudesta*. Tulan lääni (tiedot ovat vuosilta 1897—1898) — „tilanherrat harjoittavat edelleenkin vanhaa kolmivuoroviljelystä... etämaat ovat talonpoikain käytössä”; maanomistajain maiden muokkaus on mitä epätydyttävintä. Kurskin lääni: „...maan antaminen talonpojille desjatiinoittain, mikä on edullista korkeiden hintojen vuoksi..., on johtanut maan ehtymiseen”. Voronezhin lääni:

* „Agraarikysymys”. Dolgorukovin ja Petrunkevitshin kustantama, II osa. Moskova, 1907, ss. 442—628: „Yksityisen maanomistuksen kulttuurillista ja taloudellista merkitystä koskevasta kysymyksestä”.

...keskisuurien ja pienien tilojen omistajat „suurelta osalta hoitavat taloutta yksinomaan talonpoikain kaluston avulla taikka sitten antavat tiluksensa vuokralle... useimmissa talouksissa käytetään sellaista menetelmiä, joille on kuvavaa kaikkinaisten parannusten puuttuminen”.

Tällaiset lausunnot osoittavat meille, että XIX vuosisadan loppuun voidaan soveltaa täydellisesti sitä yleistä luonnekuvaa, joka on annettu Euroopan-Venäjän eri lääneistä työllämaksujärjestelmän tai kapitalistisen järjestelmän vallitsevaisuuden kannalta ja jonka hra Annenski on antanut kirjassaan „Satojen ja viljanhintojen vaikutus j.n.e.”. Esitämme tämän luonnekuvan taulukon muodossa:

	Läänien lukumäärä Mustanmullan vyöhykkeellä	Ei-mustan- mullan vyöhykkeellä	Yhteen- sä	Yksityisomis- tajilla kaik- klaan viljelmää (tuh. desj.)
I. Läänejä, joissa on val- litsevana kapitalistinen järjestelmä	9	10	19	7.407
II. Läänejä, joissa on val- litsevana sekajärjes- telmä	3	4	7	2.222
III. Läänejä, joissa on val- litsevana työllämak- sujärjestelmä	12	5	17	6.281
<i>Kaikkiaan</i>	24	19	43	15.910

Mustanmullan vyöhykkeellä on työllämaksu siis ehdottomasti vallitsevana, mutta se jää taka-alalle kaikissa niissä 43 läänissä, jotka sisältyvät tähän taulukkoon. Tässä yhteydessä on tärkeää todeta, että I ryhmään (kapitalistinen järjestelmä) kuuluvat juuri sellaiset paikkakunnat, jotka eivät ole keskiselle maanviljelysseudulle luonteenomaisia: Itämerenmaakunnat, lounaiset (sokerijuurikkaan viljelys-alue), eteläiset ja molemmat pääkaupunkiläänit.

Miten työllämaksu vaikuttaa tuotantovoimien kehitykseen maanviljelyksessä, siitä puhuu kaunopuheista kieltä hra Kaufmannin teokseen koottu aineisto. „Ei voi olla epäilystäkään”, luemme siitä, „että talonpoikainen pienmaanvuokraus ja kahdaviiljelys ovat yhtenä niistä tekijöistä, jotka eniten jarruttavat maatalouden edistystä”... Poltavan läänin maataloudellisissa tilannekatsauksissa todetaan jatkuvasti, että „vuokraajat muokkaavat maata huonosti, kylvävät huonolla siemenellä, päästävät maan rikkaruohottumaan”.

Mohilevin läänissä (vuonna 1898) „kahdaviiljelyksestä johtuvat haitat jarruttavat kaikkien parannusten tekoa taloudessa”. Skopshtshina³⁹ on yhtenä pääsyynä siihen, että „maatalous Dneprin kihlakunnassa on siinä tilassa, ettei voida edes ajatella minkäänlaisten uudistusten ja parannusten tekoa”. „Aineistomme”, kirjoittaa hra Kaufmann (s. 517), „tarjoavat meille joukon selviä osoituksia siitä, että vieläpä saman maatalan puitteissakin vuokramailla säilyvät edelleenkin vanhat, jo aikansa eläneet taloudenhoitomuodot, samalla kun omassa viljelyksessä olevilla mailla on jo otettu käyttöön uusia, parannettuja viljelysjärjestelmiä”. Vuokramailla säilyi esimerkiksi kolmi- vuoroviljelys toisinaan jopa ilman karjanlannan käyttöä,— mutta ekonomiaain * viljelmillä on käytännössä monivuoroiset viljelysjärjestelmät. Kahdaviiljelys jarruttaa heinä- viljelystä, estää lannoituksen leviämistä ja hidastuttaa parhaiden maataloustyövälineiden käyttöä. Kaiken tämän seuraukset näkyvät havainnollisesti satotuloksia koskevissa tiedoissa. Tässä esimerkki eräästä Simbirskin läänin lati- fundiosta: ruista saadaan ekonomiaain viljelmillä 90 puutaa desjatiinalta, vehnää 60 puutaa ja kauraa 74 puutaa, mutta kahdaviiljelysmailla 58—28—50 puutaa. Tässä yleiset tiedot koko kihlakunnan alueelta (Nizhni Novgorodin läänin Gorbatovin kihlakunta):

Rukiin satoisuus desjatiinalta puudissa

Maaperäluokat	Osuusmaat	Yksityisomistukselliset maat		Vuokramaat
		Ekonomiset viljelmit	Kahdaviiljel. olevat maat	
I	62	74	—	44
II	55	63	49	—
III	51	60	50	42
IV	48	69	51	51
<i>Keskimäärin kaikissa luokissa</i>	54**	66	50	45**

Siis *tilanherrain* maat, joita viljellään maaorjuuden aikaisin tavoin (kahdaviiljelys ja vähäiset vuokrapalstat), **antavat pienemmän** sadon kuin osuusmaat! Tämä on erittäin suurimerkityksellinen tosiasia, sillä se todistaa kumoamattomasti, että pää- ja perussyynä Venäjän maatalouden takapajuisuuteen, koko kansantalouden pysähdystilaan

* Ekonomia — kapitalistisesti hoidettu tilanherratalous. *Suom.*

** Hra Kaufmannilla, sivulla 521, on nähtävästi painovirhe näissä kahdessa **luvussa.**

ja maanviljelijän sellaiseen alennustilaan, jollaista maailmassa ei ole ennen nähty, on *työllämaksujärjestelmä*, s.o. maaorjuuden suoranaisten jäte. Mitkään lainat, mitkään maanparannukset, mikään talonpojan „auttaminen”, mitkään „avustus”-toimenpiteet, joista virkamiehet ja liberaalit niin mielellään puhuvat, eivät anna mitään vakavia tuloksia niin kauan, kun säilyy maaorjuuden aikaisten latifundioiden, perinnäistapojen ja talousmuotojen aiheuttama sorto. Ja päinvastoin, agraarikumous, joka hävittää tilanherrain maanomistuksen ja hajottaa vanhan keskiaikaisen kyläyhteisön (esimerkiksi maan kansallistaminen hajottaa sen, muttei poliisimaisesti, virkavaltaisesti), muodostuisi ehdottomasti perustaksi erittäin nopealle ja todella laajamittaiselle edistykselle. Kahdaviiljelys- ja vuokramaiden uskomattoman alhainen satoisuus johtuu työjärjestelmästä: „kartanoherran hyväksi”. Jos tuo sama, nykyinen maanviljelijä vapautuisi tekemästä työtä „kartanoherran hyväksi”, niin silloin eivät kohoaisi vain näiden maiden satotulokset, vaan kiertämättä kohoaisi myös osuusmaidien satoisuus jo yksistään sen ansiosta, että hävitettäisiin talouden haittana olevat maaorjuudelliset esteet.

Nykyisenkin asiointilan vallitessa tapahtuu tietysti yksityisomistuksellisen talouden kapitalistista edistystä, mutta se on tavattoman hidasta ja rasittaa kiertämättä Venäjää pitkiksi ajoiksi „villin tilanherran” poliittisella ja yhteiskunnallisella herruudella. Tarkastelemme nyt, missä tämä edistys ilmenee, ja yritämme määritellä sen eräitä yleisiä tuloksia.

Se, että „ekonomioiden” viljelmien, s.o. kapitalistisesti viljeltyjen tilanherrain maiden, satoisuus on suurempi kuin talonpoikaisten maiden, osoittaa kapitalismin tuovan teknillistä edistystä maanviljelykseen. Tämä edistys johtuu siirtymisestä työllämaksujärjestelmästä vapaan palkkatyön järjestelmään. Talonpoikaisten köyhtyminen, hevosettomiksi joutuminen, työkaluston menetys, maanviljelijän proletarisoituminen *pakottavat* tilanherroja siirtymään töiden suorittamiseen omalla kalustollaan. Maataloudessa aletaan käyttää yhä enemmän koneita, jotka kohottavat työn tuottavuutta ja johtavat kiertämättä puhtaasti kapitalististen tuotantosuhteiden kehittymiseen. Vuosina 1869—1872 Venäjälle tuotiin maatalouskoneita ulkomailta 788 tuhannen ruplan arvosta, vuosina 1873—1880 2,9 milj. rupl., vuo-

sina 1881—1888 4,2 milj. rpl., vuosina 1889—1896 3,7 milj. rpl. ja vuosina 1902—1903 15,2—20,6 milj. ruplan arvosta. Maatalouskoneiden tuotanto Venäjällä määriteltiin (osapuilleen, jokseenkin summittaisten tehdastilastojen mukaan) vuonna 1876 2,3 milj. ruplaksi, vuonna 1894 9,4 milj. ruplaksi, ja vuosina 1900—1903 se määriteltiin 12,1 milj. ruplaksi. Kiistämätöntä on, että nämä numerot todistavat maanviljelyksessä tapahtuvan edistystä ja tietysti juuri kapitalistista edistystä. Mutta yhtä kiistämätöntä on sekin, että tämä edistys on tavattoman hidasta siihen verrattuna, mikä on mahdollista nykyaikaisessa kapitalistisessa valtiossa: esimerkkinä siitä on Amerikka. Kesäkuun 1 p:nä 1900 suoritettujen luetteloinnin mukaan Yhdysvalloissa farmien hallussa oli 838,6 milj. eekkeriä maata, s.o. noin 324 milj. desjatiinaa. Farmien lukumäärä oli 5,7 milj., joten yhtä farmia kohti tulee keskimäärin 146,2 eekkeriä (noin 60 desj.). Ja näitä farmareita varten tuotettiin vuonna 1900 maanviljelysvälineitä *157,7 miljoonan dollarin* arvosta (v. 1890 145,3 milj. doll. ja v. 1880 62,1 milj. dollarin arvosta)*. Venäjän numerot ovat näihin verrattuina naurattavan pieniä, ja pieniä ne ovat siksi, että maorjuudelliset latifundiot ovat meillä suuria ja voimakkaita.

Maanviljelysministeriö suoritti viime vuosisadan 90-luvun keskivaiheilla erikoisen kyselyn parannetun maatalouskaluston suhteellisesta levinneisyydestä maanomistajain ja talonpoikain keskuudessa. Yhteenvedot tämän kyselyn antamista tuloksista, jotka hra Kaufmann on esittänyt yksityiskohtaisesti, voimme esittää seuraavan taulukon muodossa:

Alueet	Parannetun maatalouskaluston laajaa käyttöä ilmaiseva prosenttiluku	
	Maanomistajilla	Talonpojilla
Keskinen maanviljelysalue	20—51	8—20
Keski Volgan	18—66	14
Novorossijan.....	50—91	33—65
Valko-Venäjän	54—86	17—41
Ozeryn	24—47	1—21
Moskovan ympäristö	22—51	10—26
Teollisuusalue	4—8	2

* „Abstract of the Twelfth Census”. 1900, Third Edition, Washington, 1904, pages 217 and 302 — agricultural implements („Katsaus kahdenteentoista väenlaskuun”, 1900, 3. painos. Washington, 1904, s. 217 ja 302 — maatalouskalusto. Toim.).

Keskimääräksi kaikilla näillä seuduilla saamme tilanherroilla 42% ja talonpojilla 21%.

Mitä tulee karjanlannan käytön levinneisyyteen, niin kaikki tilastotiedot osoittavat samoin kumoamattomasti sen, „että maanomistajain talous on siinä suhteessa ollut koko ajan ja on yhä vieläkin paljon edellä talonpoikaistaloudesta” (Kaufmann, s. 544). Enemmänkin: reforminjälkeisellä Venäjällä oli levinnyt sängen laajalle sellainen ilmiö, että tilanherrat ostivat lantaa talonpojilta. Se oli jo tulos talonpojan äärimmäisestä puutteesta. Viime aikana tämä ilmiö on häviämässä.

Ja lopuksi, on olemassa tarkat ja laajat heinäviljelyn levinneisyyttä kuvastavat tilastotiedot, jotka niinkään luonnehtivat maanviljelystekniikan tasoa tilanherran ja talonpojan taloudessa (Kaufmann, s. 561). Tässä tärkeimmät yhteenvedot:

Vuodet	Rehuheinän kyivö Euroopan-Venäjällä	
	Talonpojilla	Maanomistajilla
1881	49,8 tuh. desj.	491,6 tuh. desj.
1901	499,0 „ „	1.046,0 „ „

Mikä on seurauksena kaikista näistä eroavaisuuksista tilanherrain talouden ja talonpoikain talouden välillä? Siitä voimme tehdä päätelmiä ainoastaan satoisuustilastojen nojalla. Satoisuus koko Euroopan-Venäjällä oli 18 vuoden aikana (1883—1900) keskimäärin seuraava (tshetverteissä):

	Ruis	Syys- vehnä	Kevät- vehnä	Kaura
Maanomistajilla	6,0	5,75	5,0	8,5
Talonpojilla	5,0	5,0	4,25	7,0
Erotus	16,7%	13,0%	15,0%	17,6%

Hra Kaufmann on aivan oikeassa sanoessaan, että tämä erotus „ei ole kovinkaan suuri” (s. 592). Tässä on otettava huomioon paitsi sitä, että v. 1861 talonpojille jätettiin *kehnoimmat maat*, myös se, että koko talonpoikaista koskevien yleisten keskimääräisten lukujen takana piilee (kuten pian näemme) suuria eroavaisuuksia.

Yleinen johtopäätös, joka meidän on tehtävä tilanherratalouden tarkastelusta, on seuraava. Kapitalismi aivan ilmeisesti raivaa itselleen tietä tällä alalla. On tapahtumassa siirtyminen veropäivätyötaloudesta vapaaseen palk-

katyöhön perustuvaan talouteen. Kaikilla aloilla on aivan selvästi havaittavissa kapitalistisen maanviljelyksen teknillinen edistys työllämaksuun perustuvaan ja pieneen talonpoikaiseen maanviljelykseen verraten. Mutta nyky-aikaisen kapitalistisen maan edistykseksi tämä edistys on tavattoman hidasta. Ja XIX vuosisadan loppu tapaa Venäjällä mitä jyrkimmän ristiriidan koko yhteiskuntakehityksen tarpeiden ja maaorjuuden välillä, joka aatelisten tilanherralatifundioiden muodossa, työllämaksujärjestelmään perustuvan taloudenhoidon muodossa on Venäjän elämässä taloudellisen kehityksen jarruna sekä sarron, raakalaisuuden ja lukemattomissa muodoissa esiintyvän väkivallan alkulähteenä.

III

Talonpoikaistalous on nykyajan agraarikysymyksen keskeisin kohta Venäjällä. Osoitimme ylempänä, minkälaiset ovat talonpoikaisen maanhallinnan olosuhteet, ja nyt meidän on ryhdyttävä tarkastelemaan talonpoikaistalouden organisaatiota — ei sanan teknillisessä, vaan sen poliittisessä ja taloudellisessa mielessä.

Ensi sijalla kohtaamme siinä kysymyksen talonpoikaisyhteisöstä. Sitä on käsitelty tavattoman laajasti kirjallisuudessa, ja yhteiskunnallisen ajattelumme narodnikkilainen suunta sitoo maailmankatsomuksensa peruskohdat tämän „tasasuhtaistamis”-laitoksen kansallisiin erikoisuuksiin. Tämän johdosta on ennen kaikkea huomautettava, että venäläistä maayhteisöä koskevassa kirjallisuudessa punoutuvat alituisesti toisiinsa ja hyvin usein sotketaan toisiinsa kysymyksen kaksi eri puolta: toisaalta maanviljelystä ja elinoloja koskeva puoli ja toisaalta sen poliittinen ja taloudellinen puoli. Useimmissa yhteisöä käsittelevissä teoksissa (V. Orlov, Trirogov, Keussler, V. V.)⁴⁰ kysymyksen ensimmäiselle puolelle omistetaan niin paljon tilaa ja huomiota, että sen toinen puoli jää kokonaan varjoon. Kuitenkin tällainen menettely on peräti väärä. On aivan epäilyksetöntä, että Venäjän maanhallintasuhteet ovat omalaatuisensa verrattuna minkä muun maan maanhallintasuhteisiin tahansa, mutta ei ole olemassa kahta puhtaasti kapitalististaakaan, yleisesti kapitalistiseksi tunnustettua maata, jotka eivät eroaisi toisistaan yhtä huomattavasti agraariolojen.

maanhallintasuhteiden historian, maanomistuksen ja maankäytön muotojen y.m. puolesta. Se, mikä on antanut Venäjän maayhteisöä koskevalle kysymykselle sen merkityksen ja kärkevyyden, se, mikä XIX vuosisadan toiselta puoliskolta alkaen on erottanut toisistaan yhteiskunnallisen ajattelumme kaksi perussuuntaa — narodnikkilaisen ja marxilaisen, — ei ole lainkaan kysymyksen se puoli, joka koskee maanviljelystä ja elinoloja. Mahdollisesti paikallisten tutkijain tulikin kiinnittää siihen suurta huomiota ottaakseen kaikin puolin huomioon maanviljelysolojen paikalliset erikoisuudet ja torjuakseen myös virkavallan moukkamaiset, suorastaan julkeat yritykset saada aikaan pikkumaista, poliisihengen läpitunkemaa säännöstelyä. Mutta ei ainakaan taloustieteilijän sovi missään tapauksessa hämätä erilaisten uusintajakojen, niiden tekniikan y.m. tutkimisella kysymystä siitä, mitä *taloustyyppejä* yhteisön *sisällä* muodostuu, miten nämä tyytit kehittyvät, millaisiksi muodostuvat suhteet työläisiä palkkaavien sekä sekalaisiin töihin palkkautuvien välillä, varakkaiden ja köyhälistön välillä, talouttaan parantavien ja teknillisiä uudistuksia käyttäntöön ottavien sekä köyhtyvien, taloutensa hylkäävien, maaseudulta pakenevien välillä. Epäilemättä juuri tämän totuuden tajuaminen saattoikin zemstvoltilastoja tekevät tilastotieteilijämme, — jotka ovat antaneet verrattoman arvokasta Venäjän kansantalouden tutkimusaineistoa, — siirtymään viime vuosisadan 80-luvulla talonpoikain *virallisesta* ryhmittämisestä yhteisöjen ja maosuuden mukaan sekä miespuolisten henkikirjoitettujen eli läsnäolevien lukumäärän mukaan ainoaan tieteelliseen ryhmittelyyn talouksien *taloudellisen varallisuuden* mukaan. Muistutamme, että niihin aikoihin, jolloin erittäin suuresti harrastettiin Venäjän talouden tutkimista, sellainenkin kirjailija kuin hra V. V., joka on tässä kysymyksessä „puoluekantainen”, tervehti kaikesta sydämestään „paikallistilastojen julkaisun uutta muotoa” (hra V. V:n kirjoituksen otsikko „Severnyi Vestnikissä”⁴¹ vuodelta 1885, № 3) ja lausui: „numero-tietoja ei pidä sitoa sellaiseen talonpoikaiston mitä erilaisimpia taloudellisia ryhmiä käsittävään agglomeraattiin kuin kylä tahi yhteisö, vaan itse näihin ryhmiin”.

Kyläyhteisömme peruspiirteenä, joka antoi sille narodnikkien silmissä niin erikoisen merkityksen, on maankäytön

tasasuhtaisuus. Sivuutamme kokonaan kysymyksen siitä, millä tavalla kyläyhteisö saa aikaan tämän tasasuhtaisuuden, ja käymme suoraan käsiksi taloudellisiin tosiasioihin, tämän tasasuhtaisuuden tuloksiin. Kaiken osuusmaan jakautuminen Euroopan-Venäjällä, kuten olemme edellä osoittaneet tarkkojen numerotietojen pohjalla, ei ole läheskään tasasuhtainen. Eikä myöskään maan jakautumisella eri talonpoikaisryhmien, eri kylien talonpoikien, vieläpä samassakin kylässä asuvien talonpoikien kesken, jotka ovat eri tilanherrojen („entisiä”) talonpoikia, ole mitään yhteistä tasasuhtaisuuden kanssa. Vain pienten kyläyhteisöjen sisällä uudelleenjakojen koneisto luo tasasuhtaisuuden näissä vähäisissä itseensä sulkeutuneissa liitoissa. Mutta tarkastelkaamme zemstvolilastotietoja osuusmaiden jakautumisesta talouksien kesken. Tällöin meidän ei tietenkään pidä ottaa talouksien ryhmittelyä perheen suuruuden eikä työntekijäin lukumäärän mukaan, vaan ehdottomasti eri talouksien *taloudellisen varallisuuden* (kylvöalan, työjuhlien lukumäärän, lehmien lukumäärän y.m.) mukaan, sillä pienmaanviljelyksen kapitalistisen kehityksen koko olemus on siinä, että se synnyttää ja voimistaa patriarkallisten liittojen sisällä omistuksellista eriarvoisuutta, ja edelleen siinä, että se muuttaa tavallisen eriarvoisuuden kapitalistiseksi suhteiksi. Hämäisimme siis uuden taloudellisen kehityksen kaikki erikoisuudet, elleimme asettaisi päämääräksi tutkia niitä eroavaisuuksia, joita talonpoikaiston keskuudessa ilmenee erikoisesti taloudellisessa varallisuudessa.

Otamme aluksi yhden tyypillisen kihlakunnan (zemstvo-tilaston talouksittain suorittamat tutkimukset ja yksityiskohtaiset yhdistellyt taulukot on tehty kihlakunnittain) ja esitämme sitten perustelut, jotka saattavat meidät sovelta-maan meitä kiinnostavat johtopäätökset koko Venäjän talonpoikaistoon. Aineiston otamme „Kapitalismin kehityksestä”, II luku*.

Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa, jossa talonpoikain maanomistus on yksinomaan yhteisöomistuksellista, jakautuvat osuusmaat seuraavalla tavalla:

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 51—158. *Toim.*

	Yhtä taloutta kohti	
	Mies- ja naispuol. henkilöitä	Osuusmaata desj.
Maata muokkaamattomia	3,5	9,8
Korkeint. 5 desj. muokkaavia ...	4,5	12,9
5—10 " "	5,4	17,4
10—20 " "	6,7	21,8
20—50 " "	7,9	28,8
Yli 50 " "	8,2	44,6
<i>Kaikkiaan</i>	5,5	17,4

Näemme, että rinnan talouksien taloudellisen varallisuuden kohoamisen kanssa ehdottomasti suurenee säännöllisesti myöskin perhe. On selvää, että suuriperheisyys on yksi talonpoikaisen hyvinvoinnin tekijöitä. Se on kiistämätöntä. Kysymys on vain siitä, minkälaisiin yhteiskunnallis-taloudellisiin suhteisiin tämä hyvinvointi johtaa koko kansantalouden nykyoloissa. Mitä osuusmaahan tulee, niin näemme sen jaossa epätasaisuutta, joskaan ei kovin huomattavaa. Mitä varakkaampi on talonpoikaistalous, sitä enemmän osuusmaata tulee *yhtä asukasta kohti*. Alimmassa ryhmässä tulee alle 3 desj. osuusmaata jokaista mies- ja naispuolista henkilöä kohti; seuraavissa ryhmissä lähes 3 desjatiinaa — kolme desj.— lähes 4 desj.— neljä ja vihdoin viimeisessä, korkeimmassa ryhmässä tulee yli 5 desj. osuusmaata yhtä mies- ja naispuolista henkilöä kohti. Siis suuriperheisyys ja se, että näille perheille on turvattu eniten osuusmaata, on talonpoikain *pienen vähemmistön* vaurauden perustana. Sillä kahteen ylimpään ryhmään kuuluu vain *yksi kymmenesosa* talouksien kokonaismäärästä. Tässä talouksien lukumäärän, väkiluvun ja osuusmaan jakaantumisen väliset prosenttisuhteet:

Talousryhmät	Yleismäärästä prosentelissa		
	Talouksia	Mies- ja nais- puol. väestöä	Osuusmaata
Maata muokkaamattomia	10,2	6,5	5,7
Korkeint. 5 desj. muokkaavia ...	30,3	24,8	22,6
5—10 " "	27,0	26,7	26,0
10—20 " "	22,4	27,3	28,3
20—50 " "	9,4	13,5	15,5
Yli 50 " "	0,7	1,2	1,9
<i>Kaikkiaan</i>	100,0	100,0	100,0

Näistä numeroista näkyy selvästi, että osuusmaan jakaantumisessa on olemassa suhteellisuutta ja että me otamme huomioon yhteisöllisen tasasuhtaisuuden tuloksen. Eri väestöryhmien ja osuusmaan eri ryhmien osalle tulevat prosenttiluvut ovat melko lähellä toisiaan. Mutta tässäkin alkaa jo ilmetä eri talouksien taloudellisen varallisuuden vaikutus: alimmissa ryhmissä maata koskeva prosenttiluku on *pienempi* kuin väestöä koskeva prosenttiluku, ylemmissä ryhmissä — *suurempi*. Eikä tämä ole mikään yksinäinen, vain yhtä kihlakuntaa koskeva ilmiö, vaan se on yleinen ilmiö koko Venäjällä. Edellä mainitussa teoksessa olen tehnyt yhteenvedot Venäjän mitä erilaisimpien seutujen 7 läänin 21 kihlakuntaa koskevista samankaltaisista tiedoista. Nämä tiedot, jotka koskevat puolta miljoonaa talonpoikaistaloutta, osoittavat, että kaikkialla vallitsevat samanlaiset suhteet. Varakkaisiin talouksiin, joita on 20%, kuuluu 26,1%—30,3% väestöstä ja niillä on osuusmaasta 29,0%—36,7%. Köyhimpiin talouksiin, joita on 50%, kuuluu 36,6%—44,7% väestöstä ja niillä on osuusmaasta 33,0%—37,7%. Osuusmaan jakautumisessa ilmenee kaikkialla suhteellisuus, ja samaan aikaan kaikkialla on havaittavissa, että yhteisö antaa *perään* talonpoikaistorvariston suuntaan; poikkeamiset suhteellisuudesta ovat kaikkialla poikkeamia talonpoikaiston ylimpien ryhmien hyväksi.

Niin muodoin olisi paha virhe, jos luultaisiin, että tutkiesamme talonpoikaiston ryhmittymistä taloudellisen varallisuuden mukaan me jätämme huomioon ottamatta kyläyhteisön „tasasuhtaistavan” vaikutuksen. Aivan päinvastoin, tarkkojen tietojen pohjalla me juuri otammekin huomioon tämän tasasuhtaisuuden todellisen taloudellisen merkityksen. Me juuri osoitamme, kuinka pitkälle tämä tasasuhtaisuus ulottuu, mihin koko maiden uusintajakojen järjestelmä *loppujen lopuksi* johtaa. Olkoonpa niinkin, että tämän järjestelmän mukaan saadaan parhaiten jaetuksi erilaatuiset maat ja erilaiset hyötymaat, mutta se tosiasia, että talonpoikaiston varakkaiden ryhmien yliote köyhimmistä ilmenee *myöskin* osuusmaiden jakaantumisessa, on kiistämätön. Muiden maiden, ei-osuusmaiden, jakaantuminen on verrattomasti epätasaisempaa, kuten heti näemme.

On tunnettua, mikä merkitys on maanvuokrauksella talonpoikaistaloudessa. Maanpuute synnyttää tällä pohjalla

tavattoman monenlaisia orjuuttavien suhteiden muotoja. Kuten edellä jo sanoimme, talonpoikain harjoittama maiden vuokralleotto on miltei aina itse asiassa tilanherratalouden työllämaksujärjestelmää,— se on työkäsien hankkimista tilanherraa varten maaorjuudellisin keinoin. Näin muodoin on epäilyksetöntä, että talonpoikainen maanvuokrauksemme on merkitykseltään maaorjuutta. Mutta kun meillä kerran on edessämme kyseessäolevan maan kapitalistinen kehitys, niin meidän on erityisesti tutkittava, millä tavoin talonpoikain maanvuokrauksessa ilmenee *porvoarillisia* suhteita ja ilmeneekö niitä. Sitä varten tarvitaan taaskin välttämättä tietoja talonpoikaiston eri talousryhmistä eikä kokonaisia yhteisöjä ja kyliä koskevia tietoja. Esim. hra Karyshevin oli „Zemstvotilastojen yhteenvedoissa” tunnustettava, että vuokralleotto luontoismaksua vastaan (s.o. vuokraus ei rahalla, vaan kahdavielijyksellä taikka työllämaksua vastaan) on säännöllisesti *kaikkialla* kalliimpaa ja sitä paitsi huomattavasti, toisinaan jopa kaksikin kertaa kalliimpaa kuin rahalla vuokraus; edelleen, että vuokralleotto luontoismaksua vastaan on *voimakkaimmin* kehittynyt *talonpoikaiston köyhimpien ryhmien keskuudessa*. Vähänkin varakkaammat talonpojat koettavat vuokrata maata rahalla. „Vuokraaja käyttää hyväkseen pienintäkin mahdollisuutta suorittaakseen vuokrasumman rahassa ja halventakseen siten vieraan maan käytöstä menevää maksua”. (Karyshev, siteeraamamme teos, s. 265)⁴².

Maanvuokrauksemme maaorjuudelliset piirteet rasittavat siis koko painollaan köyhimpiä talonpoikia. Varakkaat pyrkivät vapautumaan keskiaikaisesta ikeestä, ja he onnistuvat siinä vain sikäli, mikäli heillä on riittävästi rahavaroja. Jos sinulla on rahaa, voit vuokrata maata käteisellä tavallisiin markkinahintoihin. Ellei sinulla ole rahaa, on sinun mentävä velkaorjuuteen ja maksettava maasta moninkertaisesti joko siten, että luovutat puolet sadosta, tai työllämaksun muodossa. Näimme jo edellä, kuinka monta kertaa alhaisempi on työn työllämaksuhinta kuin vapaan palkkatyön hinta. Mutta koska ehdot, joilla erilaisen varallisuuden omaavat talonpojat vuokraavat maata, ovat erilaiset, niin on selvää, ettemme voi rajoittaa (kuten Karyshev tekee alituisesti) talonpoikain ryhmittelyyn maaosuuden mukaan, sillä sellainen ryhmittely yhdistää *keinolekoisesti*

toisiinsa varallisuudeltaan erilaiset taloudet, sekoittaa maaseutuproletariaatin talonpoikaisporvaristoon.

Asian valaisemiseksi otamme Saratovin, melkein kokonaan yhteisöomistukseen perustuvan läänin Kamyshinin kihlakuntaa koskevat tiedot (tämän läänin 2.455 kyläyhteisöstä 2.436:ssa yhteisössä maa oli yhteisöomistuksessa). Eri talousryhmien väliset suhteet maanvuokrauksessa olivat siellä tällaiset:

Talonisäntien ryhmät	%	Jokaiselta osuusmaata viljelevää taloutta kohden tulee d-ajatt.	
		Osuuskyn- lömaala	Vuokrattua maata
Ilman työjuhtia	26,4	5,4	0,3
1 työjuhta	20,3	6,5	1,6
2 työjuhtaa	14,6	8,5	3,5
3 "	9,3	10,1	5,6
4 "	8,3	12,5	7,4
5 tai useampia	21,1	16,1	16,6
<i>Kaikkiaan</i>	100,0	9,3	5,4

Osuusmaiden jakaantuminen on meille jo tunnettu: varakkailla talouksilla on sitä yhtä asukasta kohti enemmän kuin köyhillä. Vuokramaiden jakaantuminen on *kymmeniä kertoja* epätasaisempaa. Ylimmällä ryhmällä on osuusmaata kolme kertaa enemmän kuin alimmalla ryhmällä (16,1 5,4 vastaan). Ja vuokramaata on ylimmällä ryhmällä *viisi-kymmentä kertaa* enemmän kuin alimmalla ryhmällä (16,6 0,3 vastaan). Vuokraus ei siis tasoita talonpoikain välisiä eroavaisuuksia taloudellisen varallisuuden alalla, vaan monikymmenkertaisesti lisää ja syventää niitä. Päinvastainen johtopäätös, joka tavataan usein narodnikkilaisilla taloustieteilijöillä (V. V., Nik. —on ⁴³, Maress, Karyshev, Vihljajev y.m.), perustuu seuraavaan virheeseen. Tavallisesti he ottavat talonpoikain ryhmytyksen maaosuuden mukaan ja osoittavat, että ne, joilla on vähän osuusmaata, ottavat vuokralle maata enemmän kuin ne, joilla on paljon osuusmaata. Tähän asia sitten jätetäänkin eikä osoiteta, että vähämaisissa yhteisöissä maata ottavat vuokralle etupäässä varakkaat taloudet ja että sen vuoksi yhteisöjen näennäinen tasanaisuus vain verhoaa sitä mitä suurinta epätasaisuutta, jota jakaantumisessa on yhteisöjen sisällä.

Karyshev esim. itse tunnustaa, että „eniten ottavat vuokralle a) talonpoikain ryhmät, joilla on vähiten maata, mutta kuitenkin b) näiden parhaiten turvatut ryhmät” (main. teos, s. 139), mutta siitä huolimatta hän ei tutki järjestelmällisesti vuokrauksen jakaantumista ryhmittäin.

Jotta tämä narodnikkilaisten taloustieteilijäin virhe käsitettäisiin selvemmin, otamme erään hra Maressin esittämän esimerkin (kirjassa „Satojen ja viljanhintojen vaikutus”, I nide, s. 34). Melitopolin kihlakuntaa koskevien tietojen pohjalla hän tekee johtopäätöksen, että „vuokrattu maa jakaantuu likipitäin tasasuhtaisesti henkilöluvun mukaan”. Mistä on kysymys? Siitä, että jos taloudet jaetaan miespuolisten työntekijäin lukumäärän mukaan, niin osoittautuu, että taloudet, joissa ei ole työntekijöitä, ottavat vuokralle „keskimäärin” 1,6 desj. jokaista vuokramaata käyttävää taloutta kohti, taloudet, joissa on yksi työntekijä, — 4,4 desj. kukin; kahden työntekijän taloudet — 8,3 desj. kukin, kolmen — 14,0 desj. kukin. Siinäähän se juttu onkin, että näihin „keskimääriin” sisältyy taloudelliselta varallisuudeltaan aivan erilaisia talouksia, että esimerkiksi yhden työntekijän talouksien joukossa on talouksia, jotka ottavat vuokralle 4 desj., kylvävät 5—10 desj. ja omistavat 2—3 työjuhtaa, ja talouksia, jotka ottavat vuokralle 38 desj., kylvävät yli 50 desj. ja omistavat 4 työjuhtaa tai useampia. Hra Maressin todistelema tasasuhtaisuus on näin ollen *näennäistä*. Todellisuudessa Melitopolin kihlakunnassa rikkaimmat taloudet, joita on 20%, siitä huolimatta, että ne ovat parhaiten turvatut niin osuus- kuin ostomaallakin, keskittävät käsiinsä 66,3%, s.o. kaksi kolmasosaa kaikesta vuokra- maasta, jättäen siitä vain 5,6% köyhimmille talouksille, joita on *puolet* talouksista.

Edelleen. Kun näemme toisaalta hevosettomien ja yhden hevosen omistavien talouksien vuokraavan yhden desjatiinan tai vieläpä vain osan siitä ja toisaalta neljä hevosta tai useampia hevosia omistavien talouksien vuokraavan 7—16 desjatiinaa, niin on selvää, että tässä määrä muuttuu laaduksi. Ensin mainitussa tapauksessa vuokrataan puutteen pakotuksesta, se on orjuuttavaa vuokrausta. Sellaisissa oloissa elävä „vuokraaja” ei voi olla muuttumatta riiston kohteeksi työllämaksun, talvipestauksen, rahalainan y.m. kautta. Sen sijaan talous, jolla on 12—16 desjatiinaa osuus- maata ja joka *sen lisäksi* vuokraa 7—16 desjatiinaa, ei

ilmeisesti vuokraa puutteen takia, vaan siksi, kun on rikas, ei „elatustaan varten”, vaan rikastuakseen, „ansaitakseen rahaa”. Näemme tässä omin silmin, miten vuokraus muuttuu kapitalistiseksi farmaritalouden harjoittamiseksi, miten maanviljelyksessä syntyy yritteliäisyys. Tällaiset taloudet, kuten alempana näemme, eivät tule toimeen maatyöläisiä palkkaamatta.

Nyt herää kysymys, kuinka yleinen ilmiö tämä selvästi yrittäjälouontoinen vuokraus on? Osoitamme myöhemmin, että yrittäjätalouden kasvu ilmenee kaupallisen maanviljelyksen eri seuduilla eri tavalla. Nyt sen sijaan esitämme vielä muutamia esimerkkejä ja teemme yleiset johtopäätökset maanvuokrauksesta.

Taurian läänin Dneprin kihlakunnassa on 25 desj. ja enemmän kylviä talouksia 18,2% talouksien kokonaismäärästä. Niillä on osuusmaata 16—17 desj. taloutta kohti, ja kukin niistä vuokraa 17—44 desjatiinaa. Samaran läänin Novouzenskin kihlakunnassa taloudet, joilla on 5 työjuhtaa tai useampia, käsittävät 24,7% talouksien kokonaismäärästä. Ne kylvävät 25—53—149 desj. taloutta kohti vuokrat 14—54—304 desj. taloutta kohti osuusmaiden ulkopuolelta (ensimmäinen numero koskee 5—10 työjuhtaa omistavien talouksien ryhmää, 17,1% talouksista; toinen niitä, jolla on 10—20 työjuhtaa, 5,8% talouksista; kolmas niitä, joilla on 20 työjuhtaa tai useampia, 1,8% talouksista). Kukin niistä vuokraa osuusmaata toisilta kyläyhteisöiltä 12—29—67 desj. ja omalta kyläyhteisöltään 9—21—74 desjatiinaa. Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa 10,1% talouksien kokonaismäärästä on sellaisia, joista kukin muokkaa 20 desj. ja siitä yli. Niillä on 28—44 desj. osuusmaata taloutta kohti, ja ne vuokraavat kukin 14—40 desj. peltomaata ja 118—261 desj. niittyä. Orelin läänin kahdessa (Jeletsin ja Trubtshevskin) kihlakunnassa sellaisia talouksia, joilla on 4 hevosta tai enemmän, on 7,2% talouksien kokonaismäärästä. Kullakin niistä on 15,2 desj. osuusmaata, ja ostamalla ja vuokraamalla maata ne lisäävät maankäyttöään 28,4 desjatiinaan. Voronezhin läänin Zadonskin kihlakunnassa ovat vastaavat luvut: 3,2%:lla talouksista on kullakin 17,1 desj. osuusmaata ja kaikkiaan maata käytössään 33,2 desjatiinaa. Nizhni Novgorodin läänin kolmessa (Knjagininskin, Makarjevskin ja Vasilin)

kihlakunnassa 9,5% talouksista omistaa 3 hevosta tai enemmän. Niillä on 13—16 desj. osuusmaata taloutta kohti ja kaikkiaan maata käytössään 21—34 desj. kullakin.

Tästä nähdään, että yrittäjävuokraus talonpoikaiston keskuudessa ei ole yksityistapaukseen rajoittuva eikä satunnainen, vaan yleinen ja kaikkialle levinnyt ilmiö. Kaikkialla kyläyhteisöstä erottuu varakkaita talouksia, jotka ovat aina pienenä vähemmistönä ja järjestävät aina kapitalistisen maanviljelyksen yrittäjävuokrauksen avulla. Talonpoikaistalouttamme koskevilla kysymyksissä ei sen vuoksi voida selittää mitään yleisillä fraaseilla vuokrauksesta elatusta varten ja kapitalistisesta vuokrauksesta: on tutkittava *konkreettisia tietoja* maaorjuudellisten piirteiden kehityksestä maanvuokrauksessa ja samaten kapitalististen suhteiden muodostumisesta *siinä*.

Ylempänä esitimme tietoja siitä, kuinka suuri osa väestöstä ja osuusmaasta keskittyy varakkaimpiin talouksiin, joita on 20%. Nyt voimme lisätä, että niiden käsiin keskittyy 50,8—83,7% kaikesta talonpoikaiston vuokraamasta maasta ja niiltä jää alempiin ryhmiin kuuluvien talouksien osalle, joita on 50%, 5—16% kaikesta vuokraamasta. Johtopäätös tästä on selvä: jos meiltä kysytään, minkälainen maanvuokraus Venäjällä on vallitsevana, vuokraus elatusta varten vaiko yrittäjävuokraus, puutteesta aiheutuva vaiko varakkaiden talonpoikain harjoittama vuokraus, maaorjuudellinen vuokraus (vuokraus työllämaksua, orjuuttavia ehtoja vastaan) vaiko porvarillinen vuokraus, niin siihen voi olla vain yksi vastaus. Maata vuokraavien talouksien lukumäärän kannalta enemmistö vuokraajista vuokraa epäilemättä puutteen pakosta. Talonpoikain valtavalle enemmistölle vuokraus on velkaorjuutta. Jos otetaan vuokratun maan määrä, niin vähintään puolet siitä on epäilemättä varakkaan talonpoikaiston käsissä, kapitalistista maanviljelystä järjestävän maalaisporvariston käsissä.

Maan vuokrahintoja koskevat tiedot esitetään tavallisesti vain kaikkia vuokralleottajia ja koko vuokraamata koskevana „keskimääräisinä” tietoina. Missä määrin nämä keskimäärät *kaunistelevat* talonpoikain mittaamatonta puutetta ja sorronalaisuutta, näkyy seuraavista Taurian läänin Dneprin kihlakunnan zemstvitilastotiedoista, joissa onnelli-

senä poikkeuksena on esitetty talonpoikaiston eri ryhmien maanvuokraushinnat:

	Vuokraa- vien talouk- sen pro- senttiluku	Desj. kyn- tömaata 1 vuok- raavaa taloutta kohti	Yhden des- jatiinan hinta ruplissa
Korkeint. 5 desj. kylvävillä.....	25	2,4	15,25
5—10 " " " " " " " " " " " "	42	3,9	12,00
10—25 " " " " " " " " " " " "	69	8,5	4,75
25—50 " " " " " " " " " " " "	88	20,0	3,75
Yli 50 " " " " " " " " " " " "	91	48,6	3,55
<i>Kaikkiaan</i>	56,2	12,4	4,23

Täten siis „keskimääräinen” vuokrahinta — 4 rpl. 23 kop. desjatiinalta — suorastaan väärentää todellisuutta hämäten ne ristiriidat, jotka muodostavat itse asian ytimen. Köyhälistön on pakko vuokrata maata taloudellisesti tuhoisasta maksusta, joka on enemmän kuin kolme kertaa keskimääräistä korkeampi. Pohatat ostavat maata edullisesti „tukku-kaupalla” ja tilaisuuden sattuessa antavat tietenkin sitä puutteessa olevalle naapurilleen 275%:n voitolla. Vuokrauksella ja vuokrauksella on ero. On maaorjuudellista velkaorjuutta, on irlantilaista vuokrausta ja on maan-kauppaa, kapitalistista farmaritaloutta.

Sellainen ilmiö kuin talonpoikain harjoittama maaosuuk-
siensa vuokralleanto paljastaa vieläkin havainnollisemmin
kapitalistisia suhteita yhteisön sisällä, sitä, että maalais-
köyhälistö joutuu taloudelliseen häviöön ja vähemmistö
rikastuu tämän häviöön joutuvan joukon kustannuksella.
Maan vuokralleotto ja -anto ovat senlaatuksia ilmiöitä, joilla
ei ole mitään yhteyttä kyläyhteisöön ja sen tasasuhtaisu-
teen. Mitä merkitystä tällä osuusmaan jakaantumisen tasa-
suhtaisuudella on todellisessa elämässä, jos köyhälistön
on pakko *vuokrata* pohatoille maa, joka sille on annettu
tasaasuhtaisuuden perusteella? Ja voidaanko kuvitella
mitään havainnollisempaa „yhteisöllisten” katsomusten
kumoamista kuin on se tosiasia, että elämä *kiertää* maa-
osuuksien virallisen, henkikirjain mukaisen, muodollisen
tasaasuhtaisuuden? Se tosiasia, että köyhälistö antaa
maaosuutensa vuokralle ja pohatat keskittävät vuokra-
maan omiin käsiinsä, todistaa silminnähtävästi, että

tasasuhtaisuus, olipa se millaista tahansa, on voimatonta kehittyvän kapitalismin edessä.

Kuinka laajalle tämä ilmiö — osuusmaiden vuokralle- anto — on levinnyt? Niiden, nyt jo vanhentuneiden, viime vuosisadan 80-luvulla suoritettujen zemstvotilastotutkimusten mukaan, joihin meidän on toistaiseksi pakko rajoittua, maata vuokralleantavien talouksien lukumäärä ja vuokralle- annetun osuusmaan prosenttiluku näyttävät vähäisiltä. Esi- merkiksi Taurian läänin Dneprin kihlakunnassa 25,7% talonisännistä antaa osuusmaata vuokralle; vuokralleanne- tun osuusmaan prosenttiluku on 14,9%. Samaran läänin Novouzenskin kihlakunnassa antaa maataan vuokralle 12% talouksista. Saratovin läänin Kamyshinin kihlakunnassa on vuokralleannetun maan prosenttiluku 16%. Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa 8½ tuhatta isäntää 23½ tuhannesta, s.o. yli kolmasosa, vuokraa osuuskäyttömaataan. Osuusmaiden 410 tuhannesta desjatiinasta annetaan vuok- ralle 50½ tuhatta desjatiinaa, s.o. noin 12%. Voronezhin läänin Zadonskin kihlakunnassa 135½ tuhannesta osuus- maadesjatiinasta annetaan vuokralle 6½ tuhatta desj., s.o. vähemmän kuin 5%. Nizhni Novgorodin läänin kolmessa kihlakunnassa 433 tuhannesta desjatiinasta annetaan vuokralle 19 tuhatta desj., s.o. myös vähemmän kuin 5%. Mutta kaikki nämä numerot vain näyttävät pieniltä, sillä tuollaiset prosenttisuhteet sisältävät sen mykän olettamuk- sen, että muka kaikkien ryhmien talonisännät antavat maata vuokralle enemmän tai vähemmän tasasuhtaisesti. Tuollai- nen olettamus on kuitenkin täysin ristiriidassa todellisuuden kanssa. Paljon tärkeämpi kuin absoluuttiset vuokralleottoa ja -antoa koskevat numerot, kuin vuokralleannettua maata tai maata vuokralleantavia isäntiä koskevat keskimääräiset prosentit on se tosiasia, että maata antaa vuokralle pää- asiallisesti köyhälistö ja että eniten sitä ottavat vuokralle varakkaat. Zemstvotutkimusten antamat tilastot eivät jätä siinä suhteessa epäilyksen häivääkään. Varakkaimpien talouksien osalle, joita on 20%, tulee 0,3—12,5%:a kaikesta vuokralleannetusta maasta. Ja päinvastoin, alimpiin ryh- miin kuuluvien talouksien osalle, joita on 50%, tulee 63,3—98,0%:a kaikesta vuokralleannetun maan yleismää- rästä. Ja näitä köyhälistön vuokralleantamia maita vuok- raavat tietenkin nuo samat varakkaat talonpojat. Tässä on taaskin selvää, että talonpoikaiston eri ryhmissä maan

vuokralleanto on merkitykseltään erilaista: köyhälistö antaa vuokralle puutteen pakosta, kun sillä ei ole mahdollisuutta muokata maata, kun sillä ei ole siemenviljaa, karjaa eikä kalustoa ja kun se on huutavassa rahapulassa. Rikkaat antavat vuokralle vähän, joko vaihtaen yhden maapalstan toiseen talouden etuja silmälläpitäen taikka suorastaan harjoittaen maankauppaa.

Tässä ovat konkreettiset tiedot Taurian läänin Dneprin kihlakunnasta:

	Prosenttia	
	Talonisäntiä, jotka antavat osuusmaata vuokralle	Vuokralle-annettua osuusmaata
Kylvöttömät	80	97,1
Korkeint. 5 desj. kylv.	30	38,4
5—10 " "	23	17,2
10—25 " "	16	8,1
25—50 " "	7	2,9
Yli 50 " "	7	13,8
<i>Koko kihlakunnassa</i>	25,7	14,9

Eikö näistä numerotiedoista käykin selville, että laajassa mitassa tapahtuva maan poisuovutus ja proletarisoituminen yhtyy tässä maankauppaan, jota harjoittaa mitättömän pieni pohattojen ryhmä? Eikö olekin kuvaavaa, että vuokralleannetun osuusmaan prosenttiluku kohoaa juuri niillä suurviljelijöillä, joista kullakin on 17 desj. osuusmaata, 30,0 desj. ostomaata ja 44,0 desj. vuokralleotettua maata taloutta kohti? Yhteensä otettuna koko köyhien ryhmä Dneprin kihlakunnassa, s.o. 40% talouksista, joilla on 56 tuh. desj. osuusmaata, ottaa vuokralle 8 tuh. desj. ja antaa vuokralle 21½ tuh. desjatiinaa. Mutta varakkaiden ryhmä, johon kuuluu 18,4% talouksista ja jolla on 62 tuh. desj. osuusmaata, antaa vuokralle 3 tuh. desj. osuusmaata ja ottaa vuokralle 82 tuh. desjatiinaa. Taurian läänin kolmessa kihlakunnassa tämä varakkaiden ryhmä ottaa vuokralle 150 tuh. desj. osuusmaata, s.o. kolme viidesosaa kaikista vuokralleannetuista osuusmaista! Samaran läänin Novouzenskin kihlakunnassa 47% hevoseettomista talouksista ja 13% yhden hevosen omistavista talouksista antaa osuusmaita vuokralle, mutta ne, joilla on 10 työjuhtaa tai useampia, s.o. kaiken kaikkiaan 7,6% talouksien kokonaisuudesta, ottavat vuokralle osuusmaita 20—30—60—70 desjatiinaa taloutta kohti.

Ostomaan suhteen meidän on sanottava melkein samaa kuin vuokrauksenkin suhteen. Ero tässä on se, että vuokraukseen liittyy maaorjuudellisia piirteitä, että vuokraus on tietyissä oloissa työllämaksua ja velkaorjuutusta, s. o. keino, jonka avulla tilanherratalouteen kiinnitetään köyhtyneiden naapuritalonpoikain työvoima. Sen sijaan se, että osuusmaata viljelevät talonpojat ostavat maata yksityisomaisuudekseen, on puhtaasti porvarillinen ilmiö. Lännessä maataloustyöläisiä ja päivätyöläisiä sidotaan toisinaan maahan myymällä heille pieniä maapalstoja. Meillä Venäjällä on vastaava toimenpide suoritettu jo aikaa sitten valtion toimesta vuoden 1861 „suuren reformin” muodossa, eikä talonpoikain maanosto merkitse nyt mitään muuta kuin maalaisporvariston edustajain erottumista yhteisöstä. Siitä, millä tavoin talonpoikain harjoittama maanosto on kehittynyt vuoden 1861 jälkeen, puhuimme jo aikaisemmin maanhallintaa koskevia tietoja käsitellessämme. Tässä on sen sijaan osoitettava, että ostomaata on suuressa määrin keskittynyt vähemmistön käsiin. Varakkaille talouksille, joita on 20 %, on keskittynyt 59,7—99 %:a kaikesta ostomaasta; 50 %:lle köyhimpiä talouksia 0,4—15,4 %:a talonpoikain ostaman maan koko määrästä. Sen vuoksi voimme rohkeasti väittää, että siitä $7\frac{1}{2}$ miljoonan desj. maa-alasta, jonka talonpojat ovat hankkineet yksityisomaisuudekseen vuoden 1877 ja vuoden 1905 välillä (ks. edellä), $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ on mitättömänä vähemmistönä olevien varakkaiden talouksien hallussa. Sama koskee tietysti myöskin talonpoikain yhtymien ja yhdistysten maanostoa. Vuonna 1877 oli talonpoikain yhtymien hallussa 765 tuh. desj. ostomaata, mutta vuonna 1905 jo 3,7 milj. desj., ja talonpoikaisyhdistyksillä oli vuonna 1905 yksityisomistuksessaan 7,6 milj. desj. maata. Olisi erheellistä luulla, että yhtymien ostama tai vuokralleottama maa jakaantuisi jotenkin toisin kuin yksilöllisesti ostettu tai vuokrattu maa. Tosiasiat osoittavat päinvastaista. Esimerkiksi Taurian läänin kolmesta mannermaisesta kihlakunnasta koottiin tietoja siitä, miten jakaantuu maa, jonka talonpoikain *yhtymät* vuokraavat valtiolta, ja tällöin kävi selville, että 76 % vuokramaasta on varakkaiden ryhmän (noin 20 % talouksista) hallussa, mutta 40 %:lla köyhimpiä talouksia on ainoastaan 4 % koko vuokramaasta. Talonpojat eivät jaa vuokrattuja tai ostettuja maita muuten kuin „rahojen mukaan”.

IV

Edellä esitetyt talonpoikain osuus-, vuokra-, osto- ja vuokralleannettuja maita koskevat tiedot yhdessä otettuina saattavat siihen johtopäätökseen, että talonpoikaiston *todellinen maankäyttö* tulee päivä päivältä yhä vähemmän vastaamaan talonpoikaiston virallista, kruunun säättämää osuusmaiden hallintaa. Tietysti jos otetaan kokonaisluvut taikka „keskimääräiset” suureet, niin osuusmaiden vuokralleannon korvaa vuokralleotto, muu vuokra- ja ostomaa jakautuu ikään kuin tasan kaikkien talouksien kesken, ja syntyy vaikutelma, että todellinen maankäyttö ei eroa kovinkaan oleellisesti virallisesta, s.o. osuusmaiden käytöstä. Mutta sellainen vaikutelma on luulottelua, sillä talonpoikain todellinen maankäyttö eroaa alkuperäisestä osuusmaiden tasasuhtaisuudesta eniten *juuri äärimmäisissä ryhmissä*, joten „keskimääräisiä” lukuja käytettäessä asia tulee kiertämättä vääristellyksi.

Todellisuudessa koko talonpoikain maankäyttö alimmissa ryhmissä osoittautuu olevan suhteellisesti — ja toisinaan absoluuttisestikin — pienempi kuin osuusmaiden hallinta edellyttää (maan vuokralleanto; mitätön osuus maanvuokralleotossa); ylimmissä ryhmissä taas koko maankäyttö, sen vuoksi kun osto- ja vuokramaa on keskittynyt niille, osoittautuu aina olevan sekä suhteellisesti että absoluuttisesti suurempi kuin osuusmaiden hallinta edellyttää. Kuten näimme, 50%:lla köyhimpiin ryhmiin kuuluvista talouksista on 33—37% osuusmaasta; ja koko maankäytössä niiden osuus on vain 18,6%—31,9%. Maankäyttö on eräissä tapauksissa vähentynyt melkein kaksinkertaisesti: esim. Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa niillä on osuusmaasta 37,4% ja koko maankäytöstä 19,2%. Varakkailla talouksilla, joita on 20%, on 29—36% osuusmaasta ja koko maankäytöstä 34—49%. Tässä muutamia konkreettisia tietoja näiden suhteiden kuvaamiseksi. Taurian läänin Dneprin kihlakunnassa köyhimmillä talouksilla, joita on 40%, on 56 tuh. desj. osuusmaata; mutta niiden koko maankäyttö on 45 tuh. desjatiinaa, s.o. 11 tuh. desj. *pienempi*. Varakkaalla ryhmällä (18% talouksista) on 62 tuh. desjatiinaa osuusmaata; mutta sen koko maankäyttö on 167 tuh. desjatiinaa, s.o. 105 tuh. desj. enemmän. Tässä on tiedot Nizhni Novgorodin läänin kolmesta kihlakunnasta:

	Taloutta kohti tulee osuusmaata desj. koko maankäyttö	
Hevosettomat taloudet	5,1	4,4
1 hevosen "	8,1	9,4
2 " "	10,5	13,8
3 " "	13,2	21,0
4 ja useampien	16,4	34,6
<i>Kaikkiaan</i>	8,3	10,3

Tässäkin on vuokralleeton ja -annon tuloksena ollut maankäytön absoluuttinen väheneminen alimmassa ryhmässä. Ja tämä alin ryhmä, s.o. hevosettomat, käsittää kokonaista 30% talouksista. Melkein kolmasosa talouksista *menettää* absoluuttisesti vuokralleetosta ja -annosta. Yhden hevosen omistajat (37% talouksista) ovat laajentaneet maankäyttöään, mutta mitättömän vähän, suhteellisesti vähemmän kuin mitä talonpoikain maankäyttö on keskimäärin lisääntynyt (8,3 desjatiinasta 10,3 desjatiinaan). Sen vuoksi tämän ryhmän *osuus* yleisessä maankäytössä on vähentynyt: sillä oli kaikissa kolmessa kihlakunnassa 36,6% osuusmaasta, mutta sen osuus koko maankäytössä väheni 34,1%:iin. Sitä vastoin ylimpiin ryhmiin kuuluva mitätön vähemmistö lisäsi maankäyttöään paljon yli keskimäärän. Kolmen hevosen omistajat (7,3% talouksista) lisäsivät maanhallintaansa puolitoista kertaa: 13:sta desj. 21:een desjatiinaan. Monen hevosen omistajat (2,3% talouksista) lisäsivät sitä enemmän kuin kaksi kertaa, 16:sta desj. 35:een desjatiinaan.

Näemme siis *osuusmaan osuuden talonpoikaistaloudessa vähenevän*, mikä on yleinen ilmiö. Tämä väheneminen käy maaseudun molemmissa kohtioissa eri teitä. Köyhälistöllä osuusmaan merkitys pienenee siitä syystä, että lisääntyvä puute ja köyhtyminen *pakottavat* antamaan maan vuokralle, pakottavat luopumaan siitä, *vähentämään* maanviljelystaloutta työjuhtien, kaluston, siementen ja rahavarojen puutteessa sekä siirtymään joko jonkinlaisiin ansiotöihin taikka... taivaan valtakuntaan. Talonpoikaiston alimmat ryhmät kuolevat pois,— nälkä, keripukki ja lavantauti tekevät tehtävänsä. Talonpoikaiston ylimmissä ryhmissä osuusmaan merkitys pienenee, sillä laajentuvan talouden on pakko astua kauas sen puitteiden ulkopuolelle, sen on pakko rakentua uuden maanhallinnan pohjalle, ei orjuutuksellisen, vaan vapaan, ei ikivanhan sukuyhteisöllisen, vaan markki-

noilla ostettavan maan hallinnan pohjalle: oston ja vuokrauksen pohjalle. Mitä enemmän talonpoikaistolla on maata, mitä heikompia ovat maaorjuuden jäljet, mitä nopeammin käy taloudellinen kehitys, sitä voimakkaampaa on tämä osuusmaista vapautuminen, kaiken maan joutuminen kauppavaihtoon, kaupallisen maanviljelyksen luominen vuokratulla maalla. Esimerkkinä siitä on Novorossija. Näimme juuri, että varakas talonpoikaisto harjoittaa siellä taloutta enemmän osto- ja vuokramaalla kuin osuusmaalla. Tämä tuntuu näennäisesti järjenvastaiselta väitteeltä, mutta se on tosiasia: Venäjän maarikkaimmalla seudulla varakas talonpoikaisto, joka on parhaiten turvattu osuusmaalla (16—17 desj. osuusmaata taloutta kohti), siirtää maanviljelystalouden painopisteen osuusmailta *ei-osuusmaille!*

Sillä tosiasialla, että osuusmaiden merkitys vähenee talonpoikaiston molemmissa nopeasti kasvavissa kohtioissa, on muuten tavattoman suuri merkitys arvioitaessa sen agraarikumouksen ehtoja, jonka XIX vuosisata on jättänyt perinnöksi XX vuosisadalle ja joka on aiheuttanut luokkien välisen taistelun vallankumouksessamme. Tämä tosiasia osoittaa havainnollisesti, että vanhan, sekä tilanherrain että talonpoikain maanhallinnan *särkeminen* on käynyt *ehdottomaksi taloudelliseksi välttämättömyydeksi*. Tämä särkeminen on ehdottomasti kiertämätöntä, eivätkä mitkään voimat maailmassa voi sitä estää. Taistelua käydään tämän särkemisen muodosta, sen suoritustavasta: tehdäänkö se stoly-pinilaiseen tapaan, säilyttämällä tilanherrain maanomistus ja antamalla kulakkien rosvota yhteisö, vai talonpoikaisesti, hävittämällä tilanherrain maanomistus ja raivaamalla maan kansallistamisen avulla pois kaikki maanhallinnassa olevat keskiaikaiset väliseinät. Mutta siitä puhumme yksityiskohtaisemmin tuonnempana. Tässä sen sijaan on viitattava siihen tärkeään ilmiöön, että osuusmaan merkityksen väheneminen johtaa erittäin epätasaiseen verojen ja rasiusten jakaantumiseen.

Tunnettua on, että Venäjän talonpojalta perittävässä veroissa ja rasituksissa on säilynyt tavattomasti keskiaikaisuuden jälkiä. Emme voi syventyä tässä yksityiskohtiin, jotka kuuluvat Venäjän finanssihistorian alaan. Riittää, kun mainitsemme lunastusmaksun — tuon keskiaikaisen luontoisveron (obrok) suoranaisten jatkon, tuon maaorjuuttajatalanherroille suoritettavan pakkoveron, joka peritään

poliisivaltion avulla. Riittää, kun muistutamme aateliston maiden ja talonpoikain maiden verotuksen epäsuhtaisuudesta, luontoisrasituksista j.n.e. Esitämme vain verojen ja rasiutusten yhteistuloksen Voronezhin *talonpoikain budjet-teja* koskevien tilastotietojen mukaan⁴⁴. Talonpoikaisperheen keskimääräiset kokonaistulot (66:n tyypilliseksi katsotun budjetin mukaan) on arvioitu 491 rpl. 44 kop. ja kokonaismenot 443 ruplaksi. Puhdas tulo tekee 48 rpl. 44 kop. „Keskinertaisen” talouden osalle lankeava verojen ja rasiutusten yhteissumma taas on 34 rpl. 35 kop. Verot ja rasiutukset tekevät siis 70% *puhtaasta tulosta*. Tietenkin ne ovat vain muodoltaan veroja, mutta todellisuudessa ne ovat entistä „*verovelvollisten säädyn*” maaorjuudellista riistämistä. Keskinertaisen perheen puhdas rahatulo tekee kaikkiaan 17 rpl. 83 kop., s.o. Venäjän talonpojalta perittävät „verot” ovat *kaksi kertaa suuremmat* kuin hänen puhdas rahatulonsa,— ja nämä tiedot ovat vuodelta 1889 eivätkä vuodelta 1849!

Mutta keskimääräiset numerot kaunistelevalta tässäkin talonpoikain puutetta ja kuvaavat talonpoikaiston tilan monta kertaa paremmaksi kuin mitä se on todellisuudessa. Tiedot verojen ja rasiutusten jakaantumisesta talonpoikain eri varallisuusryhmien kesken osoittavat, että ne verot ja rasiutukset, joita hevoseton ja yhden hevosen omistava talonpoika (s.o. *kolme viidesosaa* Venäjän kaikkien talonpoikaisperheiden kokonaismäärästä) joutuvat suorittamaan, ylittävät moninkertaisesti ei ainoastaan puhtaan rahatulon, vaan myös puhtaan kokonaistulon. Tässä nämä tiedot:

Budjettitiedot (yhtä taloutta kohti ruplissa)				
	Kokonaistulot	Menot	Verot ja rasiutukset	Sama %:ssa menoista
a) Hevosettomat taloudet	118,10	109,08	15,47	14,19
b) 1 hevosen	178,12	174,26	17,77	10,20
c) 2 „	429,72	379,17	32,02	8,44
d) 3 „	753,19	632,36	49,55	7,83
e) 4 „	978,66	937,30	67,90	7,23
f) 5 „ ja siitä yli	1.766,79	1.593,77	86,34	5,42
<i>Keskimäärin</i>	491,44	443,00	34,35	7,75

Hevosettomat ja yhden hevosen omistavat talonpojat maksavat veroina *seitsemännen ja kymmenennen osan kokonaismenoistaan*. Tuskinpa maaorjuuden aikaisetkaan obrokkiverot olivat näin korkeat: tilanherralle ei olisi ollut

edullista, jos talonpoikaisjoukko, joka oli hänen omaisuut-
taan, olisi joutunut kiertämättömään taloudelliseen häviöön.
Mitä taas tulee verojen epätasaisuuteen, niin se on tavatto-
man suuri: varakkaat maksavat suhteellisesti tuloihinsa
verraten kolme kertaa, kaksi kertaa vähemmän. Mistä tämä
epätasaisuus johtuu? Siitä, että talonpojat jakavat suurim-
man osan veroista maaosuuden mukaan. Talonpojan osalle
tuleva vero-osuus ja osuusmaan osa sulautuvat yhdeksi
käsitteeksi: „henki”. Ja jos me ottamassamme esimerkissä
laskemme eri ryhmissä yhden osuusmaadesjatiinan osalle
tulevien verojen ja rasitusten summan, niin saamme seu-
raavat numerot: a) 2,6 rpl.; b) 2,4; c) 2,5; d) 2,6; e) 2,9 ja
f) 3,7 rpl. Ylintä ryhmää lukuunottamatta, jolla on suuria,
erityisesti verotettuja teollisuuslaitoksia, näemme verojen
jakaantuvan likipitään tasasuhtaisesti. Tässäkin osuusmaa-
osuus vastaa suurin piirtein vero-osuutta. Tämä ilmiö on
kyläyhteisömme orjuutuksellisen luonteen suoranainen jäte
(ja suoranainen todistus siitä). Toisin se ei voi ollakaan
itse työllämaksutalouden ehtojen mukaisesti: tilanherrat
eivät olisi voineet turvata itselleen puoleksi vuosisadaksi
„vapautuksen” jälkeen orjuutettuja työntekijöitä naapurina
asuvien talonpoikain keskuudesta, elleivät nämä talonpojat
olisi sidottuja nälkäpalstoihin, ellei heidän olisi pakko
maksaa niistä moninkertaisesti. Ei pidä unohtaa, että
XIX vuosisadan lopulla Venäjällä eivät olleet lainkaan
harvinaisia tapaukset, jolloin talonpojat joutuivat *ostamaan*
itsensä irti osuusmaasta, maksamaan „kaupanpäällisiä”
maaosuudestaan luopumisesta, s.o. maksamaan tietyn sum-
man sille, joka otti nimiinsä poislähtevän maaosuuden.
Esimerkiksi hra Zhbankov, kuvatessaan kostromalaisten
talonpoikain elinoloja kirjassaan „Naisten seutu”
(Kostroma, v. 1891)⁴⁵, kertoo, että vieraspaikkalaisissa
ansiotöissä käyvät kostromalaiset „isännät saavat maas-
taan harvoin jonkin vähäisen osan veroista, vaan tavalli-
sesti he antavat sen vuokralle pelkästään siitä, että vuok-
raajat aitaavat sen, mutta kaikki verot maksaa isäntä itse”.
„Jaroslavlän läänin katsauksessa”, joka ilmestyi vuonna
1896, tavataan koko joukko samankaltaisia mainintoja siitä,
että vieraspaikkalaisissa ansiotöissä kulkevien työläisten
on ostettava itsensä vapaiksi maaosuudestaan.

Puhtaasti-maanviljelyslääneissä emme tietenkään tapaa
tällaista „maan valtaa”. Mutta niidenkin suhteen pitää

toisessa muodossa ehdottomasti paikkansa se ilmiö, että osuusmaan merkitys maaseudun molemmissa kohtioissa vähenee. Se on yleinen tosiasia. Ja koska asianlaita on näin, niin verojen jako osuusmaan mukaan aiheuttaa kiertämättä yhä suurempaa epätasaisuutta verotuksessa. Taloudellinen kehitys johtaa kaikilta tahoilta ja mitä erilaisimpia teitä siihen, että maanhallinnan keskiaikaiset muodot luhistuvat, säätyjaon mukaiset väliaidat (osuusmaat, tilanherrain y.m. maat) revitään alas ja uudet talousmuodot rakentuvat erotuksetta kummankin maanhallinnan sirpaleista. XIX vuosisata jättää XX vuosisadalle perintönä ehdottoman välttämättömän tehtävän: saattaa loppuun tämä maanhallinnan „puhdistaminen” keskiaikaisista muodoista. Taistelua käydään siitä, tullaanko tämä „puhdistus” suorittamaan sitä tietä, että talonpoikaisto kansallistaa maan, vaiko sitä tietä, että kulakit rosvoavat kyläyhteisön kiihdytetyllä vauhdilla ja tilanherratalous muuttuu junkkeritaloudeksi.

Jatkamme talonpoikaistalouden nykyaikaista rakennetta koskevien tilastojen erittelyä ja siirrymme maakysymyksestä karjanhoitokysymykseen. Tässäkin meidän on jälleen todettava yleisenä sääntönä olevan sen, että karjan jakaantuminen talonpoikaistalouksien kesken on *paljon* epätasaisempaa kuin osuusmaiden jakaantuminen. Tässä esimerkiksi on tiedot karjanhoidon laajuudesta Taurian läänin Dneprin kihlakunnan talonpoikain keskuudessa:

	Yhtä taloutta osuusmaata desj.	kohti tulee kaikkiaan karjaa
Kylvöttömät	6,4	1,1
Korkeintaan 5 desj. kylv.	5,5	2,4
5—10 ” ”	8,7	4,2
10—25 ” ”	12,5	7,3
25—50 ” ”	16,6	13,9
Yli 50 ” ”	17,4	30,0
<i>Keskimäärin</i>	11,2	7,6

Erotus äärimmäisten ryhmien välillä karjan lukumäärään nähden on *kymmenen kertaa* suurempi kuin osuusmaan määrässä oleva ero. Osoittautuu, että karjatalouttakin koskevien tietojen mukaan talouden todellinen laajuus muistuttaa sangen vähän sitä, mikä tavallisesti saadaan tulokseksi, kun rajoitutaan keskimääräisiin lukuihin ja olettamuksiin osuusmaan kaikkimäärästä merkityksestä.

Otamme mitkä kihlakunnat tahansa, niin kaikkialla karjan jakaantuminen osoittautuu paljon epätasaisemmaksi kuin osuusmaan jakaantuminen. Varakkaille talouksille, joita on 20% ja joilla on 29—36% osuusmaasta, on keskitynyt 37—57% kaikesta kyseessäolevan kihlakunnan taikka kihlakuntaryhmän talonpoikien omistamasta karjasta. Alempiin ryhmiin kuuluville talouksille, joita on 50%, jää koko karjamäärästä 14—30%.

Mutta nämä numerot eivät vielä kuvaa läheskään täydellisesti todellisten eroavaisuuksien koko syvyyttä. Karjan lukumäärää koskevan kysymyksen ohella on kysymyksellä karjakannan *laadusta* vähintään yhtä suuri ja toisinaan jopa suurempikin merkitys. On itsestään ymmärrettävää, että puolittain häviöön saatettu talonpoika, jonka talous on köyhtynyt ja joka on velkaorjuuden pauloissa, ei kykene hankkimaan eikä pitämään laadultaan vähänkään parempaa karjaa. Kun isäntä (surkuteltava isäntä) näkee nälkää, niin nälkää näkee myös karja, eikä toisin voi ollakaan. Voronezhin lääniä koskevat budjettitiedot näyttävät erittäin havainnollisesti, miten viheliäistä on karjatalous hevosettomilla ja yhden hevosen omistavilla talonpojilla, s.o. *kolmella viidesosalla* Venäjän talonpoikaistalouksien kokonaismäärästä. Esitämme poimintoja näistä tiedoista luonnehtiaksemme talonpoikain karjataloutta:

	Vuotuiset keskimääräiset menot (ruplissa)		
	Kaikkiaan karjaa taloutta kohti nautakaraksi lasketuna	Karjan ja kaluston lisäämiseen ja korjaukseen	Karjan ruokintaan
a) Hevosettomat.....	0,8	0,08	8,12
b) 1 hevosen omistavat	2,6	5,36	36,70
c) 2 hevosta	4,9	8,78	71,21
d) 3	9,1	9,70	127,03
e) 4	12,8	30,80	173,24
f) 5 ja enemmän.....	19,3	75,80	510,07
<i>Keskimäärin</i>	5,8	13,14	98,91

Euroopan-Venäjällä oli vuosina 1896—1900 hevosettomia talonpoikaistalouksia $3\frac{1}{4}$ miljoonaa. Voidaan kuvitella, millaista oli niiden maanviljelys-, „talous”, kun elävään ja kuolleeseen inventaariin käytettiin *8 kopeekkaa* vuodessa. Yhden hevosen omistavia talonpoikaistalouksia oli $3\frac{1}{3}$ miljoonaa. Käyttämällä viisi ruplaa vuodessa kaluston ja

karjan täydentämiseen nämä talonpojat voivat vain jotenkuten elää kituutta ainaisessa ja loppumattomassa puutteessa. Yksinpä nekin talonpojat, jotka omistavat kaksi hevosta ($2\frac{1}{2}$ milj. taloutta) ja kolme hevosta (1 milj. taloutta), käyttävät elävään ja kuolleeseen inventaariin kaikkiaan 9—10 ruplaa vuodessa. Ainoastaan kahdessa ylimmässä ryhmässä (sellaisia talonpoikaistalouksia on koko Venäjällä 1 milj. kaikista 11 milj. talonpoikaistaloudesta) elävään ja kuolleeseen inventaariin käytetyt menoerät edes jossain määrin lähentelevät oikean maanviljelystalouden vaatimuksia.

On aivan luonnollista, että tällaisissa oloissa karjan laatu ei voi olla yhtäläinen eri ryhmien talouksissa. Esimerkiksi työhevosen hinnaksi on laskettu yhden hevosen omistavalla talonpojalla 27 ruplaa, kaksi hevosta omistavalla 37 rpl., kolme hevosta omistavalla 61 rpl., neljä hevosta omistavalla 52 rpl. ja monta hevosta omistavalla 69 rpl. Äärimmäisten ryhmien välinen erotus on yli 100%. Ja tämä ilmiö on yleinen kaikissa kapitalistisissa maissa, joissa on pien- ja suurtaloutta. Kirjassani „Agraarikysymys” (I osa, Pietari, 1908)* osoitin, että Drechslerin tutkimukset Saksan maanviljelyksestä ja karjanhoidosta antoivat aivan samanlaisen tuloksen. Keskipaino oli suurtiloilla 619 kiloa (v. 1884, siteeramamme teos, s. 259), talonpoikaistalouksissa, joilla on 25 hehtaaria tai enemmän, 427 kg, talouksissa, joilla on $7\frac{1}{2}$ —25 ha, 382; $2\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ hehtaarin talouksissa 352 ja vihdoin talouksissa, joilla on maata alle $2\frac{1}{2}$ ha, 301 kiloa.

Karjan määrästä ja laadusta riippuu myös maan kunnossapito, muun muassa sen lannoittaminen. Edellä osoitimme, että kaikki koko Venäjää koskevat tilastotiedot todistavat, että tilanherrojen maat ovat paremmin lannoitettuja kuin talonpoikain maat. Nyt näemme, että tällainen jako, joka oli oikea ja laillinen maaorjuuden aikana, on vanhentunut. Osoittautuu, että erilaisten talonpoikaistalouksien välillä on syvä kuilu, ja kaikki tutkimukset, laskelmat, päätelmät ja teorit, joiden lähtökohtana on „keskinkertaisen” talonpoikaistalouden käsite, johtavat aivan vääriin johtopäätöksiin tässä kysymyksessä. Valitettavasti zemstvo-tilasto tutkii peräti harvoin erilaisia talousryhmiä rajoittuen kyläyhteisöjä koskeviin tietoihin. Mutta Permin läänissä

* Ks. Teokset, 13. osa, ss. 171—181. *Toim.*

(Krasnoufimskin kihlakunta) talouksittain laadittua tutkimusta tehtäessä on poikkeustapauksena kerätty tarkat tiedot maan lannoituksesta erilaisissa talonpoikaistalouksissa:

	Yleensä lantaa ajavien talouksien prosent- tiluku	Ajettujen lantakuor- mien luku (lantaa ajavaa) taloutta kohti
Korkein 5 desj. muokkaavat....	33,9	80
5—10 „ „	66,2	116
10—20 „ „	70,3	197
20—50 „ „	76,9	358
Yli 50 „ „	84,3	732
	<i>Keskimäärin</i> 51,7	176

Tässä näemme jo erilaisia maanviljelystalouksien tyypejä talouden suuruudesta riippuen. Toisellakin paikkakunnalla ovat tähän kysymykseen huomiota kiinnittäneet tutkijat tulleet samanlaisiin johtopäätöksiin. Orealilaiset tilastomiehet ilmoittavat, että varakkaiden talonpoikain talouksissa on lannansaanti yhtä nautaeläintä kohti melkein kaksi kertaa suurempi kuin vähävaraisten talouksissa. Nautain luvun ollessa 7,4 taloutta kohti on tämä lannantulo 391 puutaa, mutta nautain luvun ollessa 2,8 taloutta kohti se on 208 puutaa. „Normaalina” pidetään 400 puudan tuottoa, joten ainoastaan pienenä vähemmistönä olevat varakkaiden talonpoikien taloudet saavuttavat tämän normin. Köyhälistön on pakko käyttää oljet ja lanta polttoaineena, vieläpä toisinaan myydäkin lantaa j.n.e.

Tämän yhteydessä on tarkasteltava kysymystä hevosettomien lukumäärän lisääntymisestä talonpoikaiston keskuudessa. Vuosina 1888—1891 Euroopan-Venäjän 48 läänin 10,1 miljoonasta taloudesta oli hevosettomia 2,8 miljoonaa taloutta, s.o. 27,3%. Suunnilleen 9—10 vuoden kuluttua, vuosina 1896—1900, oli 11,1 miljoonasta taloudesta hevosettomia 3,2 miljoonaa, s.o. 29,2%. Talonpoikaiston omaisuuden pakkoluovutuksen kasvu on siis kieltämätön. Mutta jos silmäilemme tätä prosessia agronomiselta kannalta, niin joudumme ensi näkemältä paradoksaaliselta tuntuvaan johtopäätökseen. Tämän johtopäätöksen teki tunnettu narodnikkilainen kirjailija hra V. V. jo vuonna 1884 („Vestnik Jevropy”⁴⁶, v. 1884, № 7) rinnastaen keskenään

sitä kyntömaadesjatiinon määrää, joka tulee yhtä hevosta kohti meidän talonpoikaistaloudessamme ja „normaalissa” — agronomian kannalta normaalissa — kolmivuoroviljelystaloudessa. Osoittautui, että talonpojat pitävät *liian paljon* hevosia: heillä tulee hevosta kohti vain 5—8 desjatiinaa kyntömaata agronomian vaatimien 7—10 desjatiinan asemesta. „Siis sitä seikkaa”, järkeili hra V. V., „että osa Venäjän tämän alueen (keskisen mustanmullan vyöhykkeen) väestöstä joutuu hevosettomaksi, on pidettävä vississä määrin normaalisuhteen palautumisena työjuhtien lukumäärän ja muokattavan viljelysalan välillä”. Todellisuudessa tämä paradoksi on selitettävissä sillä, että hevosettomien lukumäärän lisääntymistä seuraa maan keskittyminen varakkaiden talouksien haltuun, joissa muodostuu „normaali”-suhde hevoskannan ja muokattavan maa-alan välillä. Tämä „normaali”-suhde ei „palaudu” (sillä sitä ei ole koskaan ollut talonpoikaistaloudessamme), vaan siihen tilaan pääsee ainoastaan talonpoikaisporvaristo. „Epänormaalisuutta” taas on tuotannonvälineiden pirstoutuneisuus talonpoikain pientaloudessa: saman maa-alan, jonka miljoona yhden hevosen omistavaa talonpoikaa muokkaa miljoonalla hevosella, varakkaat talonpojat muokkaavat paremmin ja perusteellisemmin $\frac{1}{2}$ taikka $\frac{3}{4}$ miljoonalla hevosella.

Kuolleen inventaarin suhteen on talonpoikaistaloudessa erotettava tavallinen talonpoikainen kalusto ja uudenaikaiset maanviljelysvälineet. Ensinnäkin mainitun jakaantuminen vastaa yleensä ja kokonaisuudessaan työjuhtien jakaantumista; tätä seikkaa koskevissa tiedoissa emme löydä mitään uutta talonpoikaistalouden luonnehtimiseksi. Sen sijaan uudenaikaiset työvälineet, jotka ovat paljon kalliimpia, ovat kannattavia vain suuremmassa taloudessa, niitä ottavat käyttöön vain hyvin menestyvät taloudet, ja ne ovat paljon enemmän keskittyneet. Tätä keskittymistä osoittavat tiedot ovat sängen tärkeitä, sillä ne ovat ainoat tiedot, joiden mukaan voidaan tarkalleen päätellä, mihin suuntaan ja minkälaisissa yhteiskuntaoloissa talonpoikaistalouden *edistys* tapahtuu. On epäilyksetöntä, että vuodesta 1861 lähtien on siinä suhteessa otettu askel eteenpäin, mutta hyvin usein asetetaan kiistan taikka epäilyksen alaiseksi tämän ei ainoastaan tilanherra-, vaan talonpoikaistaloudessakin tapahtuvan edistyksen kapitalistinen luonne.

Alla esitämmme zemstvotilastotiedot uudenaikaisten maanviljelysvälineiden jakaantumisesta talonpoikain keskuudessa:

	100 taloutta kohden on uudenaikaisia maatalous- välineitä	
	Orelin läänin 2 kihlakun- nassa	Voronezhin läänin 1 kih- lakunnassa
Hevosettomat taloudet.....	0,01	—
1 hevosen "	0,2	0,06
2—3 hevosen "	3,5	1,6
4 ja useampia	36,0	23,0
<i>Keskimäärin</i>	2,2	1,2

Tällä seudulla ovat uudenaikaiset välineet levinneet suhteellisen heikosti talonpoikain keskuuteen. Niitä omistavien talouksien yleinen prosenttiluku on aivan mitätön. Ja alemmissa ryhmissä ei juuri lainkaan käytetä sellaisia työvälineitä, ylemmissä ryhmissä sen sijaan ne tulevat järjestelmällisesti käyttöön. Samaran läänin Novozhenskin kihlakunnassa vain 13%:lla isännistä on uudenaikaisia työvälineitä, ja tämä prosenttimäärä kohoaa 40%:iin 5—20 työjuhtaa omistavien ryhmässä ja 62%:iin yli 20 työjuhtaa omistavien ryhmässä. Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa (kihlakunnan kolmessa piirissä) tulee 100 taloutta kohti 10 uudenaikaista maanviljelysvälinettä; se on yleinen keskimäärä; 20—50 desj. muokkaavien ryhmässä tulee 100 taloutta kohti 50 työvälinettä, mutta 50 desj. muokkaavien ryhmässä tulee 100 talouden osalle jopa 180 työvälinettä. Jos otamme ne prosenttisuhteet, joita edellä käytimme vertaillaksemme eri kihlakuntia koskevia tietoja, niin osoittautuu, että 20% käsittävät varakkaat taloudet omistavat 70—86% kaikista uudenaikaisista työvälineistä jättäen 50% käsittävien köyhälistön talouksien osalle 1,3—3,6%. Ei siis ole pienintäkään epäilystä siitä, että edistys, jota tapahtuu uudenaikaisten työvälineiden leviämässä talonpoikaiston keskuuteen (sivumennen sanoen hra Kaufmann puhuu tästä edistyksestä edellä siteeratussa teoksessaan vuodelta 1907), on varakkaan talonpoikaiston edistystä. Kolme viidesosaa talonpoikaistalouksien kokonaismäärästä, nimittäin hevosettomat ja yhden hevosen taloudet, ei kykene juuri lainkaan käyttämään hyväkseen näitä parannuksia.

V

Käsitellessämme talonpoikaistaloutta olemme tähän saakka pitäneet talonpoikia pääasiallisesti isäntinä osoittaen samalla, että alimpia ryhmiä syrjäytetään yhtä mittaa pois isäntien joukosta. Minne syrjäytetään? Ilmeisesti proletariaatin riveihin. Nyt meidän on tarkasteltava seikkaperäisesti, miten nimenomaan käy tämä proletariaatin, erityisesti maalaisproletariaatin muodostuminen ja millä tavoin syntyvät työvoimamarkkinat maanviljelyksessä. Kun työllä-maksutalouden tyypillisiä luokkaedustajia ovat maaorjanomistaja-tilanherra ja maaosuuden saanut orjuutettu talonpoika, niin kapitalistiselle taloudelle ovat tyypillisiä työnantaja-farmari ja työhön palkkautuva batrakki tai päiväläinen. Olemme näyttäneet, miten tilanherra ja varakas talonpoika muuttuvat työnantajiksi. Tarkastelkaamme nyt talonpojan muuttumista työhön palkkautujaksi.

Käyttävätkö varakkaat talonpojat paljonkin palkkatyötä? Jos otamme batrakkeja käyttävien talouksien keskimääräisen prosentin talonpoikaistalouksien kokonaismäärään verraten (kuten tavallisesti tehdään), niin saamme kovin pienen prosenttiluvun: 12,9% Taurian läänin Dneprin kihlakunnassa, 9% Samaran läänin Novouzenskin kihlakunnassa, 8% Saratovin läänin Kamyshinin kihlakunnassa, 10,6% Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa, 3,5% Orelin läänin kahdessa kihlakunnassa, 3,8% Voronezhin läänin yhdessä kihlakunnassa ja 2,6% Nizhni Novgorodin läänin kolmessa kihlakunnassa. Mutta tämänlaatuiset tiedot ovat itse asiassa vääriä, sillä tällöin lasketaan batrakkeja käyttävien talouksien suhde talouksien kokonaismäärään, siis mukaan luettuna nekin taloudet, jotka antavat batrakkeja. Porvaristo on jokaisessa kapitalistisessa yhteiskunnassa väestön mitättömänä vähemmistönä. Palkkatyöläisiä käyttäviä talouksia tulee aina olemaan „vähän”. Kysymys on siitä, muodostuuko tässä erikoinen taloustyyppi vai onko työvoiman palkkaus satunnaista? Tähänkin kysymykseen antavat aivan selvän vastauksen zemstvotilastotiedot, jotka osoittavat kaikkialla, että varakkaiden talonpoikain ryhmässä on batrakkeja käyttävien talouksien prosenttiluku verrattomasti suurempi kuin keskimäärin koko kihlakunnassa. Esitämme Permin läänin Krasnoufimskin kihlakuntaa koskevia tilastoja, joissa on poikkeustapauksena

tiedot ei ainoastaan batrakkien palkkauksesta, vaan myös päivätyöläisten palkkauksesta, s.o. maanviljelykselle tyypillisemmästä palkkausmuodosta.

	Miespuolisten työntekijäin luku yhtä taloutta kohti	Työläisiä palkkaavien talouksien prosenttimäärä			
		Kausi- työläi- siä	Helinä- niittoon	Elon- leikkuu- seen	Puuntiin
Maata muokkaamattomat	0,6	0,15	0,6	—	—
Korkeintaan 5 desj. muokkaavat	1,0	0,7	5,1	4,7	9,2
5—10 " " "	1,2	4,2	14,3	20,1	22,3
10—20 " " "	1,5	17,7	27,2	43,9	25,9
20—50 " " "	1,7	50,0	47,9	69,6	33,7
Yli 50 " " "	2,0	83,1	64,5	87,2	44,7
<i>Keskimäärin</i>	1,2	10,6	16,4	24,3	18,8

Näemme varakkaiden talouksien eroavan muista siinä, että niissä perheet ovat suuria, niillä on enemmän omia, perheeseen kuuluvia työntekijöitä kuin köyhillä talouksilla. Mutta siitä huolimatta ne käyttävät verrattomasti enemmän palkkatyötä. „Perheosuuskunta” on talouden laajentamisen perustana ja muuttuu siten kapitalistiseksi osuuskunnaksi. Ylimmissä ryhmissä työläisten palkkaaminen muodostuu ilmeisesti järjestelmäksi, laajennetun talouden hoidon ehdoksi. Samalla käy ilmi, että päivätyöläisten palkkaaminen on levinnyt varsin huomattavasti vieläpä talonpoikaiston keskiryhmässäkin: kun kahdessa ylimmässä ryhmässä (10,3% talouksista) suurin osa talouksista käyttää palkkatyöläisiä, niin 10—20 desjatiinaa viljelevien ryhmässä (22,4%) *enemmän kuin kaksi viidesosaa* talouksien kokonaismäärästä palkkaa työläisiä elonleikkuuseen. Johtopäätös tästä on se, että varakasta talonpoikaistoa ei voisi olla olemassa, ellei olisi sen käytettäväksi valmiiden batrakkien ja päivätyöläisten miljoona-armeijaa. Ja joskin eri kihlakuntia koskevat tiedot batrakkien käyttävien talouksien keskimääräisprosentista eroavat melko suuresti toisistaan, kuten näimme, niin yleisenä ilmiönä on ehdottomasti se, että batrakkien käyttävät taloudet kuuluvat talonpoikaiston ylimpiin ryhmiin, s.o. että varakkaat taloudet muuttuvat yrittäjiksi. 20% käsittävien varakkaiden talouksien osalle tulee 48—78% kaikista batrakkien käyttävistä talouksista.

Maaseudun toisesta kohtiosta tilastot eivät tavallisesti anna meille tietoja niiden talouksien lukumäärästä, joista lähtee erilaisia palkkatyöläisiä. On koko joukko kysymyksiä, joissa zemstvotilastomme on ottanut erittäin suuren askeleen eteenpäin vanhoihin, kuvernöörien selostuksien pohjalla tehtyihin ja kaikenlaisten departementtien laatimiin virallisiin tilastoihin verrattuna. Mutta eräässä kysymyksessä on vanha muodollinen kanta säilynyt zemstvotilastoissakin, nimittäin talonpoikain niin sanottuja „ansiotöitä” koskevassa kysymyksessä. Talonpojan varsinaisena työnä pidetään maanviljelyksen harjoittamista hänen omalla osuuspalstallaan; kaikki muu sivutoimi sen sijaan katsotaan siihen kuulumattomaksi „ansiotyöksi” tai „sivuammattiksi”, ja tällöin sekoitetaan toisiinsa sellaiset taloudelliset kategoriat, jotka poliittisen taloustieteen alkeet vaativat erottamaan toisistaan. Esimerkiksi „maatalousammattien harjoittajain” ryhmään joutuvat suuren palkkatyöläisten joukon rinnalla myös yrittäjäsännät (esim. melonitarhojen omistajat) ja näiden rinnalla „ansiotöitä harjoittaviin talouksiin” lasketaan kuuluviksi myöskin kerjäläiset ja kauppiaat, palvelijat ja käsityöläisisännät y.m. On selvää, että tämä huutava kansantaloustieteellinen sekasotku on suoranaista maaorjuuden perua. Tilanherralle oli tosiaankin saman tekevää, mitä *hänen* obrokkitalonpoikansa teki sivutoimeen: harjoittiko hän kaupankäyntiä, kävikö hän palkkatyössä vai harjoittiko hän jotain elinkeinoammattia itsenäisenä isäntänä; kaikkien maaorjatalonpoikien kannettavaksi lankesi yhtäläisesti yhteinen obrokki, kaikkia pidettiin vain tilapäisesti ja ehdollisesti poissaolevina varsinaisesta tehtävästään.

Maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen tämä katsantokanta joutui päivä päivältä yhä enemmän ja entistä jyrkempään ristiriitaan todellisuuden kanssa. Enemmistö ansiotöihin osallistuvista talonpoikaistalouksista kuuluu epäilemättä palkkatyöläisiä antaviin talouksiin, mutta emme voi saada siitä täysin selvää kuvaa, sillä vähemmistönä olevat sivuammattaja harjoittavat *isännät* joutuvat kuitenkin yhteiseen lukuun ja *kaunistelevat* puutetta kärsivien tilaa. Havainnollistaaksemme asiaa esitämme yhden esimerkin. Samaran läänin Novouzenskin kihlakunnassa tilastontutkijat erottivat „ansiotöiden” yhteisestä joukosta „maanviljelysansio-

työt” 47. Tämäkään termi ei tietenkään ole tarkka, mutta ammattien luettelo antaa kuitenkin sen selityksen, että 14.063:sta tällaisesta „ammatinharjoittajasta” 13.297 oli batrakkeja ja päiväläisiä. Tässä siis ovat palkkatyöläiset sangen suurena enemmistönä. Ja maanviljelysansiotoiden jakaantuminen on seuraava:

	Maanviljelysansiotöissä käyvien miespuolisten työntekijöiden prosentti
Ne, joilla ei ole työjuhtia	71,4
1 työjuhdan omistavat	48,7
2—3 työjuhtaa „	20,4
4 „ „	8,5
5—10 „ „	5,0
10—20 „ „	3,9
20 ja useampia „	2,0
<i>Koko kihlakunnassa</i>	25,0

Hevosettomista talonpojista on siis palkkatyöläisiä seitsemän kymmenesosaa ja yhden hevosen omistavista melkein puolet. Permin läänin Krasnoufimskin kihlakunnassa on maanviljelysansiotöitä harjoittavien talouksien keskiprosentti 16,2%, mutta maata viljelemättömien ryhmässä on „ammatinharjoittajia” 52,3% ja 5 desjatiinaan saakka viljelevistä 26,4%. Muista kihlakunnista, joissa maanviljelysansiotöitä ei ole erityisesti erotettu, saadaan vähemmän selvä kuva, mutta yleiseksi säännöksi kuitenkin jää, että „ansiotyöt” ja „palkkatyöt” ovat yleensä alimpien ryhmien erikoisalana. Alimpien ryhmien talouksien osalle, joita on 50%, tulee 60—93% kaikkien ansiotöihin osallistuvien talouksien kokonaismäärästä.

Tästä näemme, että talonpoikaiston alimmat ryhmät, muun muassa yhden hevosen omistavat ja hevosettomat taloudet, ovat sen aseman perusteella, mikä niillä on kansantalouden yleisessä rakenteessa, *osuusmaapalstan omaavia batrakkeja ja päiväläisiä* (laajemmin: palkkatyöläisiä). Tämän johtopäätöksen vahvistavat myös tiedot, jotka kuvaavat palkkatyön käytön kasvua vuoden 1861 jälkeen koko Venäjällä, ja budjettitutkimukset alimpien ryhmien tulolähteestä sekä vihdoin tiedot näiden ryhmien elintasosta.

Tarkastelemmekin nyt vähän yksityiskohtaisemmin näitä kolmenlaisia todisteita.

Yleisiä tietoja maaseudun palkkatyöläisten lukumäärän kasvusta koko Venäjällä on olemassa ainoastaan vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyvistä työläisistä, ilman tarkkaa eroa maanviljelystöissä ja muissa töissä käyvien välillä. Kysymys siitä, kummatko: edelliset vai jälkimmäiset ovat kokonaisluvussa enemmistönä, on narodnikkilaisessa kirjallisuudessa ratkaistu edellisten hyväksi, mutta me esitämme alempana perusteluja päinvastaisen kannan puolesta. Se seikka, että vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyvien työläisten lukumäärä talonpoikaiston keskuudessa on lisääntynyt nopeasti vuoden 1861 jälkeen, on aivan epäilyksetön. Sitä todistavat kaikki tietolähteet. Tilastollisesti tätä ilmiötä kuvaavat likimääräisesti passituloa ja annettujen passien määrää koskevat tiedot. Vuonna 1868 passitulo teki 2,1 milj. ruplaa, v. 1884 — 3,3 miljoonaa ja vuonna 1894 — 4,5 milj. ruplaa. Lisäys on enemmän kuin kaksinkertainen. Annettujen passien ja todistusten määrä oli vuonna 1884 Euroopan-Venäjällä 4,7 milj. ja vuosina 1897—1898 se oli 7,8—9,3 miljoonaa. Näemme, että luku on kaksinkertaistunut kolmentoista vuoden aikana. Kaikki nämä tiedot vastaavat suurin piirtein muita laskelmia, esimerkiksi hra Uvarovin laskelmia, joka on tehnyt yhteenvedot 20 läänin 126 kihlakuntaa koskevista zemstvotilastollisista, enimmäkseen vanhentuneista tiedoista ja laskenut vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyvien työläisten todennäköisen lukumäärän tekevän 5 milj. henkeä⁴⁸. Hra S. Korolenko on määritellyt tämän luvun 6 milj. hengeksi paikallisen liikatyövoiman määrää koskevien tietojen perusteella.

Hra Nikolai —onin mielestä „valtavan enemmistön” koko tästä summasta muodostavat maanviljelysansiotyöt. „Kapitalismin kehityksessä” olen yksityiskohtaisesti osoittanut *, että 60-, 80- ja 90-luvulta olevat tiedot ja tutkimukset todistavat täydellisesti tämän johtopäätöksen vääräksi. Vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyvien työläisten enemmistö, joskaan ei suurin enemmistö, on ei-maanviljelystyöläisiä. Tässä täydellisimmät ja uusimmat tiedot Euroo-

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 504—516. Toim.

pan-Venäjällä vuonna 1898 annettujen asumislupien jakaantumisesta lääneittäin:

Läntien ryhmät	V. 1898 annettujen asumislupien kokonaismäärä
1) 17 lääniä, joissa on vallitsevana vieraspaikkal. ei-maanviljelysansiotöissä käynti	3.369.597
2) 12 seka ääniä	1.674.231
3) 21 lääniä, joissa on vallitsevana vieraspaikkal. maanviljelysansiotöissä käynti	2.765.762
<i>Kaikkiaan 50 läänissä</i>	7.809.590

Jos oletamme, että sekaläeneissä puolet työläisistä on maanviljelystöissä käyviä, niin *likimääräinen*, todennäköisin jakautuminen on seuraava: noin 4,2 milj. muissa kuin maanviljelystöissä käyvää palkkatyöläistä ja *noin 3,6 milj. maanviljelyksen alalla työskentelevää palkkatyöläistä*. Tähän lukuun tulee rinnastaa hra Rudnevin saamaa lukua ⁴⁹; hän teki vuonna 1894 yhteenvedon zemstvitilastojen antamista tiedoista 19 läänin 148 kihlakunnasta ja määritteli maatalouden palkkatyöläisten likimääräisen luvun 3½ miljoonaksi henkilöksi. Tähän lukuun sisältyvät, 80-luvulta olevien tietojen mukaan, sekä paikalliset että vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyvät maanviljelystyöläiset. 90-luvun lopulla oli saman verran yksistään vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyviä maataloustyöläisiä.

Maanviljelystöissä käyvien palkkatyöläisten lukumäärän kasvu on suoranaudessa yhteydessä siihen kapitalistisen yritteliäisyyden kehitykseen maanviljelyksessä, jonka panimme merkille tilanherra- ja talonpoikaistaloudessa. Ottakaa esimerkiksi koneiden käyttö maataloudessa. Osoitimme tarkkojen tietojen pohjalla, että varakkaalla talonpojalla se merkitsee siirtymistä yritteliäisyyteen. Ja tilanherrataloudessa koneiden ja yleensä uusiaikaisten työvälineiden käyttö merkitsee kiertämättömästi sitä, että kapitalismi syrjäyttää työllämaksua. Talonpoikain työkaluston tilalle tulee tilanherrain kalusto; vanhan kolmivuoroviljelyksen tilalle tulevat työvälineiden vaihtumisesta johtuvat uudet teknilliset menetelmät; velkaorjuudessa oleva

talonpoika ei kelpaa tekemään työtä uusiaikaisilla työvälineillä, ja hänen tilalleen tulee batrakkii taikka päiväläinen.

Sillä Euroopan-Venäjän alueella, jolla koneiden käyttö on reformin jälkeen eniten kehittynyt,— on muualta tulneiden työläisten palkkatyövoiman käyttökin levinnyt laajimmaksi. Tämä alue käsittää Euroopan-Venäjän eteläiset ja itäiset raja-alueet. Maanviljelystyöläisten tulo tälle alueelle on luonut erittäin tyypilliset ja selvästi ilmenevät kapitalistiset suhteet. Meidän täytyy tarkastella niitä, jotta voisimme verrata vanhaa ja tähän saakka vallitsevana olevaa työllä-maksujärjestelmää tuohon yhä enemmän esiintunkeutuvaan uuteen virtaukseen. Ennen kaikkea on todettava eteläisen alueen erikoisuutena se, että siellä maanviljelyksessä on korkeimmat palkat. Kokonaista vuosikymmentä (1881—1891) koskevien tietojen mukaan, jotka sulkevat pois kaikki tilapäiset heilahtelut, ovat työpalkat Venäjällä korkeimmat Taurian, Bessarabian ja Donin läänissä. Vuosipalkkalainen saa siellä, ylläpito mukaan laskettuna, 143 rpl. 50 kop., kausityöläinen (kesäajalta) 55 rpl. 67 kop. Seuraavalla tilalla työpalkan suuruuteen nähden on teollisesti kehittynoinen alue — Pietarin, Moskovan, Vladimirin ja Jaroslavlilin läänit. Siellä maksetaan vuodeksi pestatulle maataloustyöläiselle 135 rpl. 80 kop. ja kausityöläiselle 53 ruplaa. Kaikkein alhaisimman palkkatason tapaamme keskisissä maanviljelyslääneissä (Kasanin, Penzan, Tambovin, Rjazanin, Tulan, Orelin ja Kurskin lääneissä), s.o. työllämaksun, velkaorjuuden ja kaikenlaisten maaorjuuden jätteiden perusalueella. Vuosipalkkalainen saa siellä maanviljelyksessä vain 92 rpl. 95 kop.— puolitoista kertaa vähemmän kuin kapitalistisesti korkeimmalle kehittyneissä lääneissä, ja kausityöläinen 35 rpl. 64 kop., kesässä 20 ruplaa vähemmän kuin etelässä. Olemme nähneet työläisten lähtevän valtavissa määrin ansiotöihin juuri tältä keskiseltä alueelta. Yli 1½ miljoonaa henkeä lähtee sieltä joka kevät osaksi maanviljelysansiotöihin (etupäässä etelään, osaksi myös teollisuuslääneihin, kuten näemme tuonnempana), mutta myös ei-maanviljelystöihin pääkaupunkeihin ja teollisuuslääneihin. Tämän tärkeimmän vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käyviä työläisiä antavan alueen ja kahden tärkeimmän vieraspaikkalaisia työläisiä käyttävän alueen (eteläisen

maanviljelysalueen sekä pääkaupunkien ja kahden teollisuusläänin) välillä sijaitsevat sellaisten läänien vyöhykkeet, joissa palkat ovat keskimääräiset. Nämä läänit vetävät puoleensa osan tuon „huokeimman” ja nälkäisimmän keskiseudun työläisistä laskien puolestaan osan omista työläisistään parempipalkkaisille seuduille. Hra S. Korolenkon kirjassa „Vapaa palkkatyö” on varsin laajan aineiston pohjalla kuvattu yksityiskohtaisesti tätä työläisten vaellus- ja väestön liikkumisprosessia. Kapitalismi saa siten aikaan väestön tasaisemman (tietystikin pääoman tarpeitten kannalta katsoen tasaisemman) sijoituksen; tasoittelee työpalkan koko maassa ja luo todella yhtenäiset, kansalliset työmarkkinat; hävittää vähitellen pohjan vanhoilta tuotantotavoilta „viekottelemalla” orjuutettua talonpoikaa korkealla työpalkalla. Tästä johtuvat herrain tilanomistajain loppumattomat valitukset paikallisten työläisten turmeluksesta, rietastelusta ja juoppoudesta, mikä on vieraspaikkalaisissa ansiotöissä käynnin seurausta, siitä, että kaupunki „turmelee” työläiset j.n.e. j.n.e.

Seuduilla, joille tuli eniten työläisiä, syntyi XIX vuosisadan lopulla melko suuria kapitalistisia yrityksiä maanviljelyksessä. Kapitalistista yhteistoimintaa syntyi esimerkiksi sellaisten koneiden kuin puimakoneiden käytössä. Hra Tezjakov, joka on kuvannut Hersonin läänin maataloustyöläisten elin- ja työoloja⁵⁰, osoittaa, että hevospöytäpuimakone vaatii 14—23 työläistä, jopa enemmänkin, ja höyrypuimakone 50—70 työläistä. Muutamiin talouksiin kerääntyi 500—1.000 työläistä, mikä maanviljelyksessä on tavattoman suuri luku. Kapitalismi teki mahdolliseksi kalliimman miestyön korvauksen nais- ja lapsityöllä. Esimerkiksi Kahovkan paikkakunnalla, joka on Taurian läänin tärkeimpiä työvoiman markkinapaikkoja, jonne ennen kerääntyi noin 40.000 työläistä ja viime vuosisadan 90-luvulla 20—30 tuhatta, rekisteröitiin vuonna 1890 12,7% naisia, mutta vuonna 1895 jo 25,6%. Vuonna 1893 oli lapsia 0,7%, mutta vuonna 1895 jo 1,69%.

Kootessaan työläisiä kaikilta Venäjän ääriiltä kapitalistiset suurtilat lajittelivat heitä tarpeittensa mukaan muodostaen vussin tehdastyöläisten hierarkian tapaisen. Tehdään ero esim. täyskuntoisten ja puolikuntoisten työläisten välillä — jälkimmäisistä erotetaan vielä „suurivoimaiset

työläiset” (16—20 vuoden ikäiset) ja puolikuntoiset työläiset, joista on „vähän apua” (8—14-vuotiaat lapset). Tässä ei ole enää jälkeäkään tilanherran vanhoista niin sanotuista „patriarkallisista” suhteista „omaan” talonpoikaansa. Työvoima muuttuu samantapaiseksi tavaraksi kuin kaikki muukin tavara. „Aitovenäläis”-tyyppinen velkaorjuus häviää pois luovuttaen paikkansa viikoittain maksettavalle rahanpalkalle, kiihkeälle kilpailulle sekä sopimuksille työläisten ja isäntien välillä. Suurten työläisjoukkojen kokoontuminen palkkausmarkkinoille ja uskomattoman raskaat ja epäterveelliset työolot ovat aiheuttaneet sen, että on tehty yrityksiä yhteiskunnallisen valvonnan järjestämiseksi suuriin maataloihin nähden. Nämä yritykset ovat kuvaavia „suurteollisuudelle” maanviljelyksessä, mutta luonnollisesti ne eivät voi olla mitenkään kestäviä, kun ei ole olemassa poliittista vapautta eikä julkisia työväenjärjestöjä. Kuinka raskaat ovat muualta tulleiden työläisten työolot, näkyy siitä, että työpäivän pituus on 12½—15 tuntia. Tapaturmat koneilla työskentelevien työläisten keskuudessa ovat käyneet tavalliseksi ilmiöksi. Työläisten (esim. puimakoneilla työskentelevien) keskuudessa ovat levinneet ammattitaudit j.n.e. XIX vuosisadan lopun Venäjällä voidaan nähdä kaikki puhtaasti kapitalistisen riiston „ihanuudet” kehittyneimmässä, amerikkalaisessa muodossaan rinnan puhtaasti keskiaikaisten työllämaksu- ja verotyöpäivätalouden menetelmien kanssa, jotka ovat jo kauan sitten hävinneet edistyneimmässä maissa. Koko agraarisuhteiden ääretön moninaisuus Venäjällä on maaorjuudellisten ja porvarillisten riistomuotojen punoutumista toisiinsa.

Lopettaaksemme Venäjän maanviljelyksessä vallitsevien palkkatyöolojen käsittelyn mainitsemme vielä alimpiin ryhmiin kuuluvien talonpoikain taloutta koskevista budjettitiedoista. Palkkatyöstä niissä on käytetty sievistelevää nimitystä „ansiotyöt” tai „sivuammattit”. Millainen suhde vallitsee näistä ansiotöistä saatujen tulojen ja maanviljelystalouden tulojen välillä? Voronezhin läänin hevoseettomien ja yhden hevosen omistavien talonpoikain budjetit antavat siihen täsmällisen vastauksen. Hevoseettoman talonpoijan kaikista tulolähteistä saama kokonaistulo tekee 118 rpl. 10 kopeekkaa, josta maanviljelystuloja 57 rpl. 11 kop. ja „sivuammateista” saatuja 59 rpl. 4 kop. Tästä viimeksi

mainitusta summasta on 36 rpl. 75 kop. saatu „henkilökohtaisista sivutoimista” ja erilaiset muut tulot tekevät 22 rpl. 29 kop. Viimeksi mainittujen joukkoon kuuluu *maan vuokralleantamisesta saatu tulo!* Yhden hevosen omistavan talonpojan kokonaistulo on 178 rpl. 12 kop., josta maanviljelystuloja 127 rpl. 69 kop. ja 49 rpl. 22 kop. sivuammateista saatuja tuloja (35 rpl.— henkilökohtaisista sivutoimista, 6 rpl. ajotöistä, 2 rpl. „kauppa- ja tuotantolaitoksista ja -yrityksistä” ja 6 rpl. erilaisia muita tuloja). Jos vähennetään maatalouden menot, niin saamme 69 rpl. 37 kop. tuloja maanviljelyksestä niitä 49 rpl. 22 kop. vastaan, jotka saadaan sivuammateista. Tällä tavalla hankkii toimeentulonsa kolme viidesosaa kaikista talonpoikaistalouksista Venäjällä. On ymmärrettävää, että tällaisten talonpoikain elintaso ei ole korkeampi, vaan toisinaan jopa alhaisempi kuin batrakkien. Samassa Voronezhin läänissä on vuodeksi pestatun batrakin keskipalkka (kymmenvuotiskautena 1881—1891) 57 ruplaa, ynnä ylläpito, joka tekee 42 ruplaa. Hevostottoman talonpojan *koko perheen* ylläpito tekee samaan aikaan 78 ruplaa vuodessa, jos perheessä on 4 henkeä, ja yhden hevosen omistavalla — 98 ruplaa vuodessa, jos perheessä on viisi henkeä. Työllämaksu, verot ja kapitalistinen riisto ovat painaneet Venäjän talonpojan elintason sellaiselle kurjuus- ja nälkäasteelle, että se tuntuu Euroopassa uskomattomalta. Siellä nimitetään tällaista yhteiskunnallista tyyppiä *köyhimyksiksi*.

VI

Tehdäksemme yhteenvedon kaikesta siitä, mitä edellä on sanottu talonpoikaiston hajaantumisesta, esitämme aluksi ainoat kirjallisuudessa esiintyvät koko Euroopan-Venäjää koskevat yhteenvedot, joiden mukaan voidaan tehdä päätelmiä eri ryhmistä talonpoikaiston keskuudessa eri aikakausina. Nämä ovat sotilaallisen hevostilastokyselyn yhteenvedoja. „Kapitalismin kehitys” kirjani toisessa painoksessa * olen laskenut yhteen nämä tiedot Euroopan-

* Ks. Teokset, 3. osa, ss. 121—122. Toim.

Venäjän 48 läänistä aikajaksoilta 1888—1891 ja 1896—1900. Tässä poimintoja oleellisimmista tuloksista:

	Talonpoikaistalouksien lukumäärä (miljoonissa)			
	Vv. 1888—1891		Vv. 1896—1900	
	Yhteen- sä	%	Yhteen- sä	%
Hevoseettomia	2,8	27,3	3,2	29,2
1 hevosen omistavia	2,9	28,5	3,4	30,3
2 hevosta	2,2	22,2	2,5	22,0
3 " "	1,1	10,6	1,0	9,4
4 tai useampia hevosia omistavia	1,1	11,4	1,0	9,1
<i>Kaikkiaan</i>	10,1	100,0	11,1	100,0

Nämä numerot, kuten edellä jo ohimennen mainitsin, todistavat yhä lisääntyvää talonpoikaiston pakkoluovutusta. Talouksien lukumäärän miljoonainen lisäkasvu lankeaa kokonaan kahden alimman ryhmän osalle. Hevosten kokonaismäärä väheni tänä aikana 16,91 miljoonasta 16,87 miljoonaan, s.o. talonpoikaisto kokonaisuudessaan tuli jonkin verran köyhemmäksi hevosista. Köyhtyi myös ylin ryhmä, jolla vv. 1888—1891 oli 5,5 hevosta taloutta kohti, mutta vv. 1896—1900 oli 5,4 hevosta.

Näistä numerotiedoista voi helposti tehdä sen johtopäätöksen, ettei talonpoikaistossa tapahdu mitään „differentioitumista”: eniten on suurentunut köyhin ryhmä ja eniten on pienentynyt (talouksien lukumäärään nähden) rikkain ryhmä. Se ei ole differentioitumista, vaan köyhyyden tasoittumista! Ja näitä tällaisiin menetelmiin perustuvia johtopäätöksiä voidaan tavata hyvin usein kirjallisuudessa. Mutta jos asetamme kysymyksen: onko ryhmäin keskinäissuhde talonpoikaiston sisällä muuttunut, niin näemme toisenlaisen kuvan. Vuosina 1888—1891 puolet alimpiin ryhmiin kuuluvista talouksista omisti 13,7% hevosten kokonaismäärästä ja vuosina 1896—1900 aivan saman prosenttimäärän. Varakkaimpiin ryhmiin kuuluva viidesosa kaikista talouksista omisti edellisellä kaudella 52,6% hevosten kokonaismäärästä ja toisella 53,2%. On selvää, ettei ryhmien välinen keskinäissuhde muuttunut juuri lainkaan. Talonpoikaisto köyhtyi, varakkaat ryhmät köyhtyivät, vuo-

den 1891 pula vaikutti mitä vakavimmalla tavalla, mutta maalaisporvariston ja jatkuvasti köyhtyvän talonpoikaiston väliset suhteet eivät siitä muuttuneet eivätkä oikeastaan voineetkaan muuttua.

Henkilöt, jotka ryhtyvät sieltä täältä irrallisina otettujen tilastotietojen perusteella tekemään päätelmiä talonpoikaiston hajaantumisesta, jättävät usein tämän seikan huomioonottamatta. Olisi naurettavaa luulla, että esim. hevosten jakaantumista koskevat erilliset tiedot voisivat selittää edes jossain määrin talonpoikaiston hajaantumista koskevaa kysymystä. Tämä jakaantuminen ei vielä todista kerrassaan mitään, ellei sitä yhdistetä *kaikkiin* talonpoikaistaloutta koskeviin tietoihin *kokonaisuudessaan*. Kun me, nämä tiedot eriteltyämme, olemme todenneet, mitä yhteistä on ryhmien välillä maan vuokralleoton ja -annon, uusi-aikaisten työvälineiden ja lannoituksen, ansiotöiden ja ostomaan, palkkatyöläisten ja karjan määrän jakaantumisen alalla, kun olemme todistaneet, että kaikki nämä ilmiön eri puolet ovat erottamattomasti sidotut toisiinsa ja että ne ovat todella osoituksena toisilleen vastakkaisten taloudellisten tyyppien — proletariaatin ja maalaisporvariston — muodostumisesta, kun olemme kaiken tämän todenneet, ja vain siinä määrin kuin se on todettu, me voimme ottaa erillisiä tietoja sanokaamme vaikkapa hevosten jakaantumisesta kaiken edellä esitetyn *valaisemiseksi*. Sitä vastoin, jos vedotaan johonkin tapaukseen, jolloin hevosten lukumäärä on vähentynyt sanokaamme varakkaiden ryhmässä vissin aikajakson kuluessa, niin olisi sulaa järjettömyyttä tehdä *yksinomaan sen pohjalla* mitään yleisiä johtopäätöksiä maalaisporvariston ja talonpoikaiston muiden ryhmien välisestä suhteesta talonpoikaiston sisällä. Ei yhdessäkään kapitalistisessa maassa eikä yhdelläkään talousalalla ole eikä voi olla (markkinain herruuden vallitessa) tasasuhtaista kehitystä: kapitalismi *ei voi* kehittyä muuten kuin hyppäyksittäin, mutkitellen, milloin mennen nopeasti eteenpäin, milloin taas pudoten tilapäisesti entistä tasoaan alemmaksi. Ja Venäjän maatalouspulaa ja edessä olevaa kumousta koskevan kysymyksen ydin ei ole lainkaan siinä, millainen nimenomaan on kapitalismin kehitysaste taikka millainen on tämän kehityksen nopeus, vaan siinä, onko tämä pula ja kumous kapitalistinen vai ei, tapahtuuko se oloissa, jolloin talonpoikaisto muuttuu maalaisporvaristoksi ja

proletariaatiksi, vai ei, ovatko eri talouksien väliset suhteet kyläyhteisön sisällä porvarillisia vai eivätkö ne ole. Toisin sanoen: kaikkien Venäjän agraarikysymystä käsittelevien tutkimusten ensimmäisenä tehtävänä on ottaa selville se perusaineisto, joka on tarpeen agraarisuhteiden luokkaolemuksen luonnehtimiseksi. Ja vasta sitten, kun on otettu selville, minkä luokkien ja millaisen kehityssuunnan kanssa olemme tekemisissä, voidaan puhua osakysymyksistä, kehityksen nopeudesta, yleisen suunnan yksistä taikka toisista muunnoksista j.n.e.

Marxilaisten katsantokantojen perustana Venäjän reforminjälkeiseen talonpoikaistalouteen nähden on sen tunnus-taminen taloustyypiltään pikkuporvarilliseksi. Ja marxilaisen leirin taloustieteilijäin ja narodnikkilaisten taloustieteilijäin kesken on ennen kaikkea kiistely (ja on pitänytkin kiistellä, jos pyritään saamaan selville erimielisyyksien todellinen olemus) juuri siitä, onko tämä luonnekuva oikea, sopiiko se. Ellei tehdä täysin selväksi tätä kysymystä, ei voida ottaa askeltakaan eteenpäin mitään konkreettisempia taikka käytännöllisiä kysymyksiä kohti. Esimerkiksi olisi aivan toivotonta ja epäloogillista yrittää tarkastella näitä taikka noita teitä sen agraarikysymyksen ratkaisemiseksi, jonka XIX vuosisata on jättänyt perinnöksi XX vuosisadalle, ellei olisi alustavasti tehty selväksi, mihin suuntaan agraarikehityksemme yleensä käy, mitkä luokat voittavat, jos tapahtumain kulku on sellainen ja sellainen j.n.e.

Ne yksityiskohtaiset tiedot talonpoikaiston hajaantumisesta, joita olemme edellä esittäneet, tekevät selväksi juuri sen perustan, jolle agraarikoumuksen kaikki muut kysymykset pohjautuvat ja jota ymmärtämättä ei voida päästä eteenpäin. Se talonpoikaiston eri ryhmien välisten keskinäissuhteiden summa, jota olemme tutkineet yksityiskohtaisesti Venäjän vastakkaisilla ääriillä, näyttää meille juuri niiden yhteiskunta-taloudellisten suhteiden olemuksen, jotka vallitsevat kyläyhteisön sisällä. Nämä keskinäissuhteet osoittavat havainnollisesti, että talonpoikaistalous on näissä historiallisissa oloissa luonteeltaan pikkuporvarillista. Kun marxilaiset sanoivat, että maanviljelystä harjoittava pien-tuottaja (saman tekevää, hoitaako hän taloutta osuusmaalla vai jollain muulla maalla) on tavaratalouden kehittyessä ehdottomasti pikkuporvari,— niin tämä määritelmä herätti

hämmästyttä; sanottiin, että se on perusteeton ja että se on kaavamaisesti siirretty vieraiden esikuvien mukaan meidän omaperäisiin oloihimme. Mutta tiedot ryhmien keskinäis-suhteista, siitä, että kyläyhteisön rikkaat jäsenet kaappaavat vuokramaat yhteisön varattomilta jäseniltä, siitä, että edelliset palkkaavat batrakkeja ja jälkimmäiset muuttuvat palkkatyöläisiksi j.n.e. j.n.e. j.n.e.,— kaikki nämä tiedot vahvistavat marxilaisuuden teoreettiset johtopäätökset ja tekevät ne kiistämättömiksi. Nämä tiedot *ratkaisevat peruuttamattomasti* kysymyksen kyläyhteisön merkityksestä suunnan antamisessa Venäjän taloudelliselle kehitykselle, sillä esittämämme tiedot osoittavat juuri tämän todellisen (eikä keksityn) yhteisön todellisen suunnan. Kaikesta osuusmaan jakaantumisen tasasuhtaisuudesta sekä sen uusintajaosta y.m. huolimatta *ilmenee*, että yhteisötalonpoikien todellisen taloudellisen kehityksen suuntana on juuri maalaisporvariston muodostuminen ja köyhimpien isäntien joukoittainen syrjäyttäminen proletariaatin riveihin. Sekä Stolypinin agraaripolitiikka, kuten tuonnempana näemme, että trudovikkien vaatima maan kansallistaminen ovat tämän kehityksen suunnan mukaisia, vaikka näiden agraarikysymyksen kahden „ratkaisu”-muodon välillä on hyvin suuri ero yhteiskunnallisen kehityksen nopeuden, tuotantovoimien kasvun sekä joukkojen etujen suurimman huomioonottamisen kannalta.

Nyt meidän on vielä tarkastettava kysymystä kaupallisen maanviljelyksen kehityksestä Venäjällä. Edellä olevan esityksen lähtökohtana oli se yleisesti tunnettu tosiasia, että koko reforminjälkeisen kauden erikoispiirteenä on kaupan ja vaihdon kasvu. Meistä tuntuu aivan tarpeettomalta esittää tilastotietoja, jotka vahvistavat tämän. Mutta on näytettävä, ensiksikin, nimenomaan missä määrin nykyinen talonpoikaistalous jo on alistettu markkinain alaiseksi, ja toiseksi, millaisia *erikoismuotoja* maanviljelys saa sitä mukaa, kun se tulee alistetuksi markkinain alaiseksi.

Tarkimmat tiedot ensimmäisestä kysymyksestä on Voronezhin zemstvon budjettitilastoissa. Voimme erottaa niissä talonpoikaisperheen rahamenot ja -tulot menojen ja tulojen kokonaismäärästä (tulojen ja menojen kokonaissummat on esitetty ylempänä). Tässä on taulukko, josta näkyy, mitä osaa markkinat näyttelevät:

	Montako prosenttia tekevät talonpojan rahamenot ja -tulot hänen kaikista menoistaan ja tuloistaan?	
	%	%
Hevosettomilla	57,1	54,6
1 hevosen omistavilla	46,5	41,4
2 hevosta	43,6	45,7
3	41,5	42,3
4	46,9	40,8
5 ja useampia	60,2	59,2
<i>Keskimäärin</i>	49,1	47,9

Näin muodoin jopa *keskitalonpojan*kin talous — puhumatakaan varakkaiden ja puoliproletaareiksi köyhtyneiden talonpoikien taloudesta — on erittäin suuressa määrin alistettu markkinain alaiseksi. Sen tähden kaikki sellaiset talonpoikaistaloutta koskevat päätelmät, jotka jättävät ottamatta huomioon markkinain, vaihdon ja tavaratuotannon vallitsevan ja yhä kasvavan merkityksen, ovat perinpohjin vääriä. Maorjuuslatifundioiden ja tilanherrain maanomistuksen hävittäminen — tämä toimenpide, johon Venäjän talonpoikaiston kaikki toiveet ja tavoitteet keskittyivät XIX vuosisadan lopulla, ei heikennä, vaan *voimistaa* markkinain valtaa, sillä työllämaksu ja velkaorjuus *jarruttavat* kaupan ja tavaratuotannon kasvua.

Toisen kysymyksen suhteen on sanottava, että pääoman tunkeutuminen maanviljelykseen on omalaatuinen prosessi, jota ei voida käsittää oikein, jos rajoitutaan yleisiin, koko Venäjää koskeviin tietoihin. Maanviljelys ei muodostu kaupalliseksi maanviljelykseksi yht'äkkiä eikä se tapahdu yhtäläisesti eri talouksissa ja valtakunnan eri alueilla. Päinvastoin, markkinat alistavat tavallisesti yhdellä paikkakunnalla alaisekseen yhden puolen monimutkaisesta maanviljelystaloudesta, toisella jonkin toisen puolen, jota paitsi muut puolet eivät katoa, vaan mukautuvat „tärkeimpään”, s.o. rahalliseen puoleen. Esimerkiksi jollakin paikkakunnalla kehittyy etupäässä kaupallinen viljatalous; perustuote, jota tuotetaan myytäväksi, on vilja. Karjanhoidolla on tällaisessa taloudessa toisarvoinen osa, ja myöhemmin — niissä äärimmäisissä tapauksissa, jolloin yksipuolisesti kehitetään vain viljataloutta, — se katoaa melkein kokonaan. Esim. Amerikassa on toisinaan järjestetty kaukaisen lännen „vehnätehtaita” yhdeksi kesäksi melkein ilman karjaa.

Toisilla paikkakunnilla kehittyi etupäässä kaupallinen karjanhoitotalous; perustuotteina, joita tuotetaan myyntiä varten, ovat liha- tai maitotuotteet. Puhtaasti maanviljelystalous mukautuu karjanhoitotalouteen. On ymmärrettävää, että niin talouden laajuus kuin talouden organisaatiomuodotkin ovat kummassakin tapauksessa erilaiset. Kaupungin lähiympäristön maitotaloudesta ei voida tehdä päätelmiä kylvöalan laajuuden perusteella. Ei voida käyttää samantilaista suur- ja pientalouden mittapuuta aroviljelijän, kasvitarhurin, tupakanviljelijän, „maitofarmarin” (käyttäksemme englantilaista sanontaa) j.n.e. suhteen.

Vaihdon ja kaupan tunkeutuminen maanviljelykseen aiheuttaa sen erikoistumisen, ja tämä erikoistuminen yhä lisääntyy. Samat talouden osoittimet (esim. hevosten lukumäärä) saavat kaupallisen maanviljelyksen eri alueilla erilaisen merkityksen. Pääkaupunkien lähistöillä on hevosettomien talonpoikien keskuudessa esim. suurisäntiä, jotka omistavat sanokaamme lypsykarjaa, heillä on suuri liikevaihto ja he pitävät palkkatyöläisiä. Tällaisten farmarien lukumäärä hevosettomien ja yhden hevosen omistajien suuressa joukossa on tietysti aivan mitättömän pieni, mutta jos otamme vain koko maata käsittävät yleistilastotiedot, niin kapitalismin erikoinen muoto maanviljelyksessä jää huomiomme ulkopuolelle.

Tähän seikkaan on kiinnitettävä erikoista huomiota. Jos se jätetään huomioonottamatta, ei voida muodostaa oikeaa käsitystä kapitalismin kehityksestä maanviljelyksessä ja voidaan helposti langeta yksinkertaistamisen virheeseen. Prosessi voidaan käsittää kaikessa mutkallisuudessaan vain ottamalla huomioon maanviljelyksen todelliset erikoisuudet. Kun sanotaan, että erikoisten ominaisuuksiensa takia maanviljelys ei ole kapitalistisen kehityksen lakien alainen, niin se on aivan väärin. Maanviljelyksen erikoisuudet jarruttavat maanviljelyksen alistamista markkinain alaiseksi, se on totta, mutta siitä huolimatta kaikkialla ja kaikissa maissa on käynnissä hillitön kaupallisen maanviljelyksen kasvun prosessi. Mutta tämän kaupallisen maanviljelyksen syntyminen muodot ovat tosiaanakin omalaatuiset ja vaativat erikoisia tutkimusmenetelmiä.

Selittääksemme edellä sanottua esitämme havainnollisia esimerkkejä Venäjän kaupallisen maanviljelyksen eri alueilta. Kaupallisen viljatalouden seudulla (Novorossija,

Volgantakainen seutu) näemme viljantuotannon kasvavan erittäin nopeasti; vuosina 1864—1866 nämä läänit olivat jäljessä keskisen mustanmullan alueen lääneistä, niiden puhdas viljantulo oli vain 2,1 tshetverttiä asukasta kohti; vuosina 1883—1887 nämä läänit olivat edellä keskisestä alueesta, niiden puhdas viljantulo oli 3,4 tshetverttiä asukasta kohti. Viljelysten laajentuminen — se on tälle alueelle luonteenomaisinta reforminjälkeisenä aikana. Maanmuokaus on siellä hyvin usein peräti alkeellista — koko huomio on kohdistettu yksinomaan mahdollisimman laajojen alojen kyntämiseen. XIX vuosisadan toisella puoliskolla siellä syntyi tavallaan amerikkalaisten „vehnätehtaiden” tapaisia viljelmiä. Viljelysten laajuuden perusteella (jotka kohosivat ylimpien ryhmien talonpojilla aina 271 desjatiinaan saakka taloutta kohti) voidaan aivan hyvin tehdä johtopäätöksiä talouden laajuudesta ja tyypistä. Jollain muulla seudulla — teollisuusalueella ja esimerkiksi pääkaupungin lähistöllä — ei voi olla puhuttakaan moisesta kylvöalojen laajentamisesta. Erittäin luonteenomaista noilla seuduilla on kaupallinen karjanhoito eikä kaupallinen viljatalous. Siellä ei enää voida muodostaa oikeaa käsitystä taloudesta viljellyn maan desjatiinaluvun taikka työhevosten lukumäärän mukaan. Paljon sopivampi mittapuuh on lehmien lukumäärä (maitotalous). Suurtalouden edistyksen luonteenomaisina tunnusmerkkeinä siellä ovat viljelyskierron muuttaminen ja heinäviljelys eikä kylvöalojen laajentaminen. Monen hevosen talouksia siellä on vähemmän; toisinaan saattaa hevosten lukumäärän väheneminenkin merkitä talouden edistymistä. Sikäläisillä talonpojilla on sen sijaan lehmiä enemmän kuin muualla Venäjällä. Hra Blagoveshtshenski on laskenut zemstvotilastojen yhteenvedojen perusteella, että taloutta kohden tulee keskimäärin 1,2 lehmää; Pietarin, Moskovan, Tverin ja Smolenskin läänin 18 kihlakunnassa tulee 1,6 ja yksistään Pietarin läänissä 1,8 lehmää taloutta kohti⁵¹. Sekä kauppapääoma että tuotantoon sijoitettu pääoma toimivat täällä etupäässä karjataloustuotteiden piirissä. Tulojen suuruus riippuu eniten lypsylehmien lukumäärästä. Muodostuu „maitotalousfarmeja”. Varakkaiden talonpoikain keskuudessa kehittyy maanviljelystyöläisten palkkaus; mainitsimme jo, että köyhtyneeltä keskiseudulta käydään *teollisuuslääneissä maanviljelystyöissä*. Sanalla sanoen, samat yhteiskunnallis-taloudelliset suhteet esiinty-

vät täällä aivan toisessa muodossa ja sellaisissa maanviljelysoloissa, jotka eivät ole puhtaiden maanviljelyslojen tapaisia.

Ja jos otetaan erikoisviljelykset, esim. tupakanviljely, taikka maanviljely yhdistettynä tuotteiden teknilliseen jalostukseen (viinanpolto, juurikassokerin, voin, perunatärkkelyksen y.m. tuotanto), niin yrittäjäsuhteiden ilmene-mismuodot eivät niissä osoittaudu sellaisiksi kuin ne ovat kaupallisessa viljataloudessa eivätkä liioin sellaisiksi kuin ne muodostuvat kaupallisessa karjanhoidossa. Tällöin on mittapuuksi otettava joko erikoisviljelysten määrä taikka tuon kyseessäolevan talouden yhteydessä toimivan tuotteiden teknillisen jalostamon suuruus.

Maanviljelyksen kokonaislukuja käsittelevä tilasto, joka koskee vain pinta-alojen laajuutta tai karjan määrää, ei ota läheskään huomioon koko tätä muotojen moninaisuutta, ja sen tähden johtopäätökset, jotka on tehty pelkästään tällaisten tilastotietojen perusteella, ovat useinkin vääriä. Kaupallisen maanviljelyksen kasvu käy paljon nopeammin, vaihdon vaikutus ulottuu laajemmalle, pääoma uudelleenjärjestää maataloutta paljon syvällisemmin kuin mitä saatetaan olettaa yleisten kokonaistietojen ja abstraktisten keskimääräislukujen perusteella.

VII

Tehkäämme nyt yhteenveto siitä, mitä edellä on sanottu agraarikysymyksen ja agraarikriisin olemuksesta Venäjällä XIX vuosisadan lopulla.

Mikä on tämän kriisin olemus? Kirjasessaan „Kunnallistuttaminen vaiko omaisuudeksi jakaminen” (Vilna, v. 1907) M. Shanin väittää, että maanviljelyskriisimme on agrikulttuurinen kriisi, ja pitää sen syvällisimpinä syinä sitä, että on välttämätöntä kohottaa maanviljelystekniikkaa, joka on Venäjällä uskomattoman alhaista, että on välttämätöntä siirtyä korkeampiin peltoviljelysjärjestelmiin j.n.e.

Tämä käsitys on väärä, sillä se on liian abstraktinen. On kieltämätöntä, että korkeampaan tekniikkaan siirtyminen on välttämätöntä, mutta ensinnäkin, Venäjällä tätä siirtymistä on itse asiassa tapahtunut vuoden 1861 jälkeen. Kuinka hidasta edistys lieneekin, mutta on aivan kiistatonta, että niin tilanherra- kuin talonpoikaistaloustakin varakkaan

vähemmistönsä ominaisuudessa ovat siirtyneet heinäviljelykseen, uusiaikaisten työvälineiden käyttöön, järjestelmällisempään ja huoleellisempaan maiden lannoittamiseen j.n.e. Ja koska tämä maanviljelystekniikan hidaskas edistys on yleinen prosessi, joka on ollut käynnissä vuodesta 1861 lähtien, niin on ilmeistä, ettei siihen viittaaminen vielä riitä, jotta voitaisiin selittää kaikkien myöntämä maanviljelyskriisin kärjistymisen XIX vuosisadan lopulla. Toiseksi, molemmat agraarikysymyksen „ratkaisemisen” muodot, jotka ovat hahmottuneet elämässä, sekä sen ratkaiseminen stolypnilaiseen tapaan *ylhäältäkäsin*, säilyttämällä tilanherrojen maanomistuksen ja hävittämällä lopullisesti kyläyhteisön, antaen kulakkien rosvota sen,— että sen ratkaiseminen talonpoikaiseen (trudovikkilaiseen) tapaan *alhaalta käsin*, hävittämällä tilanherrojen maanomistuksen ja kansallistamalla kaikki maat,— molemmat nämä ratkaisut helpottavat omalla tavallaan siirtymistä korkeimman tekniikan tasolle, ne ovat maanviljelyksen edistyksen suunnan mukaisia. Toinen näistä ratkaisuista vain perustaa tämän edistyksen sen prosessin jouduttamiseen, jonka kulussa talonpoikaisköyhälistö syrjäytetään maanviljelyksestä, toinen — työllä maksun poistamisprosessin jouduttamiseen hävittämällä pois maaorjuudelliset latifundiot. Se, että talonpoikaisköyhälistö „isännöi” maallaan kerrassaan kehnosti, on kieltämätön tosiasia. On siis epäilemätöntä, että jos sen maat annetaan varakkaan talonpoikaiston pienen ryhmän ryöstettäväksi ja rosvottaviksi, niin maanviljelys kohoaa. Mutta yhtä epäilemätöntä on sekin tosiasia, että tilanherrojen maita, joiden viljelemisessä käytetään hyväksi työllä maksua ja velkaorjuutta, muokataan peräti kehnosti, *huonommin kuin osuusmaita* (palauttakaa mieleen ylempänä esitetyt numerotiedot: osuusmailta saadaan 54 puutaa desjatiinalta, suurtilojen pelloilta 66, kahdaviilijelyksessä olevilta 50, talonpojille vuodeksi vuokratuilla 45). Tilanherrataloudessa vallitseva työllä maksujärjestelmä on uskomattoman takapajuisten maanviljelysmenetelmien säilyttämisestä, barbaarisuuden ikuistamisesta sekä maanviljelyksessä että kaikessa yhteiskuntaelämässä. On siis epäilemätöntä, että jos kaikki työllä maksun muodot hävitetään juurineen, s.o. jos hävitetään täydellisesti (ja sitä paitsi ilman lunastusta) koko tilanherrain maanomistus, niin maanviljelys kohoaa.

Agraarikysymyksen ja agraarikriisin olemuksena ei siis ole maanviljelyksen kohottamista haittaavien esteiden poistaminen, vaan se, *millä tavalla* nämä esteet poistetaan, minkä luokan on tämä poistaminen suoritettava ja millä keinoin. Ja maan tuotantovoimien kehitystä haittaavat esteet on ehdottomasti poistettava, se ei ole välttämätöntä ainoastaan sanan subjektiivisessa, vaan myös sen objektiivisessa mielessä, s.o. tämä poistaminen on kiertämätöntä, eivätkä mitkään voimat kykene sitä ehkäisemään.

M. Shaninin virhe, jonka tekevät monet muutkin agraarikysymystä käsittelevät kirjailijat, on siinä, että hän on ottanut liian abstraktisesti sen aivan oikean väitteen, että on välttämätöntä kohottaa maanviljelystekniikkaa, eikä ole ottanut huomioon Venäjän maataloudessa olevia maaorjuudellisten ja kapitalististen piirteiden yhteenpunoitumisen omalaatuisia muotoja. Venäjän maatalouden tuotantovoimien kehitystä haittaavana pääasiallisena ja pahimpana esteenä ovat maaorjuuden jätteet, s.o. ennen kaikkea työllämaksu ja velkaorjuutus, sitten maaorjuudelliset rasitukset, talonpojan eriarvoisuus, hänen poljettu asemansa ylempien säätyjen rinnalla j.n.e. j.n.e. Näiden maaorjuuden jätteiden hävittäminen on jo kauan sitten käynyt taloudelliseksi välttämättömyydeksi, ja maanviljelyskriisi kärjistyi XIX vuosisadan lopulla uskomattoman voimakkaasti juuri sen tähden, että keskiaikaisuudesta vapautumisen prosessi on Venäjällä liiaksi pitkistynyt, että työllämaksu ja velkaorjuutus ovat „pysyneet elossa” liian kauan. Niiden poistuminen vuoden 1861 jälkeen on käynyt niin hitaasti, että uusi elimistö on tarvinnut väkivaltaisia keinoja puhdistukseen nopeasti maaorjuudesta.

Minkälainen on tämä Venäjän maanviljelyksen uusi talouselimistö? Yritimme kuvata sitä edellä olevassa esityksessä erikoisen yksityiskohtaisesti, koska liberaalis-narodnikkilaisen leirin taloustieteilijöillä on siitä aivan vääriä käsityksiä. Se uusi talouselimistö, joka meillä kuoriutuu esiin maaorjuudellisesta kuorestaan, on kaupallista maanviljelystä ja kapitalismia. Tilanherratalouden talousjärjestelmässä, mikäli tuota taloutta ei hoideta työllämaksun eikä osuusmaata omistavan talonpojan velkaorjuutuksen avulla, ilmenee mitä selvimpiä kapitalistisia piirteitä. Talonpoikaistalouden talousjärjestelmässä, mikäli osaamme katsoa yhteisön sisälle ja nähdä, mitä elämässä tapahtuu

osuusmaiden hallinnan virallisesta tasasuhtaisuudesta huolimatta, ilmenee samaten kaikkialla ja joka paikassa puhtaasti kapitalistisia piirteitä. Kaupallinen maanviljely kasvaa Venäjällä herkeämättä, kaikista esteistä huolimatta, ja tämä kaupallinen maanviljely muuttuu väistämättä kapitalistiseksi, vaikka tämän muuttumisen muodot ovatkin mitä moninaisimpia ja eri alueilla erilaisia.

Mitä sitten on se keskiaikaisen ulkokuoren väkivaltainen poistaminen, joka on käynyt välttämättömäksi uuden talouselimistön vapaalle edelleen kehittymiselle? Keskiaikaisen maanhallinnan hävittämistä. Sekä tilanherrain maanomistus että huomattavalta osaltaan myöskin talonpoikainen maanhallinta on tähän saakka ollut Venäjällä keskiaikaista. Näimme edellä, miten uudet taloudelliset olot särkevät noita maanhallinnan keskiaikaisia puitteita ja väliseiniä pakottaen köyhän talonpojan luovuttamaan pois ikivanhan maaosuutensa, pakottaen varakkaan talonpojan muodostamaan oman, verrattain suuren taloutensa erilaisista maalohkoista: sekä osuusmaista, ostomaista että tilanherralta vuokratuista maista. Ja sekin, että tilanherrain maat jakaantuvat työllämaksua vastaan luovutettuihin, talonpojille vuodeksi vuokrattuihin ja suurtilan omassa viljelyksessä oleviin maihin, osoittaa, että uudet talousmuodot eivät rakennu vanhan, keskiaikaisen maanhallinnan puitteiden mukaisesti.

Tämä maanhallinta voidaan hävittää yhdellä kertaa, tekemällä päättäväisesti loppu entisyydestä. Sellainen toimenpide on maan kansallistaminen, jota kaikki talonpoikaiston edustajat vaativatkin enemmän tai vähemmän johdonmukaisesti vuosien 1905—1907 kaudella. Maan yksityisomistuksen hävittäminen ei muuta lainkaan kaupallisen ja kapitalistisen maanomistuksen porvarillisia perustoja. Ei ole mitään sen virheellisempää kuin on sellainen käsitys, että maan kansallistamisella on muka jotakin yhteistä sosialismin kanssa taikka edes maankäytön tasasuhtaisuuden kanssa. Mitä sosialismiin tulee, niin tunnettua on, että se merkitsee tavaratalouden hävittämistä. Kansallistaminen taas on maiden muuttamista valtion omaisuudeksi, ja tällainen muuttaminen ei koske laisinkaan yksityistä taloudenhoitoa tällä maalla. Eihän taloudenhoitojärjestelmä maataloudessa muutu siitä, tulevatko maat olemaan koko maan, koko kansan omaisuutta eli sille „kuuluvia”, aivan samoin

kuin ei varakkaan talonpojankaan taloudenhoitojärjestelmä (kapitalistinen) muutu siitä, ostaako hän maan „ikuisiksi ajoiksi”, vuokraako hän tilanherran tai valtion maata vai „kokoaaiko” hän käsiinsä vähävaraisten sortuneiden talonpoikain osuusmaita. Koska vaihto säilyy, niin on naurettavaa puhuakaan sosialismista. Maanviljelyksen tuotteiden ja tuotannonvälineiden vaihto taas ei riipu lainkaan maanhallinnan muodoista. (Huomautan sulkumerkeissä, että selostan tässä vain kansallistamisen taloudellista merkitystä enkä puolusta sitä ohjelmana; sen puolustelun olen esittänyt ylempänä mainitussa teoksessa *.)

Mitä tasasuhtaisuuteen tulee, niin edellä jo osoitimme, miten sitä käytännössä toteutetaan osuusmaita jaettaessa. Näimme, että osuusmaat jaetaan yhteisön sisällä melko tasasuhtaisesti, vain pienin poikkeamisin rikkaiden hyväksi. Mutta loppujen lopuksi tästä tasasuhtaisuudesta jää jäljelle hyvin vähän, koska köyhät luovuttavat maansa pois ja maanvuokraus keskittyy rikkaiden käsiin. On selvää, ettei mikään maanhallinnan tasasuhtaisuus kykene poistamaan todellisen maankäytön epätasaisuutta, kun kerran on olemassa varallisuuseroa isäntien kesken ja tätä eroa kärjistävä vaihtojärjestelmä.

Taloudellisesti kansallistaminen ei merkitse lainkaan sitä, mitä useinkin luullaan. Se ei merkitse taistelua porvarillisia suhteita vastaan (kansallistaminen on mitä johdonmukaisin porvarillinen toimenpide, kuten Marx osoitti jo aikaa sitten⁵²), vaan taistelua maaorjuudellisia suhteita vastaan. Keskiaikaisen maanhallinnan kirjavuus jarruttaa taloudellista kehitystä; säätyjärjestelmän puitteet häiritsevät kauppavaihtoa; epäsuhte vanhan maanhallinnan ja uuden talouden välillä synnyttää kärkeviä ristiriitoja; latifundioiden avulla tilanherrat pitkittävät työllämaksun voimassapysymistä; talonpojat ovat kuin ghettoon, osuusmaan hallintaan kytkettyjä, jonka puitteita elämä särkee joka askelella. Kansallistaminen lakaisee maanhallinnasta tyyten pois kaikki keskiaikaiset suhteet, hävittää kaikki mailla olevat keinoitekoiset väliaidat ja tekee maan todella vapaaksi — kenelle? jokaiselle kansalaiselleko? Eikö mitä. Hevosetton talonpojan (s.o. 3¼ miljoonan talouden) vapaus, kuten olemme edellä nähneet, merkitsee sitä, että hän voi

* Ks. Teokset, 13. osa, ss. 279—310. *Toim.*

antaa maaosuutensa vuokralle. Maa tulee vapaaksi — *isännälle*, sille, joka todella haluaa ja *voi* muokata sitä siten kuin talouden nykyaikaiset olot yleensä ja muun muassa maailman markkinain olosuhteet vaativat. Kansallistaminen jouduttaisi maaorjuuden lopullista häviämistä ja puhtaasti porvarillisen farmaritalouden kehitystä kaikenlaisesta keskiaikaisesta romusta vapaalla maalla. Sellainen on kansallistamisen todellinen historiallinen merkitys Venäjällä sellaisena, jollaiseksi se muodostui XIX vuosisadan lopulla.

Mitä tulee toiseen tiehen, jonka avulla maanhallinta puhdistetaan kapitalismia varten ja joka ei objektiivisesti ole mahdoton, niin se, kuten olemme nähneet, merkitsee rikkaiden harjoittamaa yhteisön joudutettua rosvoamista ja varakkaan talonpoikaiston yksityisen maanomistuksen lujittumista. Työllämaksun ja velkaorjuuden pääasiallinen aiheuttaja säilyy tällöin koskemattomana, tilanherrain latifundiot säilyvät. On selvää, että tien raivaaminen kapitalismille tällä tavalla turvaa paljon vähemmässä määrässä tuotantovoimien vapaan kehityksen kuin ensin mainittu keino. Kun kerran latifundiot säilyvät, niin kiertämättä säilyy myös orjuutettu talonpoika, kahdavieljelys, vuotuinen pienvuokraus, „kartanon” maiden muokkaaminen talonpojan kalustolla, s.o. säilyy mitä takapajuisin maanviljelys ja koko se aasialainen barbaarisuus, jota sanotaan patriarkallisiksi maalaisoloiksi.

Nämä kaksi, kehittyvällä porvarillisella Venäjällä mahdollista agraarikysymyksen „ratkaisu”-tapaa, jotka olen osoittanut, vastaavat kapitalismin kahta kehitystietä maanviljelyksessä. Nimitän näitä teitä preussilaiseksi ja amerikkalaiseksi tieksi. Ensimmäiselle on luonteenomaista se, että maanhallinnan keskiaikaisia suhteita ei hävitetä heti kerralla, vaan ne mukautuvat hitaasti kapitalismiin, jossa sen vuoksi säilyy pitkän aikaa puolifeodaalisia piirteitä. Porvarillinen vallankumous ei hävittänyt preussilaista tilanherrain maanomistusta, vaan tämä säilyi koskemattomana ja siitä tuli perusta „junkkeri”-taloudelle, joka on pohjaltaan kapitalistista, mutta ei tule toimeen ilman maalaisväestön vissiä, *Gesindeordnungin* * y.m.s. mukaista riippuvaisuutta. Siitä on ollut seurauksena, että junkkerien

* — Palkollisasetuksen. *Toim.*

yhteiskunnallinen ja poliittinen herruus on vakiintunut moniksi vuosikymmeniksi vuoden 1848 jälkeen ja tuotanto-voimien kehitys Saksan maanviljelyksessä on käynyt verrattomasti hitaammin kuin Amerikassa. Amerikassa sitä vastoin kapitalistisen maanviljelyksen perustana ei ollut suurten tilanherrojen vanha orjanomistustalous (kansalais-sota hävitti orjanomistukselliset suurtilat), vaan vapaan farmarin vapaa talous vapaalla maalla, joka toisaalta on vapaa kaikista keskiaikaisista kahleista, maaorjuudesta ja feodalismista ja toisaalta myös maan yksityisomistuksen kahleista. Amerikassa jaettiin maata sen hyvin suuresta maavarannosta nimellishintaan, ja vain tällä uudella, täysin kapitalistisella pohjalla on siellä nyt kehittynyt maan yksityisomistus.

Nämä molemmat kapitalistisen kehityksen tiet tulivat Venäjällä täysin selvinä esiin vuoden 1861 jälkeen. Tilanherrataloudessa tapahtunut edistys on kieltämätöntä, eikä tämän edistyksen hitaus ole satunnaista, vaan se on väistämätöntä niin kauan, kun maaorjuuden jätteet säilyvät. Kieltämätöntä on myöskin se, että mitä vapaampi on talonpoikaisto, mitä vähemmän maaorjuuden jätteet painavat sitä (etelässä esimerkiksi ovat olemassa kaikki nämä suotuisat ehdot), ja vihdoin, mitä paremmin talonpoikaisto on yleensä turvattu maalla, sitä voimakkaammin käy talonpoikaiston hajoaminen, sitä nopeammin tapahtuu maaseudun yrittäjäfarmarien luokan muodostuminen. Valtion edelleen kehittymistä koskevan kysymyksen ratkaisee se, kumpi näistä kehitysteistä pääsee lopullisesti voitolle, ja tätä vastaavasti siis se, mikä luokka suorittaa välttämättömän ja väistämättömän uudistuksen: vanha maanomistaja-tilanherrako vai vapaa farmaritalonpoika.

Meillä luullaan usein, että maan kansallistaminen merkitsee maan poistamista kauppavaihdosta. Tällä kannalla on ehdottomasti enemmistö etumaisista talonpojista ja talonpoikaiston ideologeista. Mutta tuollainen käsitys on kerrassaan väärä. Asia on juuri päinvastoin. Maan yksityisomistus haittaa pääoman vapaata sijoittamista maahan. Sen vuoksi silloin, kun maa on vapaasti vuokrattavissa valtiolta (ja se on kansallistamisen olemus porvarillisessa yhteiskunnassa), maa tulee *voimakkaammin* vedetyksi kauppavaihtoon kuin maan yksityisomistuksen vallitessa. Pääoman vapaa maahan sijoittaminen ja kilpailuvapaus

maanviljelyksessä on paljon suurempi vapaan vuokrauksen oloissa kuin yksityisomistuksen vallitessa. Maan kansallistaminen on niin sanoaksemme landlordismia ilman landlordeja. Ja mitä landlordismi merkitsee maanviljelyksen kapitalistisessa kehityksessä, siitä Marx esittää „Lisäarvoteorioissa” erittäin syvällisiä ajatuksia. Olen esittänyt hänen lausuntonsa edellä mainitussa agraariohjelmassa käsittelevässä teoksessa, mutta kysymyksen tärkeyden takia pidän tarpeellisena toistaa sen tässä vielä kerran*.

Ricardon korkoteorian historiallisia edellytyksiä käsittelevässä kohdassa („Theorien über den Mehrwert”. II. Band, 2. Teil, Stuttgart, 1905, S. 5—7**) Marx sanoo, että Ricardo ja Anderson „lähtevät katsomuksesta, joka mannermaalla tuntuu hyvin kummalliselta”. He nimittäin olettavat, että „ei ole lainkaan olemassa maanomistusta, joka haittaisi millaista tahansa pääoman maahansijoittamista”. Ensi näkemältä tässä on ristiriita, sillä juuri Englannin feodaalista maanomistusta pidetään erittäin täydellisesti säilyneenä. Mutta Marx selittää, että juuri Englannissa pääoma „on tehnyt selvän perinteellisestä maanviljelysjärjestelmästä armottomammin kuin missään muualla koko maailmassa”. Siinä suhteessa Englanti „on maailman vallankumouksellisin maa”. „Koko historiallisesti periytynyt järjestelmä hajotettiin armotta siellä, missä se oli ristiriidassa kapitalistisen tuotannon ehtojen kanssa maanviljelyksessä tai ei vastannut näitä ehtoja: ei ainoastaan muutettu maaseutu-asutusten sijaintia, vaan hävitettiin itse nuo asutuksetkin; ei hävitetty ainoastaan maatalousväestön asumuksia ja asuinpaikkoja, vaan itse tuo väestökin; ei hävitetty ainoastaan ikivanhoja talouskeskuksia, vaan itse tuo talouskin. Saksalaisilla”, jatkaa Marx, „taloudellinen järjestelmä oli määrätyn yhteisömaiden (Feldmarken) perinteellisistä suhteista, talouskeskusten sijainnista ja väestön vissien kokoontumispaikkakuntien mukaan. Englantilaisilla historiallinen maanviljelysjärjestelmä osoittautui pääoman asteittaisesti luomaksi, XV vuosisadalta alkaen. Englantilaisista teknillisistä sanontaa „clearing of estates” („maiden puhdistaminen”) ei tavata yhdessäkään mannermaisessa valtiossa. Mutta mitä tuo clearing of estates merkitsee? Se merkitsee, ettei välitetty lainkaan paikallisesta väestöstä —

* Ks. Teokset, 13. osa, ss. 259—263. *Toim.*

** — „Lisäarvoteorioita”. II osa, 2. nide, Stuttgart, 1905, ss. 5—7⁶³. *Toim.*

se häädettiin pois; ei siellä sijainneista kylistä — ne hajotettiin maan tasalle; ei talousrakennuksista — ne purettiin; ei maatalouden vallinneista muodoista — ne vaihdettiin yhdellä iskulla muuttamalla esimerkiksi kyntömaat karjalaitumiksi; sanalla sanoen mitään tuotannon ehtoja ei otettu vastaan sellaisina kuin ne perinteiden mukaisina olivat olemassa, vaan *luotiin* historiallisesti nuo ehdot muodoiltaan sellaisiksi, että ne olisivat vastanneet jokaisessa kyseisessä tapauksessa pääoman edullisimman sijoittamisen vaatimuksia. Sikäli *ei* siis todellakaan *ole olemassa maanomistusta*, sillä tuo omistus antaa pääomalle — farmarille — vapauden hoitaa talouttaan vapaasti, kiinnostuneena yksinomaan rahatulon saamisesta. Joku pommerilainen tilanherra” (Marx tarkoittaa Rodbertusta, jonka korkoteorian hän loistavasti ja perusteellisesti kumoaa tuossa teoksessa), „jonka päässä on vain vaarinaikaiset yhteisömaat, talouskeskukset ja maanomistuskollegiot j.n.e., saattaa tämän vuoksi lyödä kauhuissaan kätensä yhteen Ricardon sen „epähistoriallisen” katsomuksen johdosta, joka koskee maanviljelyssuhteiden kehitystä”. Todellisuuudessa „englantilaiset olosuhteet ovat ainoita olosuhteita, joiden vallitessa on adekvaattisesti (ihanteellisen täydellisesti) kehittynyt nykyinen maanomistus, s.o. maanomistus, jolle kapitalistinen tuotanto *on antanut toisen muodon*. Englantilainen teoria (s.o. Ricardon korkoteoria) on tässä kohdassa klassillinen nykyiselle, s.o. kapitalistiselle tuotantotavalle”.

Englannissa tämä maan puhdistaminen kävi vallankumouksellisin muodoin, siten, että talonpoikainen maanhallinta särjettiin väkivaltaisesti. Aikansa eläneen vanhan särkeminen on ehdottoman väistämätöntä Venäjälläkin, mutta yhdeksästoista vuosisata (enempää kuin kahdennenkymmenennenkään vuosisadan 7 ensimmäistä vuotta) ei vielä ratkaissut kysymystä siitä, mikä luokka suorittaa meille välttämättömän särkemisen ja missä muodossa se tämän suorittaa. Osoitimme edellä, millainen on maan jakautumisen perusta Venäjällä nykyään. Näimme, että niiden 10½ miljoonan talonpoikaistalouden vastakohtana, joiden hallussa on 75 miljoonaa desjatiinaa maata, on 30.000 latifundioiden omistajaa, joilla on 70 miljoonaa desjatiinaa. Yhtenä mahdollisena lopputuloksena taistelussa, joka ei voi olla leimahtamatta liekkiin tältä pohjalta, on se,

että kymmenen miljoonan talouden maaomaisuus melkein kaksinkertaistuu ja ylimpien kolmenkymmenen tuhannen maaomaisuus häviää. Tarkastelkaamme tätä mahdollista lopputulosta puhtaasti teoreettiselta kannalta, siltä kannalta, millaiseksi agraarikysymys Venäjällä on muodostunut XIX vuosisadan lopulla. Millaiset pitäisi olla tuollaisen muutoksen tuomat tulokset? Maanomistussuhteiden kannalta on ilmeistä, että keskiaikainen osuusmaiden hallinta ja keskiaikainen tilanherrain maanomistus järjestyisivät aivan uudelleen. Kaikki muinainen lakaistaisiin pois perustuksiaan myöten. Maanhallintasuhteisiin ei jäisi mitään perinteellistä. Mikä voima sitten määräisi uudet maanhallintasuhteet? Tasasuhtaisuuden „periaateko”? Siten on taipuvainen ajattelemaan eturivin talonpoika, joka on saanut narodnikkilaisen ideologian vaikutteita. Siten ajattelee narodnikki. Mutta se on harhaluulo. Kyläyhteisössä laiksi tunnustettu ja tapojen pyhittämä tasasuhtaisuuden „periaate” johtaa todellisuudessa siihen, että maanhallinta mukautuu varallisuustasossa ilmeneviin eroavaisuuksiin. Ja tämän *taloudellisen tosiasian* perusteella, jonka sekä venäläiset että länsieurooppalaiset tilastot ovat tuhansia kertoja vahvistaneet oikeaksi, me väitämme, että *tasasuhtaisuustoiveet raukeaisivat harhaluulona ja ainoaksi pysyväksi tulokseksi jäisi maanomistuksen täydellinen uudistaminen*. Miten suuri olisi *tällaisen* tuloksen merkitys? Se olisi tavattoman suuri, sillä ei mikään muu toimenpide, ei mikään muu reformi, ei mikään muu uudistus voisi antaa niin täydellisiä takeita maanviljelystekniikan mitä nopeimmasta, laajimmasta ja vapaimmasta edistyksestä Venäjällä sekä siitä, että elämästämme häviävät kaikki maaorjuuden, säätyeron ja aasialaisuuden jätteet.

Tekniikan edistyskö? — saatetaan meille väittää vastaan. Mutta eikö edellä ole tarkkojen numerotietojen nojalla osoitettu, että tilanherratalous on talonpoikaistaloutta korkeammalla sekä heinäviljelyksessä että koneiden käytössä, sekä maiden lannoituksessa että tietysti myös karjan laadussa j.n.e.? Kyllä, se on osoitettu ja se on aivan eittämätön tosiasia. Mutta ei pidä unohtaa, että *kaikki* nämä talousorganisaatioissa, tekniikassa y.m. olevat eroavaisuudet ilmenevät lopuksi *satoisuudessa*. Ja näimme, että sato niiltä tilanherran mailta, *jotka ovat talonpojilla kahda y.m. viljelyksessä*, on alhaisempi kuin osuusmailta saatu sato. Ja

tämä seikka unohdetaan melkein aina, kun puhutaan tilanherratalouden ja talonpoikaistalouden maanviljelystasosta Venäjällä! Tilanherrain talous on korkeammalla tasolla, *mikäli* sitä harjoitetaan kapitalistisesti. Mutta koko asian ydin onkin siinä, että tämä „mikäli” merkitsee sitä, että XIX vuosisadan lopulla työllämaksu on jäänyt vallitsevaksi talousjärjestelmäksi keskiseuduillamme. *Mikäli* tilanherrain mailla vielä nytkin hoitaa taloutta velkaorjuudessa oleva talonpoika esi-isien aikaisin työvälinein, työtavoin j.n.e., *sikäli* tilanherrain maanomistus on takapajuisuuden ja pysähdystilan pääsyynä. Se maanhallinnassa toimitettava muutos, jota olemme pohtineet, kohottaisi kahdaviiljelyksessä olevien ja vuokramaiden satoisuutta (tämä sato on nykyään — ks. edellä esitettyjä numeroita — 50 ja 45 puutaa, kun osuusmailta saadaan 54 puutaa ja tilanherrain omilta viljelyksiltä 66 puutaa). Jos tämä satoisuus kohoaisi *edes* osuusmailta saatavan sadon tasolle, niin siinäkin tapauksessa edistysaskel olisi valtava. Mutta on itsestään selvää, että myöskin osuusmaidien satoisuus kohoaisi sekä sen tuloksena, että talonpoika vapautuisi maaorjuudellisten latifundioiden ikeestä, että myös sen vaikutuksesta, että osuusmaat samoin kuin kaikki muutkin maat valtiossa tulisivat silloin vapaiksi maiksi, jotka olisivat yhtäläisesti kaikkien (ei kaikkien kansalaisten, vaan maanviljelyspääomaa omistavien kansalaisten, s.o.—)farmarien saatavissa.

Tämä johtopäätös ei seuraa lainkaan esittämistämme satoisuutta koskevista numerotiedoista. Päinvastoin olemme ottaneet nuo tiedot vain valaistaksemme havainnollisesti sitä johtopäätöstä, joka juontuu *kaikista* Venäjän tilanherra- ja talonpoikaistalouden kehitystä koskevista tiedoista. Tämän johtopäätöksen kumoamiseksi olisi kumottava se tosiasia, että Venäjän maanviljelyksen historia XIX vuosisadan toisella puoliskolla on maaorjuudellisten tuotantosuhteiden vaihtumista porvarillisiksi suhteiksi.

Jos pidämme kiinni talonpoikaistalouksien nykyistä lukumäärää koskevista tiedoista, niin saattaa syntyä sellainen käsitys, että tarkastelemamme agraariuudistus johtaisi maanviljelyksen tavattoman pitkälle menevään pirstoutumiseen. Äjatelkaa toki, kolmetoista miljoonaa taloutta 280 miljoonalla desjatiinalla! eikö se ole hirvittävää pirstoutumista? Siihen me vastaamme: *nythän* me juuri näemmekin tuollaisen äärettömän pirstoutuneisuuden, sillä *nykyään*

kolmetoista miljoonaa taloutta *harjoittaa taloudenhoitoa pienemmällä* alalla kuin 280 miljoonalla desjatiinalla! Meitä kiinnostava muutos ei siis missään tapauksessa pahentaisi tilannetta tässä suhteessa. Enemmänkin. Asetamme edelleen kysymyksen, onko syytä luulla, että talouksien yleinen lukumäärä jää entiselleen tämän muutoksen tapahduttua? Tavallisesti ajatellaan juuri niin narodnikkilaisten teorioiden ja talonpoikain omien mielipiteiden vaikutuksesta, talonpoikain, joiden kaikki aatokset kohdistuvat maahan ja jotka ovat taipuvaisia haaveilemaan jopa sellaistaakin, että teollisuustyöläiset muuttuvat pienviljelijöiksi. Epäilemättä jokin määrä Venäjän teollisuustyöläisistä XIX vuosisadan lopulla oli itsekin tällä talonpoikaisella kannalla. Mutta kysymys on siitä, onko tuo katsantokanta *oikea*? vastaako se *objektiivisia* taloudellisia oloja ja taloudellisen kehityksen kulkua? Tarvitsee vain selvästi asettaa tämä kysymys, jotta nähdään, että talonpoikain katsantokannan on aiheuttanut häviävä ja palautumattomasti poistuva menneisyys eikä nouseva tulevaisuus. Talonpoikainen katsantokanta on *väärä*. Se on eilispäivän ideologiaa, mutta *todellisuudessa* taloudellinen kehitys johtaa maanviljelysväestön vähenemiseen eikä sen kasvuun.

Tämä maanhallintasuhteisissa tapahtuva muutos, jota tässä käsittelemme, ei tee eikä voi tehdä loppua tuosta maanviljelysväestön osuuden vähenemisprosessista, joka on yleinen kaikille kehittyvän kapitalismin maille. Minulta voidaan ehkä kysyä, kuinka tämä muutos voisi vaikuttaa maanviljelysväestöä vähentävästi, kun kerran maan saanti tulisi kaikille vapaaksi? Vastaan siihen esittämällä lainauksen eräästä talonpoikaisedustajan hra Tshizhevskin (Poltavan läänistä) Duumassa pitämästä puheesta. Hän sanoi vuoden 1906 toukokuun 24 päivän istunnossa: „Meillä talonpojat, ne samat valitsijamiehet, jotka ovat meidän tänne lähettäneet, tekivät kerran esimerkiksi seuraavanlaisen laskelman: „Jos olisimme vähän rikkaampia ja jos jokainen perhe voisi käyttää vuosittain viisi—kuusi ruplaa sokeriin,—niin kaikissa niissä kihlakunnissa, joissa sokerijuurikkaan tuotanto on mahdollista, ilmaantuisi useita sokeritehtaita niiden lisäksi, jotka jo ovat olemassa”. On aivan luonnollista, että jos noita tehtaita ilmaantuisi, niin miten suuri määrä työvoimaa tarvittaisiinkaan hoitamaan taloutta sen voimaperäistyessä! Sokeritehtaiden

tuotanto lisääntyisi j.n.e.” („Pikakirjoituspöytäkirjat”, s. 622).

Tämä on erittäin kuvaava paikallisen toimihenkilön tunnus. Jos kysyttäisiin hänen mielipidettään agraariuudistuksen merkityksestä yleensä, niin hän esittäisi varmaan narodnikkilaisia katsantokantoja. Mutta kun oli kysymys uudistuksen *konkreettisista* seuraamuksista eikä „mielipiteistä”, pääsi *kapitalistinen totuus* heti voitolle *narodnikkilaisesta utopiasta*. Sillä se, mitä talonpojat sanoivat edustajalleen hra Tshizhevskille, on juuri kapitalistista totuutta, kapitalististen tosiolojen totuutta. Sokeritehtaiden lukumäärän kasvu ja niiden tuottavuuden nousu olisi todellakin valtava, jos pienviljelijäin suurten joukkojen asemassa tapahtuisi joku vähänkin vakava parannus; ja on itsestään selvää, ettei ainoastaan juurikas- ja sokerituotanto, vaan kaikki jalostusteollisuuden alat: tekstiilituotanto, rauta- ja konepajateollisuus, yleensä rakennusteollisuus y.m. y.m. saisivat tävottoman suuren sysäyksen, alkaisivat tarvita „suuren määrän työvoimaa”. Ja tämä taloudellinen välttämättömyys osoittautuisi voimakkaammaksi kuin kaikki kauden tasasuhtaisuushaaveet ja -toiveet. *Mikään* agraariuudistus, mitkään muutokset maanhallinnassa, mikään „maan saanti” ei tee kolmesta ja yhdestä neljäsosa miljoonasta hevoseettoman talouden omistajasta „isäntiä”. Nämä miljoonat taloudet (ja vieläpä melkoinen osa yhden hevosen talouksistakin), kuten näemme, *kituvat* maatilkuillaan, *antavat maaosuutensa vuokralle*. Teollisuuden amerikkalainen kehitys vetäisi *väistämättömästi* suuren osan tällaisista kapitalistisessa yhteiskunnassa toivottomista isännistä pois maanviljelyksestä, eikä mikään „maansaantioikeus” kykene silloin estämään tätä maalta muuttoa. Kolmetoista miljoonaa piensäntää perin surkeine, kurjine ja vanhentuneine työkalustoineen tonkimassa omaa osuuspalstaansa ja kartanonherran maata — sellaista on tämän päivän todellisuus; se on *keinotekoista* liika-asutusta maanviljelyksessä, keinotekoista siinä mielessä, että pidetään väkipakolla pystyssä niitä maaorjuudellisia suhteita, jotka ovat jo kauan sitten vanhentuneet ja jotka *eivät voisi* säilyä päivääkään ilman joukkoluontoisia rankaisutoimenpiteitä, ampumisia, rankaisuretkikuntia y.m. Jokainen tuntuva parannus suurten joukkojen tilassa, jokainen vakava isku maaorjuuden jätteitä vastaan ehkäisisi *kiertämättömästi* tätä maaseudun

liikakansoittumista, voimistaisi valtavissa määrin väestön siirtymistä maanviljelyksestä teollisuuteen (sitä tapahtuu nytkin hitaasti), vähentäisi talouksien lukumäärää 13 miljoonasta paljon pienemmäksi luvuksi, veisi Venäjää eteenpäin amerikkalaiseen eikä kiinalaiseen tapaan, kuten nykyisin.

Agraarikysymys Venäjällä on XIX vuosisadan loppuun tultaessa asettanut yhteiskuntaluokkien ratkaistavaksi tehtävän: on tehtävä loppu maaorjuudellisesta menneisyydestä ja puhdistettava maanhallinta, puhdistettava koko tie avoimeksi kapitalismille, tuotantovoimien kasvulle, luokkien vapaalle ja avoimelle taistelulle. Ja tämä sama luokkien taistelu määrää, millä tavoin tämä tehtävä tulee ratkaistuksi.

Heinäkuun 1 p:nä uutta lukua 1908
